

politic'
ZATVORENIK

GODINA XXI. - SVIBANJ 2011. CIJENA 15 KN

BROJ **230**

**Drago Sudar
(1930. – 2011.)**

**Memorandum
Zapadnim
Saveznicima
od 29. svibnja
1945.**

**Mučeništvo
Katarine
Vojvoda**

**Otvoreno
pismo sudcu
Orieu**

**Sramota u
Borovu Selu:
spomenik
"braniteljima
srpske zemlje"**

**Dokumenti,
sjećanja i
svjedočenja**

UDRUŽENI ZLOČINAČKI POTHVAT *PROTIV NARODA I DRŽAVE*

politički
ZATVORENIK
**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Alfred Obranić, Ljubomir Brdar,
Vladimir Mrkoci, Višnja Sever

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i preplatom tel.: 01/46 15 437
radnim danom od 9.00 do 13.00 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

<http://www.hdpz.t-com.hr>

Nakon proglašenja presude našim generalima u Haagu i sad već općepoznatog uporišta na kojem se temelji donošenje takve presude - **udruženi zločinački pothvat** - prisjetih se ubaških formulacija koje su bile uporište za naše kazne u komunističkoj Jugoslaviji. Sve skupine hrvatskih domoljuba otkrivene i osuđivane u bivšoj Jugoslaviji osuđene su prije svega radi **udruživanja protiv naroda i države**. Nisam pravnik, pa ne mogu procijeniti koja formulacija više optužuje, samo me jedna i druga asocirana na isto. Optuženi (jučer mi, danas generali) raznim su se sredstvima, ovisno o mogućnostima i trenutnim povjesnim okolnostima, borili za neovisnost naše domovine - govorom, perom, puškom - no, kao da su obje formulacije uradak jednog te istog autora.

Sjećam se čitanja presude našoj, varaždinskoj grupi. Bože moj, koliko je podudarnosti u tobožnjoj argumentaciji suda u Haagu s tadašnjim Okružnim sudom u Varaždinu. U oba slučaja sudac je čitao sažetak obrazloženja odluke, de facto čitao je tekst optužnice. Dokazi obrane nisu uvaženi i sve što su branitelji izgovorili u obranu optuženih potpuno je zanemareno, kao da nisu niti sudjelovali u postupku. Znao sam da branitelji u našem postupku prije pedeset godina predstavljaju puku formalnost, ali u današnje vrijeme, na sudu koji su ustanovile demokratske zemlje svijeta, da branitelji imaju isti minorni značaj, nisam niti prepostavlja do presude našim generalima.

Kao olakotnu okolnost, generalima je uvaženo korektno sudjelovanje u postupku i zdravstveno stanje, dakle ništa, dok su nama mladićima u devetnaestoj godini kao olakotnu okolnost naveli kako do tada nismo bili osuđivani (doista čudno: devetnaest godina i još nisam bio osuđivan, dakle - još više od ništa!). Sličnost u postupcima je nevjerojatna, zato jer se radi o dva suda - jedan u totalitarnome komunističkom režimu i drugi u demokratskom svijetu pod patronatom Ujedinjenih naroda.

Ovom prilikom ču vas podsjetiti na promjene temeljnog članka Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika i Statuta naše udruge, kojim je uređeno tko se smatra hrvatskim političkim zatvorenikom. Ukratko, to je osoba koja je radi svojih političkih uvjerenja, političkog ili oružanog otpora i borbe za slobodnu i samostalnu hrvatsku državu bila lišena slobode u razdoblju od 1. XII. 1918. do **8. X. 1991**. U svojoj naivnosti i zanosu što smo konačno ostvarili neovisnu Hrvatsku, pretpostavili smo kako više nikad ne će biti političkih zatvorenika. Mi smo trebali biti posljednji primjerici te „vrste“ u hrvatskoj povijesti. Nažalost, uslijedio je rat i mnogi naši građani završili su u srpskim kaznionicama i koncentracijskim logorima. Drugim riječima, stasala je nova generacija političkih osuđenika. Završetkom Domovinskog rata i mirnom integracijom cjelokupnog teritorija Republike Hrvatske trebalo je nestati uvjeta i razloga, da opet netko dobije status hrvatskog političkog osuđenika.

No, za Hrvate i radi Hrvatske izgleda nema kraja, dok postoje Jude među Hrvatima, osvajački appetiti «komšija» i njihovi mentori u svijetu. Najnoviju generaciju hrvatskih političkih uznika šalje nam sud iz Haaga. I tako zbog neprekidnog pristizanja novih političkih uznika ukinuto je vremensko ograničenje 8. listopada 1991. do stvarne neovisnosti Republike Hrvatske. Izgleda da se Hrvatsko društvo političkih zatvorenika ne će nikada ugasiti.

*Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

DEKLARACIJE, DEKLARACIJE...

Kao što se moglo očekivati, već dva-tri tjedna nakon teške, pravno, emocionalno i politički neprihvatljive prvostupanske osude generala Gotovine i Markača, stišali su se otvoreni izrazi nezadovoljstva, prestale su demonstracije. Naravno, ništa to ne govori o pravom raspoloženju velike većine Hrvata, ali vrlo jasno govori o korumpiranosti hrvatskih političkih elita. Općepoznato je, naime, da će se u kratkom roku ispuhati sve demonstracije koje nemaju jasnu potporu organizirane političke snage, a *naše* su se političke stranke samo iz kratkoročnih, kruhoboračkih ciljeva nakratko solidarizirale s narodnim ogoročenjem, da bi onda vrlo brzo uvukle rogove, znajući da bi im se drugačije ponašanje moglo zamjeriti iz europskih i svjetskih središta moći.

Moguće je da ćemo kao narod iz ovoga teškog udarca izvući dugoročne pouke, ali bismo bar kratkoročne morali. Pomogla je, naime, ova osuda da se do kraja razgoliti politička klasa u Hrvatskoj. Do sada smo – a punih je petnaest godina od toga – znali da su protiv donošenja Ustavnog zakona o suradnji s međunarodnim kaznenim sudovima glasovala četiri pravaška zastupnika, da su svi ostali zastupnici Zastupničkog doma bili za nj, a da je Županijski dom – pravnom ekvilibristikom svojstvenom hrvatskim pravnim mađioničarima – pošteđen te sramote. No sad su se po Hrvatskoj, kušajući spasiti od obraza ono što je ostalo i usput u partijsku torbu ušiće biti koji glas, razmiljeli bezbrojni saborski zastupnici koji su, kako tvrde, bili protiv toga zakona, ali su za nj ipak glasovali kad su ih u nužnost takvog postupanja uvjerili trećerazredni činovnici i zastupnici stranih interesa u Hrvatskoj, poput tadašnjega ministra vanjskih poslova.

Ne zna se što je veća sramota: to da ti borci za bolju prošlost hoće na tako neozbiljan način ekskulpirati tadašnjega državnog poglavara, koji se je, eto, pačao u organizaciju zagrebačkoga teniskog turnira, ali se u ključne državničke teme nije miješao, ili to da priznaju kako su bili svjesni da postupaju protivno vlastitoj savjeti i nacionalnim interesima, ali su i jedno i drugo podredili *partijskoj zadaći* i sinekurama koje su uz to skopčane. I opet se ta jeftina magla prodaje začinjena kojekakvim deklaracijama i rezolucijama, jer je to – kako bi htjeli ljudi koji su i na najviše sudove u državi dolazili partijskom milošću, a bez ikakvih stručnih referenci – saniralo svu štetu koja je eventualno počinjena donošenjem Ustavnoga zakona. Znaju da će time pred običnim pukom *obsjeniti prostotu*, jer taj puk ne će znati kako u Poslovniku Hrvatskog sabora стоји da se «deklaracijom izražava opće stajalište Sabora o pitanjima unutarnje ili vanjske politike te o drugim bitnim pitanjima važnim za državu» (čl. 120), dok «rezolucijom Sabor ukazuje na stanje i probleme u određenom području i na mjere koje bi trebalo provoditi u tom području», a «preporukom se ukazuje na podnesene predstavke i pritužbe o nepravilnostima u radu tijela koja imaju javne ovlasti s prijedlogom za njihovo razrješenje» (čl. 121.). Napokon, «zaključima Sabor utvrđuje stajališta o određenim događajima i pojavama. Na osnovi ocjene stanja u pojedinoj oblasti zaključima se mogu zauzimati stajališta, izražavati mišljenja ili utvrđivati obveze Vlade, ministarstava i drugih tijela državne uprave» (čl. 122.).

Drugim riječima, rezolucije, deklaracije, preporuke, zaključci i njima slične fraze pravno su neobvezujući akti Sabora. Kod ljudi koji imaju obraza i moralu, oni bi mogli imati stanovito političko i moralno značenje, ali kod ljudi koji priznaju samo *sud partije*, ti dokumenti nemaju ni takvu težinu. Zato s podsmijehom treba gledati i na novonajavljenе dokumente s tim zvučnim naslovima. Naša politička klasa je, međutim, jamstvo da ćemo i dalje nastaviti klečati i prositi. A deklaracije? Deklaracije ćemo donositi po potrebi. Deklaracije, deklaracije... bijele, šarene, zelene... deklaracije, deklaracije... sve po dvanaest kuna...!

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

OTVORENO PISMO ALPHONSU ORIEU, PREDSJEDNIKU HAAŠKOG TRIBUNALA U PREDMETU ANTE GOTOVINA, MLAĐEN MARKAČ I IVAN ČERMAK	4
<i>Josip Ljubomir BRDAR</i>	
BUMERANG OPROSTA	6
<i>Dr. sc. Srećko BOŽIČEVIC</i>	
DAN HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA: SLUNJ 30. TRAVNJA 2011.	12
<i>Alfred OBRANIĆ</i>	
RAĐANJE EUROPE	17
<i>Dr. Vjeko Božo JARAK</i>	
KRONOLOGIJA PRAVAŠTVA ...	20
<i>Mladen KALDANA</i>	
MEMORANDUM SKUPINE HRVATSKIH INTELEKTUALACA IZ SVIBNJA 1945.	22
SAVJET LIJEČNIKA	28
<i>Drina BLAŽEKOVIĆ-SOJČIĆ</i>	
RAZMIŠLJANJA O STARENJU I STAROSTI.	28
<i>Maja RUNJE, prof.</i>	
VOJSKOVOĐA SVETOZAR pl. BOROEVIC: HRVATSKI PRAVOSLA- VAC U BORBI PROTIV BALKA- NIZACIJE HRVATSKE.	31
<i>Mladen KALDANA</i>	
JOŠ O ŽERJAVIĆEVIM KRIVOTVORINAMA	33
<i>Vladimir MRKOCI</i>	
PROTURJEĆNE TVRDNJE DR. RADOSLAVA MARIĆA O ORGANIZACIJI "TIHO"	34
<i>Ivan GABELICA</i>	
ZDENKO BLAŽEKOVIĆ I NJEGOVA OBitelj: ŽRTVE JUGOSLAVIJE I KOMUNIZMA ..	37
<i>Goran Ante BLAŽEKOVIĆ</i>	
GLINSKA MUČENICA DR. KATARINA VOJVODA	40
<i>Maja RUNJE, prof.</i>	
IN THIS ISSUE	47
IN DIESER AUSGABE	48

VERBA VOLANT...

ELEKTRIFIKACIJA + INDUSTRIJALIZACIJA = KOMUNIZAM

«U prvom periodu akcenat smo stavili na razvoj poljoprivrede i stočarstva, jer ova zemlja je hranila pola Evrope, a danas nema ni za sopstvene potrebe već sve uvozi, ali daleko lošijeg kvaliteta nego što je domaće. Iako neregistrovana, partija je organizovala izvoz za Rusiju preko 20 kamiona jabuka. Sada kreće izvoz i drugih poljoprivrednih proizvoda.»

(Josip Joška Broz, predsjednik Komunističke partije, «Nas niko ne može da kupi», *NIN*, br. 3133, Beograd, 13. siječnja 2011., srp. čir.)

*

NEHOTIČNA DOBRIČINA OCJENA SUĐENJA ARTUKOVIĆU

«Gospođa Vesna Mališić u svom jasno tendencioznom intervjuu sa advokatom **Srđom Popovićem** obavešтавала nas da je advokat Srđa Popović specijalizovan za političke delikte. Ja mu tu specijalnost ne osporavam, jer je pored ostalih 'političkih delinkvenata' branio i **Artukovića**, ministra unutrašnjih poslova ustaške Hrvatske...»

(Dobrica Čosić, «Devet pitanja za Srđu Popovića», *NIN*, br. 3142, 17. III. 2011., 4.-5., srp. čir.)

*

IZ RZNICE MISLI BOŽIDARA VUČUREVIĆA

«To što se pripisuje crnogorskoj vojsci, da kuda prođe ponešto i uzme, nije nikakvo čudo. To je sasvim normalno. Ratovanje je do juče u Crnoj Gori bilo, tako reći, privredna grana. Kada bi ubio Turčina, Crnogorac bi uzeo od njega ono što nađe i od tog plijena mogao je kupiti kracicu ili dolinu. I sa ponosom se isticalo ko je šta od Turčina ugrabio. Uostalom, ako se u ovom ratu dogodi da se pohara neko ustaško mjesto ili selo – nije velika šteta. Naš susjed, Dubrovnik, nikada nije ratovao. Nijesu ratovali ni Konavli, ni Župa, a u mom selu se kaže, kad ljudi opravljaju kuću: 'Gorjela je u oba rata'. Njima kuća zbog rata nikad nije gorjela. Da su im gorjele kao nama, bolje bi vodili računa o miru. I ja mislim da je dobro da im se po koja kuća zapali. To će ih bar malo dovesti

pameti. A Crnogorci su samo junački narod koji čini svoje.»

(Tanja Nikolić Đaković, «O očima i plakanju». Prema knjizi Dragana Mihovića *Rat su započeli mrtvi, NIN, br. 3145*, Beograd, 7. IV. 2011., srp. čir.)

*

A TKO SE JE DAO DOVESTI U ZABLUDU...?

«**ČIČAK:** Pisani mediji funkcioniraju prema ideološkoj matrici. Točno se unaprijed zna tko je 'naš' ili 'njihov'. U tiskanim medijima vlada cenzura i huškački govor iz mržnje. Zbog sustavne cenzure i neokomunističkog ideologiskog okvira u kojem se ne nalazim, dao sam отказ u *Jutarnjem listu*. Tako sam se u 64. godini života opet našao na cesti, 'otjerali' su me isti oni koji su 70-ih godina kreirali ideološki okvir za moje hapšenje.

Nino Pavić određuje ideološku liniju EPH. Što je stariji, sve se više vraća svjetonazorskim uvjerenjima svoje mladosti. A glavni je censor **Davor Butković**. (...) Otkud moć jednom **Denisu Kuljišu**, koji je inicijator pretvaranja *Jutarnjeg* u glasilo urbanog rasizma. Kuljiš, ali ne samo on, pretvorili su hrvatske građane s juga: Hercegovce, Dinarce i Dalmatince u zaostale primitivce. Samo još ne pišu da ti južnjaci, zato što većinom glasuju za HDZ, imaju i šiljaste glave. Moj *Jutarnji* postao je glasilo urbanog rasizma, prepoznatljive nostalgije za komunizmom i Jugoslavijom. (...)

Medije i dvadeset godina nakon pada komunizma u Hrvatskoj vode izdanci jugoslavenske komunističke omladinske štampe. Vode ih djeca oficira JNA, Udbe, KOS-a i drugih komunističkih kadrova. Njima je demokracija ono što oni kažu da je demokracija.»

(A. Tunjić, «Hrvatskom vladaju potomci komunista. Razgovor s Ivanom Zvonimirović Čičkom, predsjednikom Hrvatskoga helsinskih odbora, *Vijenac*, 446/XIX., 7. travnja 2011.»)

*

BDU-2011 - BOMBA DIMNA UVLAKUŠA, HRVATSKA PROIZVODNJA 2011.

«Veleposlanica (Kolinda Grabar Kitarović) je (na svečanosti koju su u čast **Ive Josipovića** priredili Hrvatski klub u američkom kongresu i veleposlanstvo Republike Hrvatske) »predstavila Josipovića kao državnika koji je u godinu dana, koliko je na dužnosti, 'pomaknuo planine', kako u Hrvatskoj, tako i u regiji.»

(*Jutarnji list*, br. 4604/14, Zagreb, 5. svibnja 2011.)

*

TAKO JE, VALJDA, GOVORIO I MAKŠ LUBURIĆ U SVIBNUJU 1941.

«Zašto bi bilo dopušteno ubijati starice srpske nacionalnosti, a ne hrvatske nacionalnosti? Zašto bi bilo dopušteno paliti sela u kojima živi većina Srba, a nije dopušteno paliti hrvatska sela i hrvatske gradove? Ako je bogohulno postavljati takva pitanja, onda sam ja jako protiv takvog Boga i takvih ograničenja.»

(«Milorad Pupovac: Tuđman bi u suradnji s Haaškim sudom bio odlučniji i brži», *Obzor*, br. 394, prilog *Večernjeg lista*, br. 17015/51, Zagreb, 7. svibnja 2011.)

*

NIJE GALBRAITH TUĐMANU 1997, NEGO CARLA STEVANU 2001.

«**Gotovina** je bio vrlo određen u vezi s tim. Rekao je: 'Želim, baš kao i drugi – u Hrvatskoj – dobiti priliku za razgovor s haaškim istražiteljima. Ako ne budu zadovoljni, idem u Haag'. I ja sam u pismu **Carli Del Ponte** objasnio da on želi isti status kao što su imali svi prije njega. (...) Carla Del Ponte, a to se zna, nije se složila, ali mi je rekla nešto što nikada dosad nisam javno iznio. Rekla je da će Gotovina, ako se preda, biti najviše mjesec ili dva u haaškom pritvoru, a nakon toga da se može braniti sa slobode.»

(Stipe Mesić, bivši predsjednik (!) Republike Hrvatske, u razgovoru za *Jutarnji list*, br. 4600/14, Prilog *Magazin*, br. 642, 30. travnja i 1. svibnja 2011.) •

Č(ETNIČKO) ČIŠĆENJE ILI: JA U HAAGU (ILI JOŠ: ISTOČNI GRIH NAS HRVATA!)

Amnesty International: „Svojim osamostaljenjem, Hrvatska je izazvala ratni sukob!“ Inšoma, da se Hrvatska ni osamostalila, rata na prostoru bivše Jugoslavije, ne bi bilo! Dakle, da je ta (Europi definitivno neprežaljena) Jugoslavija opstala, rata ni u Hrvackoj ne bi bilo! Ma krasno!

? Ki je kriv za rat u Hrvackoj? Hrvati, jer su se usudili osamostaliti! Ki su, dakle, krivci za sva zla u Hrvackoj ud 1991. do 1995.? Ma, hrvacki branitelji, naravno! Koji su se borili za osamostaljenje te svoje Hrvacke!

Prema temu svaki ud nas hrvackih branitelja, sudionika zločinačkoga pothvata, stvaranja i očuvanja zločinačke hrvacke države je kriv! Za sve žrtve, stradanja, razaranja, za srpske konc-logore, inšoma za sve ča nan se je događalo 1991. – 1995.! Pa tako i hrvatski generali i političari! U Hrvackoj i Bosni i Hercegovini!

Kriv je Gotovina, kriv je Purda, pa i ja, Blaž Piljuh!

Zašto njin je, pak, Hrvacka toliko kriva, toj Europi?

Ma, za to ča je... ustala živa! Nakon ča je odolila, kako su govorili, po snazi četvrtogoj vojnoj sili u Europi! E, hebi ga! Škužajte nismo znali da su toliko jaki! Vidin ja da je vrag uza šalu! Triba se prontati za obranu! Hebeš odvjetnike, njima ni za virovati. A i skupi su za popi.diti! A država, a domovina? Ma, dajte, vas molin!

Kad je jenen političken, nama nenaklonjen sudu, predala tolike značajne naše Hrvate, ča san ja za nju! Niš!

I, kako ču ja prid tin Hagon? Izgleda da ču morati biti manji ud makovega zrna, sve priznati, za sve se pokajati! Pak će mi to forši ča pomoći. Da ne dobiven jušto 45 lit pržuna!

- „Časni sude! (e, to "časni" ču stvarno z mukom izgovoriti, jer na sudu se ne smi lagati!). Nisan kriv, vero nisan! Ne éutin se kriv! Ma okolnosti su me ipak prisilile da prominin mišljenje. Jer, još ud une vaše Carle del Ponte (Dragice ud Mosta, po našu!), postalo je jasno, da je svaki hrvacki branitelj kriv! Pak ni ja ne moren biti izuzetak! Jer svaki sudionik zločinačkoga pothvata je... zločinac! Pak san tako valjda i ja!“

- „Blažu jedan, ter Piljuhu! Moreš li ti uven sudu haškemu objasniti zašto si tamo lita Gospodnjeg 1991. stupija u ZNG, to jest... zločinačku, neprijateljsku grupaciju?“

- „A ča ja znan zašto! Ja san van, časni sude prije svega bija žrtva zablude da svaki narod ima pravo na svoju državu. A mislja san, pogrešno, naravno, da se to odnosi i na nas Hrvate!“

- „Blaže, ter Piljuše jedan, moreš li ti uven časnen sudu haškemu objasniti, zašto si ustraja na ten svojen zločinačken naru. Ter si se povremeno i to dragovoljno, a ča je za te otegovna okolnost, uključiva u ustaške vojne formacije, to jest hrvacku vojsku i tijekon 1992., pa 1993. i 1994.? Je li, črni Blažu!“

- „Časni sude, stvarno ne znan objasniti to svoje ponašanje. Kako san ja, brižan, moga uni put shvatiti da se borin za niku državu koju veći dio poštenega zapad-

nega svita ne more vidit nanke nacrtanu! E, jebi ga, sude Haški!“

- „Blažu, ter Piljuhu jedan bezobrazni, obuzdaj tu svoju športku jezičinu! Objasni ti uven sudu, kako se to nisi opametija ni do 1995.! Pak si se... i jopet dragovoljno, javija za zločinački pothvat, koji su tvoji ustaški vlastodršci nazvali „Oluja“!. Je li, Blažu Piljuše!“

- „A ča ja znan kako! San pensa da kad nikko delo počmeš, da ga moraš i finiti! Ali virujte mi, nisan u toj „Oluji“, nanke jendan metak opalija, vero nisan. Smo marširali ud Saborskega do Plitvica, pa kroz niku tamo vukojebinu, Čorkovu uvalu i ni žive duše, pak ni srpske ni nideri bilo. Svi su pobižali prije nego smo mi tamo došli!“

- „E, to! To smo stili čuti! Vi ste, dakle, brižne, ter ugrožene Srbe toliko ispreparali, da su uspaničeno zbrisali u Srbiju! Vi ste, o Blažu Piljuše, sudjelovali u etničken čišćenju!“

- „A, ma! Ča ja znan! Ja san pensa da to delamo... četničko čišćenje! Uostalen, su stili biti svi u jenoj državi! I ča se sad bune! Mi smo njin velikodušno pomogli! Etničko... četničko, hebeš jeno slovo!“

Eeee! Jeno slovo je itekako bitno!

Slovo zakona!

I po ten slolu zakona bin ja u ten Hagu... naheba!

A da van pravo rečen, danas kad vidin za kakovu san se to državu borija, neka me kazne, koliko će!

Vaš skrušeni, osjećajen krivnje skrhani,
Blaž PILJUH

Poniženje i uvrede na Trgu bana Jelačića 15. travnja 2011.

OTVORENO PISMO ALPHONSU ORIEU, PREDSJEDNIKU HAAŠKOOG TRIBUNALA U PREDMETU ANTE GOTOVINA, MLADEN MARKAČ I IVAN ČERMAK

Gospodine Orie,

U mojoj zemlji postali ste najčešće spominjana osoba. Ukratko: zvijezda, ali nažalost tamnog sjaja. Zato i ja ne mogu odoljeti napasti da se očitujem javno prema vašoj osobi.

Ja nemam mogućnost, namjeru ni znanje s vama komunicirati na pravnoj razini. Naime, po struci nisam pravnik. Običan sam mali čovjek koji sa svojim narodom dijeli osjećaj ogorčenosti zbog drakonske i sramotne presude koju ste izrekli hrvatskim generalima A. Gotovini i M. Markaču. Svi smo u Hrvatskoj vašu presudu doživjeli kao poraz pravde i triumf nepravde.

Nepravda je po pravilu temelj svih budućih zala.

Pišem vam kao bivši politički zatvorenik, ako vam je taj pojam uopće poznat. To znači da sam davno u doba komunizma kao srednjoškolac zajedno sa skupinom kolega pristupio organizaciji koja je imala cilj izdvojiti Hrvatsku iz Jugoslavije i uspostaviti demokratsku državu. Otkriveni

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

smo, uhićeni i osuđeni od jedne do pet godina strogog zatvora za tzv. kazneno djelo „protiv naroda i države“, što bi prevedeno na današnji jezik vaše presude hrvatskim generalima glasilo da smo se „udružili u zajednički zločinački pothvat“ s ciljem rušenja države Jugoslavije. Naša grupa uglavnom srednjoškolaca nije bila jedina koja je „rušila“ Jugoslaviju. Hrvatska broji oko 100.000 uhićenih i osuđenih protivnika jugoslavenske zajednice kojima je, zanemarujući ubijene, dosuđeno oko pola milijuna godina robije.

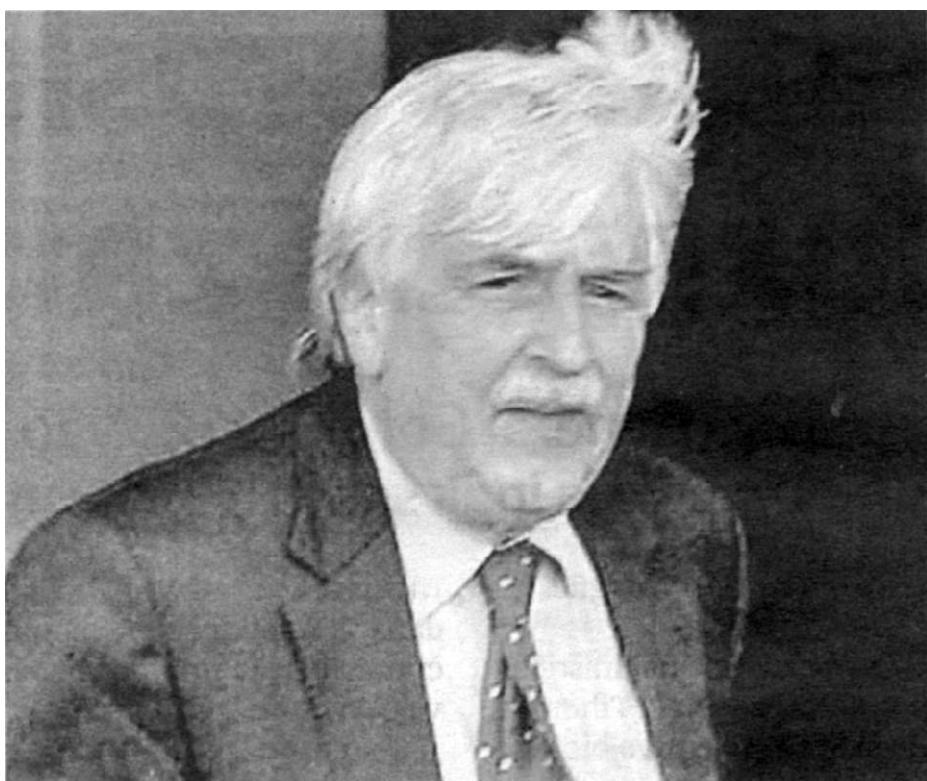
Gospodine Orie, logikom vaše presude hrvatskim generalima svi mi bivši komunistički zatočenici nismo ništa drugo nego pripadnici „udruženoga zločinačkog pothvata“.

Mi koji smo još živi, imamo svoju udružgu i za svoj dan sjećanja smo uzeli dan pogibije hrvatskih srednjovjekovnih velika-

na Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana. Naime, ti plemenitaši koje hrvatski narod doživljava kao državnike i vojskovođe, koji su stajali na braniku kršćanske Europe od osmanlijskih napada, zamjerili su se bečkom dvoru zbog političkih razloga. Pozvani su zato u Beč, tobože zbog razgovora i onda utamničeni u Bečkome Novom Mestu, gdje su im 30. travnja 1671. odsjekli glave. Austrijski car Leopold udijelio im je „milost“ da im se ne odsijeku najprije ruke nego samo glave.

Gospodine Orie, kad biste bi imali volje i vremena i prolistali povijesne spise tog doba, zaključili biste sigurno da su hrvatski plemenitaši kao onodobni domoljubi i heroji osuđeni i usmrćeni prije 340 godina po ondašnjoj „pravnoj normi udruženoga zločinačkog pothvata“. Spominjem vam sudbinu hrvatskih srednjovjekovnih vitezova kao i sudbinu žrtava jugoslavenske komunističke tiranije kako bih vam pomogao u široj definiciji pojma „udruženoga zločinačkog pothvata“ koji je inače temelj vaše presude. Bilo bi prezahtjevno od vas tražiti da detaljno ulazite u nesretne povijesne konzekvence prostora, koje ste u svojoj presudi determinirali kao prostor „udruženog zločinačkog pothvata“ zvanog Oluja. Očito je da se niste opterećivali „drugom“, tj. hrvatskom stranom, jer biste u tom slučaju, makar djelomično, iznevjerili optužnicu koju ste slijepo od prvog do zadnjeg slova prihvatali.

Ovih dana, točnije 30. travnja, mi bivši politički zatvorenici obilježili smo svoj dan baš u Slunj. Da ste željeli, mogli ste saznati, a vjerojatno i znadete, da je taj gradić smješten u srcu nekadašnje takozvane Krajine, bio nastanjen pretežito hrvatskim pučanstvom. Godine 1991./92. Srbi su u općini Slunj porušili svih 26 katoličkih crkava. Iz općine Slunj je protjerano 16.000 Hrvata od kojih je 300 ubijeno, a od tog broja je bila trećina branitelja, a dvije trećine civila. Prigodom oslobođenja Slunja od 6 pravoslavnih crkava ni jedna nije razorena niti je ubijen niti jedan Srbin.

Nizozemski sudac Alphonse Orie

U optužnici, ni u vašoj presudi nema niti najmanje naznake ove notorne činjenice. Da je optužnica korektna, a presuda bazirana na činjenicama, onda bi Slunj bio krunski dokaz profesionalnosti i etičnosti hrvatskih oslobođitelja.

Nepravedne presude, gospodine Orie, imaju svoj vijek trajanja. Kad istina izade na svjetlo dana, fabricirane lažne presude odbacuju se na povjesna smetlišta. Lažno optuženi i osuđeni hrvatski vitezovi Petar Zrinski i Krsto Frankopan počivaju danas u kripti zagrebačke katedrale. Komunističke žrtve se pronalaze u tajnim grobištima, iskapaju se i dostojno sahranjuju. Laž, kao što rekoh, odlazi na povjesna smetlišta. To će biti sodbina vaše presude.

Zločini na kojima počiva vaša presuda nisu doduše autentična istina, ali je činjenica, ti zločini su za svaku osudu. Ali ne osudu i presudu onih koje vi optužujete i osuđujete. Vi dobro znate da ti zločini nisu projekt hrvatskoga političkog i vojnog vrha nego rezultat pojedinačnih osveta onih koji su prognani iz svojih domova ili im je rodbina poubijana, kao i onih pojedinaca koji se kolokvijalno zovu „psi rata“. Njih treba pronaći i suditi ih.

Na koncu vas pitam: Zar vam Slunj (i ne samo Slunj) ne ruši lažnu i odurnu tezu o etničkom čišćenju, tj. o protjerivanju Srba. Promislite kao realan čovjek, a ne sudac od nametnutog zadatka, je li uopće moguće da tridesetak ljudi na jednoj sjednici dogovori etničko čišćenje jednog naroda u vojnem projektu oslobođenja vlastite zemlje. To sigurno ne bi bili normalni ljudi. To bi poslije Hitlera bio jedinstven projekt u svijetu, poglavito na tlu Europe koja je u cijelosti etnički ispresijecana.

Od tako maligne optužnice, malignija je jedino vaša presuda.

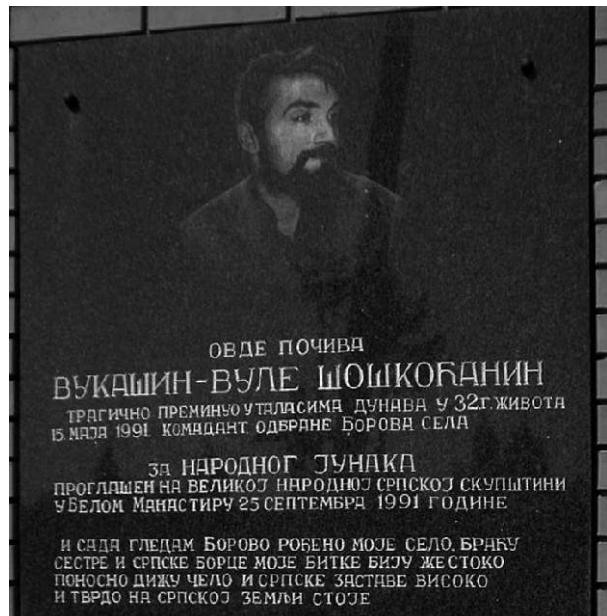
Ovo moje pismo nije obrana hrvatskih generala. Postoje kvalificirani ljudi kojima će to biti zadaća. Ukoliko argumenti i činjenice u postupku budu uvažene, mi ćemo hrvatske oslobođitelje dočekati uskoro raširenh ruku. Ukoliko je presuda donijeta davno prije vaše objave, onda je to naš zajednički put u bremenitu budućnost.

Ovo pismo naslovjavam na vas da vas potaknem na promišljanje, je li vam se isplatilo staviti ljudskost i profesionalni status na kušnju za mizernu ulogu u jednoj farsi s tragičnom posljedicom.♦

U BOROVU SELU, NA «SRPSKOJ ZEMLJI»

Nedavni «incident», u kojem je jedan od hrvatskih redarstvenika koji su preživjeli pokolj u Borovu Selu početkom svibnja 1991., predbacio predsjednici vlade da je predizborne bodove na dvadesetu obljetnicu masakra došla kupiti na krivome mjestu, u strahu od koalicijskih partnera oko **Voje Stanimirovića Vukovarskog i Milorada Pupovca**, aktualizirao je otvoreno pismo koje je **Petar Sović**, uz pomoć internetskih foruma i uz potpuni muk državne (?) televizije i «nacionalnih» medija, poslao hrvatskoj javnosti. Svoje je ogorčeno pismo Sović potkrijepio fotografijama spomenika na groblju u Borovu Selu te na srpskome vojnom groblju "Aleja" u Vukovaru, koji su podignuti u čast **Arkanovim Belim orlovima** i „srpskoj vojsci Krajine“.

Mogli su se Hrvati s tih fotografija podsjetiti na **Vukašina Šoškočanina** koji je, kaže patetični natpis, bio «komandant odbrane Borova Sela» i koji je proglašen za «narodnog junaka», a spomenik mu na punokrvnoj srpskoj cirilici kaže: **«I sada gledam Borovo rođeno moje selo, braću, sestre i srpske borce, moje bitke biju žestoko, ponosno dižu čelo i srpske zastave visoko i tvrdo na srpskoj zemlji stoje»**. Mogla je, dakle, predsjednica Kosor zabunom pomisliti da je to selo u Hrvatskoj, no spomenik joj govori drugačije. A poslao je Sović i izrezak iz novina, prema kojem je **Danko Nikolić**, predsjednik borovskoga Veća srpske nacionalne manjine i generalni sekretar SDSS-a (koalicijskog partnera Hrvatske demokratske zajednice i Hrvatske seljačke stranke!), na parastosu 15. rujna 2010. izjavio: **«Danas odajemo počast i sećamo se naših očeva, sinova, braće i sestara koji su dati svoje živote u odbrani ovog mesta, svoje kuće i svoje dece. Oni su dati ono što je najvrednije – svoje živote – da**

*Spomenik Vukašinu Šoškočaninu u Borovu Selu,
"na srpskoj zemlji"*

*bismo mi mogli živeti kao svoji na svome i
da bismo sačuvali svoj nacionalni
identitet....»*

Ako je tako, ako su Šoškočanin, Arkan i družina bili u «odbrani», onda su hrvatski redarstvenici bili agresori, zar ne? A tko je u tom dijelu Hrvatske svoj na svome, znamo i bez ikakve rasprave: ne treba nam Jadranka Kosor davati dodatna objašnjenja. Sve je jasno, sve se zna. (M. B.)

*Spomenik "Belim orlovima" i
"Krajiškim junacima"*

BUMERANG OPROSTA

Dolazak predsjednika Tadića u Vukovar, naklon na Ovčari, riječ: oprostite! Primite na dar ovu sliku i dokumente bolnice, kao da je bio samo uvod u sva naknadna događanja! Zatočenje V. Marića i T. Purde - progon doktorice V. Bosanac!... Za nas zaboravne Hrvate očito postaje ili ostaje samo dio nekoga političkog performansa suprotstavljenih činjenica: vještina "bizantske" glume i naš zaborav na vrijeme surove agresije uz nametnutu nam obranu s preostalom grupom malobrojnih vukovarskih dobrovoljaca - branitelja na vlastitome kućnom pragu!

Uspomene i razmišljanja

Svakoga od nas kroz život nešto posebno poveže uz neki kraj ili uz neki doživljaj, što nam trajno ostaje u sjećanju - ili po dobru ili po zlu! Godine što tada prolaze i "skupljaju" se, na leđima donose i novo životno iskustvo ili životnu "mudrost", ili bi tako trebalo biti? Tako sam i ja pred više od pola stoljeća počeo kroz školovanje i putovanja aktivno upoznavati svijet oko sebe - ljudi, krajeve, kulturne ili prirodne vrijednosti – pa sam se susreo još kao student geologije i s vukovarskim debelim naslagama lesa ili prapora uz obalu Dunava. Iz knjige sam saznao, da ga je već mnogo ranije detaljno proučavao naš znanstvenik Gorjanović, obilazio sam Vučedol i njegove arheološke vrijednosti do tada otkrivene te video fenomen Đerdapa i njegove klisure. Od tada pamtim Vukovar, njegove ljudi i one za mene zanimljive podzemne prostorije i podrumne ukopane u prapor iznad prostranoga riječnog toka širokog Dunava. Sve te "sitnice" i viđenja "upisana" su u sivoj kori mog mozga i "žive" kao radosne slike iz moje mladosti...

Godine su prolazile, i kada je počela u studenom 1991. godine tragedija Vukovara - kao dio Domovinskog rata gotovo po cijeloj Hrvatskoj - tada sam pokušao shvatiti i razumjeti što se to i zašto tamo događa? Gledao sam nevjerojatne snimke s televizijskog ekrana i sa stranica novina, slušao sam oko sebe razgovor i pričanje prognanih ili na vrijeme izbjeglih Vukovara - pa mi je postala nekako jasnija dvojčnost njihovih "komšija" - ili bolje rečeno onaj pravi način njihova života i realnost odnosa, odnosno "urođenost" - do tada većo prikrivana - svakodnevničkih pona-

Piše:

Dr. sc. Srećko BOŽIČEVIĆ

šanja i postupanja. S takvim sam se odnosom i ja u svom redovnom poslu za vrijeme komunističke Jugoslavije često susretao, ali sam uviјek mislio: Pa to što radi i kako se ponaša jedan čovjek možda je samo odraz njegova zlog karaktera, jer to vjerojatno ne rade i drugi njegovi sunarodnjaci s kojima sam se susretao i družio?

Danas vidim, da sam bio u zabludi za razliku od mladog Siniše Glavaševića koji je živio u Vukovaru ugrožen granatama što su padale oko njega. Priznajem, da još uviјek u podsvijesti slušam njegove izgovorene riječi, koje je u svojim radio-emisijama upućivao u svijet iz nekoga vukovarskog podruma ispod urušene zgrade, izvještavajući o agresiji i stradanjima u svom gradu. Njegove riječi su bile: vuk dlaku mijenja, ali čud ne! - komentirajući bezumni napad paravojnih srpskih "vikend" dobrovoljaca i tada zvane "narodne" armije koja ih je "branila" od hrvatskih "ustaša"... Svi znademo koliko je on godina imao kada je bezdušno ubijen i zakopan na Ovčari, a njegovo životno iskustvo bilo je - priznajem - već mnogo realnije nego moje! Vukovar je pao, razrušena bolnica "očišćena", "problem" ranjenika riješen na Ovčari, a ostali su (koji su preživjeli?) razvezeni po srpskim logorima u kojima je nastavljeno njihovo daljnje "komšijsko" obrađivanje!...

"Komšije sada šeću slobodno!"

18. studeni 2003. u Vukovaru - naš vlak iz Zagreba stao je na još uviјek razorenoj željezničkoj postaji, podalje od lučkog pristaništa na Dunavu. Naša kolona ulazi u tišini pred dvorište obnovljene bolnice uz koju je sada drveno raspelo i crni mramorni spomenik sa zlatnim slovima, ispisanim riječima za koje ne znam, je li ih netko od sudaca u Haagu vidoio i pročitao?

Prolazili smo kraj mnogo razrušenih kuća sa spaljenim gredama i vidljivim rušama u zidovima koje su ostale od udara granata i bezbrojnih metaka zaostalih na fasadama nekada obojenih različitim bojama. Vratio sam se, eto, nakon nekoliko desetljeća i ne prepoznajem grad! Taj ili ti koji su to razaranje učinili, znadem da imaju svoje ime i da nisu bili sami, kao i onaj koji je sve to osmislio i tražio da se to provede, uza sve one koji su to s mnogo mržnje i poslušno izvršavali! Oko mene ljudi - stari, mladi, djeca, žene, muškarci, kao da su prestrašeni i nesigurni, okreću se oko sebe, kao da u strahu nekog traže jer se boje da će zlo opet doći! Neki su u nošnjama, neki u svakodnevnoj, najviše tamnoj odjeći, neki u odorama hrvatske vojske! Neki nose zapaljene svijeće i lampioni. Čuju se koraci nogu i samo tiki žamor. Međunarodnih promatrača u bijelim odorama (nazivali su ih: sladoledari!) više nema. Njihova uglavnom neslavna uloga - dvolična i besciljna, dokazala je samo samovolju i diktat međunarodnog interesa da "smiruje" po njima zavađena "pleme-

Franjevački samostan u Vukovaru s crkvom sv. Filipa i Jakova

Spomen-križ na ušću Vuke u Dunav

na", a ne da štiti jedan stoljećima opstojeci narod od agresora zločinačkih namjera...

Je li nas danas u ovoj koloni zaista manje nego ranije - nije na meni da sudim, ali ako je tako, očito da je za to "kriva" i naša dobro znana zaboravnost ili mi sve očitije izumiremo bez potrebnog priraštaja, pa nas je i zato sve manje? Možda i mnogi među nama koji smo preostali želimo što prije zaboraviti na istinu koja se ovdje dogodila - ne nekom drugom, nego nama samima - nama Hrvatima! Onaj beskrajni red bijelih križeva i dalje opominje, a brojne majke još su uvijek zavijene u crno u očekivanju i traženju muža, oca, sina, kćeri ili drugog nekog od svojih najmilijih! U jednim "Vukovarskim novinama" objavljen je popis s brojkom od 566 nestalih na području Vukovarsko-srijemske županije, od kojih na sam Vukovar otpada još 470 nestalih. Izmoljenih i ostavljenih krunica što vise s križa na Ovčari sve je više, a sličice najmilijih odavno su izblijedile... To je stvarnost koja još uvijek živi na ovom prostoru, a ne tamo u Zagrebu, Opatiji, Rijeci, Puli, Splitu ili Makarskoj...

Da malo predahnem odlazim na klupu uz široki Dunav iznad onih naslaga lesa u blizini carinarnice uz usidrene brodove. Prilaze mi dvije starije osobe - očito muž i žena. Muž lagano hramlje, a žena se pridržava uz štap. Pozdravljaju me i pitajući pogodađaju da sam vjerojatno stigao vlastom, jer su me vidjeli u koloni kraj bolnice. Starica kaže da su i oni došli do blizine bolnice očekujući znance, pa su pro-

matrali tko je sve došao, a do groblja nisu ni išli, jer ih bole noge. Zapravo su htjeli ići, ali su vidjeli susjede - znadete one - ja kažem: Zar "komšije"? - Da, klimaju glavom - nekadašnje "komšije", koji to od kako su se vratili u izgrađene im kuće bez onih svojih mladih - više na žalost nisu! Sada su oni prave "gazde", a nekada smo zajedno bili jednaki siromasi. Mi s njima - kažu mi - malo razgovaramo, jer oni sada rade u općinskoj službi, a mi smo se jedva dočekali svoje bijedne mirovine za nekadašnji posao. Za sina, koji je ovdje ostao dok smo mi izbjegli, nikada nismo saznali što je bilo s njim. Kuća je bila prazna i oplačkana, puna rupa od granata. Susjedi do nas - vidimo - u ničemu ne oskudijevaju, posjete ih često unuci iz Beograda, ali njihove sinove više ne vidimo. Oni sada više ne vole čuti riječ "komšija" - jer su se već 1990. god. ponašali bahato i neljudski, i očito znajući što će se dogoditi, najednom su "nestali" s traktorom i stvarima. Sada bezbrižno žive i dobivaju sve što im Hrvatska mora osigurati i dati, a mi se ne usudimo niti pitati! Ako nešto pitamo, odgovor se čeka mjesecima, a prođe i čitava godina sa snijegom i kišom, koja probija kroz oštećen krov i zidove. No sretni su što žive na svom, te uz djecu svojih rođaka brinu o sebi pazeći koliko mogu i na svoje zdravlje.

Kasnije sam čuo još dosta sličnih priča, a prije par godina ostvarila mi se želja da pokrenem zaštitu geološkog profila u lesu, koji je istraživao još Gorjanović-Kramberger početkom 1900-ih godina. Za to su se zainteresirali i đaci vukovarske

gimnazije i oni su postali pravi zaštitari jedne prirodne tvorevine uz obalu Dunava u podnožju svima poznatoga vukovarskog vodotornja.

Oprostite, nismo znali!

Posjet Vukovaru B. Tadića kao najvišega ili najistaknutijeg gosta iz Srbije, što je uslijedio nakon **Josipovićeva** "viđenja" Srbije i Republike Srpske u BiH - za mene nije imao težinu ili da kažem - razinu iskrenosti - ako sami sebe kao narod (Hrvati) - žrtve agresije - usporedimo s narodom (Srbji), koji nam je susjed, ali je uz to dokazani (ne)hotimični agresor. On nije trčao preko naših polja i kroz sela s buketima cvijeća u ruci - već s nečim iza čega je ostajala na našem tlu nedužna krv, spaljene kuće i razoren i crkveni zvonici!

Ne shvatite ovo kao govor mržnje već samo prisjećanje na činjenice, da Vukovar nije bio Dubrovnik, nije bio Škabrnja, Zadar ili Split?! Stavimo na vagu ISTINU i LAŽ ili težinu ŽRTVE i težinu učinjena ZLOČINA! Žrtva još nije isplakana i preboljena, a zločin još nije, niti će biti (možda i nikada!) kažnjen... No uslijedio je Tadićev naklon na Ovčari i čula se riječ: Oprostite!... Priznajem, za mene je ta riječ izgledala, kao da je izgovorena kad nekoga slučajno nagaziš cipelom ili ga u gužvi gurneš - i tada to kažeš - ako si pristojno odgojen - ili je to zapravo bio dio političkog protokola - kako bi se kazalo: normalan u tom trenu! No ja sam znao se ovdje radilo o vojničkoj "cokuli", koja je nagažila malu cipelicu u kojoj je bila dječja nožica - tijelo nečijega malog, jedinog djeteta koga više nema i još uvijek mu nismo našli kosti! Uz to se to nije dogodilo u gradu našeg gosta ili u njegovoj domovini - već u našoj - na našem hrvatskom tlu! Jesmo li mi uz sav potrebeni ljudski ponos toga i danas svijesni? Ne, nisam postavio referendumsko pitanje, već suosjećam sa žrtvom!

Novi prijatelj Tadić daruje prijatelju Josipoviću u znak dobrosusjedskih odnosa i pažnje jednu vraćenu svetačku sliku! No to nije ukradena slika iz neke spaljene katoličke crkve, već je to pravoslavni ikonostas, ali to hrvatski predsjednik agnostik ne razlikuje, pa ja to mogu i razumjeti! Zahvalio se uz iskreni smješak, kao prisutan domaćin!

Drugi dar je donesena bolnička dokumentacija iz "osvojene" vukovarske bolnice koja je bila razarana sve do podrumskih dijelova. Naši liječnici ubrzo utvrđu-

ju, da to nije ništa toliko vrijedno iskazane „pažnje“ našeg gosta! Naš predsjednik - domaćin - nije liječnik, on je pravnik i glazbenik, i na tu "ispjevanu" "pjесmicu" odgovara također sa smiješkom - vjerojatno radi sretnije budućnosti dobrosusjedskih odnosa! Očito sve se događalo po dogovorenom političkom protokolu kao dobro odigrana predstava za znatiželjne medije i naše narode...

Okrenuta leđa ucviljenih majki udovica na Ovčari, već skoro dva desetljeća odjevenih u crninu, televizijska je kamera samo jedne TV-stanice kao slučajno prikazala, ali se dulje zadržala na rukovanju našeg gosta sa svojim sunarodnjacima! Zašto da se sada svadamo radi ostvarene „pomirbe“, kada smo i nju pružili i "komšijama", davši im "oprost" velikodušnošću predsjednika **Franje Tuđmana** pod budnim okom "napredne" Europske zajednice, za čijim "zagrljajem" sada tako nestrljivo čeznemo!

Očito je, da se opet spustila neka "magla" i mi poput gusaka glasno gačemo tražeći neki put izlaza - možda prema vlastitom zaboravljenom dostojanstvu?! Listam zabilješke na stolu i nalazim tekst srpskog književnika **Dobrice Čosića** iz njegova romana „Deobe“, gdje piše: "...Lažemo da bismo obmanuli sebe, da utešimo drugog; lažemo iz samilosti, lažemo da nas nije strah, da ohrabrimo, da sakrijemo svoju i tuđu bedu. Lažemo iz ljubavi i čovečnosti. Lažemo iz poštjenja. Laž je vid našeg patriotizma i potvrda naše urodene inteligencije. Lažemo stvaralački, maštovito, inventivno..."

Pitam se koliko Hrvata znade za taj tekst, koliko ih znade za ideologiju **Garašanina**, za **Šljivančanina**, za **Karadžića** i **Mladića**, za razorenu crkvu sv. Filipa i Jakova i Franjevački samostan u Vukovaru u kojoj kažu da su se tamo utaborile "ustaše" i zato su ju morali granatirati i rušiti! U novinama u susjednoj nam državi, u koju se vratio naš gost - ankete govore, da preko pola tog naroda nije znalo što se događalo u Vukovaru, da nisu čuli za Ovčaru! Da im vjerujemo? Što pokazuju oni bijeli križevi na vukovarskom groblju, što su dokazale iskopane kosti na Ovčari? Možda smo mi "sami" to učinili u svojoj genocidnosti, kao što smo u Dubrovniku u gradu palili automobiliške gume da "varamo svet" i da glumimo žrtvu pred svojim "osloboditeljima"?

Nije trebalo dugo čekati da osjetimo udarac bumeranga koji je lebdeći nad nama - poslan iz očita neznanja - udario ili pao među nas ,stvarajući ili „otvarajući“ - stare probleme - nerazriješene, jer smo „zaboravili“ na njih!

Slučaj Purda i doktorica Bosanac

Da neočekivano uhićenje kod prelaska hrvatske granice za vukovarskog branitelja **Tihomira Purdu** nije medijski registrirano, mi možda još ni tada ne bismo doznali, da je u Srbiji utamničen prema (za nekoga!) znanoj Interpolovoj tjeralicu i vukovarski branitelj **Veljko Marić** - i to još od travnja 2010. godine!?

Branitelji iz Vukovara, ali i drugi - podigli su svoj glas i javno pitali - zašto se to radi s njima poslije 20 godina, nakon što

su poslije zarobljavanja bili mučeni i zlostavljeni u srbijanskim zatvorima i logorima?! Sada ih se tereti za "priznanja", koja su potpisali pod terorom i prijetnjama smrću o svojim „zločinima“ nad agresorskim srpskim vojnicima! Gdje u svijetu ima slučaja, da onaj koji je u tuđu državu došao ubijati i paliti, sudi onomu, koji je branio svoju kuću, obitelj i rodnu grudu? Ima - očito samo kod nas, jer je sve manje nekadanjeg dostojanstva prema samom sebi i ponosa na krvavo izvođenju pobjedu! Kada se premijerka obratila braniteljima, primijetio sam kako joj je nekako teško iz usta izašla poruka: Ne ćemo dopustiti da agresor, koji nas je napao, sada želi suditi našim braniteljima (možda zato, jer tu riječ nije koristio predsjednik pri svom "druženju" s "prijateljem" Tadićem!) i dodala: Sve nastale sporove rješavat će nadležne sudske institucije...

Dok naši generali već godinama sjede u Haagu kao očiti "zalog" za naš ulazak u ujedinjenu Europu, dotle Srbiju ne brine neulovljeni genocidni zločinac **Mladić**, kao niti sudske "zavrzlame" Karadžićeve, jer oni su država kojoj Europa vjeruje "na riječ", ali očito nama ne (topnički dnevničci neophodni su za "slučaj" Knin, ali haškog tužitelja ne zanima s koliko je tisuća granata i bombi razaran Vukovar (jer možda ni on ne zna što se u Vukovaru događalo?). Jesmo li mi na taj "slučaj" stigli svoju primjedbu i pritužbu? Možda jesmo, ali kada i kakvu? Odgovor nam je Šljivančaninova osuda - u visini prometnog prekršaja - zar ne?

Proljetos je u zagrebačkoj dvorani Matice hrvatske jedna francuska spisateljica iznosila svoje mišljenje o "pozadini" slučaja Purda (koji je tada - na svoju sreću nakon 58 dana uzništva – već bio na slobodi!) naglašavajući kako nije uspjela ni u Francuskoj, a niti kod nas dobiti tražene podatke i odgovore na svoja postavljena pitanja. Njezina konstatacija me ne čudi, jer ona očito nije "shvatila" (ili nije znaла?) povijesnu povezanost Srbije i francuske diplomacije, te način i stil naše politike!? Njoj očito nije bio poznat i "potez" davanja „oprostu“ za vukovarske Srbe odlikom predsjednika Tuđmana za čitavo područje, koje je voljom europskih brižnika posljednje integrirano u cijelokupni prostor države Hrvatske? Ona ne razumije da je to „bumerang“ koji smo mi sami bacili i zato nam se vraća u „glavu“!?

Sada je na red došla i doktorica **Vesna Bosanac** iz bombama i granatama razra-

Križevi na vukovarskom Novom groblju

rane bolnice u kojoj su lječeni i agresorski vojnici. Najveći dio njenih pacijenata "oslobođen" je svojih muka na Ovčari, jer je tako netko naredio! Oprostite, nismo znali!... U zadnjem broju "Vukovarskih novina" za mjesec ožujak piše da iz Beograda stiže još "tjeronica" - jer očito njihove "nadležne sudske institucije" znadu svoj "posao". Bumerang "oprosta" treba iskoristiti i koliko god je moguće Evropi i svjetu naglasiti hrvatsku genocidnost zbog svega "onog" što se događalo na tlu Hrvatske - od Pakraca do SAO krajine, od Ravnih Kotara do Konavla i zaleda Dubrovnika gdje je „stradavao“ goloruki srpski stanovnik! Može li se to spriječiti, trebali bi ipak kazati oni koji brinu o našoj državnosti i nacionalnom ponosu, ali se bojim, da je to sada u ovom stanju "događanja" općeg nezadovoljstva vrlo teško prognozirati! Iako branitelj T. Purda nije očekivao da će ga iz BiH do blizine Vukovara dovesti i vladin avion s "kožnatim sjedalima", on samo kaže: "Mi nismo nikoga napadali, nego se branili!" Nakon gotovo 60 dana provedena u neizvjesnosti zatvora dočekao je oslobođenje. U svojoj jednostavnosti i skromnosti običnoga malog čovjeka - on u svojoj izjavi za ožujske "Vukovarske novine" navodi - očiti rezultat svog životnog saznanja: "Srbiji ništa ne vjerujem!"

Ja sam siguran, da nije ni jedini na našim hrvatskim prostorima...

Dokaz da je u pravu, došao je već na prvoj nogometnoj utakmici u Beogradu u srijedu 16. ožujka 2011., kad je na tribinama i iza gola osvanula parola ispisana čirilicom: PURDA JE UBICA, gdje je slovo U iskorišteno da se simbolizira ustaški znak! Zanima me što na to kaže Josipovićev novi prijatelj predsjednik Tadić? Još me zanima kada će iz beogradskog pritvora izaći hrvatski branitelj Veljko Marić?

Vrijeme, koje je pred nama, a možda i dani kada će se pojaviti ovaj broj časopisa pred čitateljima - dokazat će, jesam li bio u pravu, i u koliko mjeri? Sve napisano iznio sam prema svomu staračkom životnom saznanju i iskustvu! Želio bih iskreno samo to, da krene jedino onako kako bi zaista trebalo: dostojanstveno, iskreno, hrabro i istinito za čitav hrvatski narod - bez ispraznih obećanja s obje strane Markova trga i s Pantovčaka, sa što više međusobnog razumijevanja, znanja i povjerenja.♦

U ĐAKOVU I RUŠEVU OBILJEŽENI DANI SJEĆANJA NA ŽRTVE JUGOSLAVIJE I KOMUNIZMA 1945.

Đakovački ogrank HDPZ-a i HOZ Jazovka - Krilo Đakovo, organizirali su 16. i 17. travnja 2011. u Đakovu i Ruševu obilježavanje obljetnice stradanja nekoliko stotina Hrvata, mahom Đakovčana, koji su nakon što je Đakovo 17. travnja 1945. palo u ruke Jugoslavenske armije (6. ličke i 21. srpske divizije) odvedeni na križni put Đakovo-Ruševu, pri čemu su neki ubijeni i tijekom puta.

goslovnog fakulteta u Đakovu, a nakon toga je uslijedio svečani mimohod od crkve do spomen-obilježja u selu gdje su položeni vijenci i upaljene svijeće za žrtve koje su ubijene bez suda i krivnje. U ime organizatora skupu se obratio **Ivo Tušanović**, predsjednik Hrvatskog društva političkih zatvorenika - Podružnice Osijek i Ogranka Đakovo, a potom su pročitana imena 64 žrtve ubijene u Ruševu.

Prigodna slova održali su i drugi gosti, među kojima i načelnik općine Čaglin, **Ivan Durina**. Grad Đakovo, koji je bio pokrovitelj programa, predstavlja je zamjenik gradonačelnika, **Ivan Išasegi**, koji je održao prigodni govor i pročitao pismo đakovačkog gradonačelnika **Zorana Vinkovića**. Voditeljica programa, **Lidiya Perković** iz Đakova, pročitala je potom ulomak iz knjige Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraću, u

kojem svjedokinja Anka Vidaković (koja je umrla prije nekoliko godina) govori o strašnim stradanjima u Ruševu i događaju koji joj je ispričala njezina majka koja je gledala kako zarobljenici dotjerani od Đakova živi gore na lomači koju su jugoslavenski partizani naložili od drvene ograde. (P. Š.)

Otvorenie izložbe (u sredini Želimir Kužatko)

U sklopu programa predstavljene su knjige autora odnosno suautora **Želimira Kužatka** (*Otok Sv. Grgur hrvatski gulag i Prikrivena grobišta Hrvata u Republici Sloveniji*), a nakon predstavljanja knjiga otvorena je u Spomen-muzeju izložba fotografija istoga autora „Od Bleiburga do Sv. Grgura“ koja vrlo potresno prikazuje događanja iz 1945. godine.

Drugog dana, 17. travnja, na sam dan smaknuća nedužnih đakovačkih žrtava, program je započeo kod spomenika žrtvama komunizma u Đakovu "Glava koja tone", odakle je krenula kolona predvodjena „bikerima“, članovima Moto-kluba Đakovo, do Ruševa, sela u Požešti u udaljenog 45 km. Sv. misu zadušnicu u mjesnoj crkvi u Ruševu služio je mons. **Luka Marijanović**, prof. s Katoličkog bo-

Kolonu sjećanja predvodili su motociklisti iz Đakova

MALE TAJNE VELIKIH MAJSTORA OBAVJEŠTAJNE KUHINJE

Ako je točna tvrdnja koja se pojavila na nekim portalima, da je tročlano izaslanstvo Vanjskopolitičkog odbora Hrvatskoga sabora (**Vesna Pusić, Marija Pejčinović-Burić i Neven Mimica**, pojačano naj-snažnijim adutom hrvatske politike, **Miloradom Pupovcem zv. Štakor**) u prvoj polovici travnja boravilo u Njemačkoj kako bi lobiralo za njemačku potporu tzv. pregovorima s EU i zatvaranju poglavlja 23 o pravosuđu, pa se usput bavilo zaštitom *dragih drugova* kao što su **Josip Perković, Zdravko Mustač** i družina, onda je riječ o prvorazrednom skandalu. Trebalo bi, naime, očekivati da će hrvatska država napokon prestati biti uhljebištem i utočištem udbaških egzekutora i sličnih protuha koji su desetljećima na krvi hrvatskih rođaljuba sisali hrvatsku sisu, i da će – po receptu *antifašista Stipe Mesića i Ive Josipovića* – doći do «individualizacije zločina» i «procesuiranja svih odgovornih».

Jer, u međuvremenu, kako pišu neki njemački mediji (a stvar se vrlo bojažljivo probija i u strogo nadzirani hrvatski tisak), drugu **Perkoviću** i još šestorici hrvatskih državljanima, čije izručenje poodavno traže njemačke vlasti zbog utemeljene sumnje da su sudjelovali u ubojstvu hrvatskoga političkog emigranta **Stjepana Đureko-**

vića u ljetu 1983. godine, postaje sve tješnje. Jedan od njih živi u BiH, svi ostali su u Hrvatskoj; većinom su i nakon 1990. nastavili kao «profesionalci» obnašati visoke dužnosti u novoj, demokratskoj

od ustrojavanja obavještajne službe, preko nadzora nad pošiljkama oružja i ratnoga tvoriva u BiH do «servisiranja» (čitatj: nadziranja i usmjeravanja) obrana hrvatskih optuženika. Sin mu je **Saša** (bilo bi

krivo pomisliti da se Josipov otac zvao Aleksandar, pa da je sinu ime dao u njegovo!), također kao «profesionalac» imenovan šefom obavještajne uprave Ministarstva vanjskih poslova, a potom je služio kao savjetnik za sigurnost **Stipe Mesića i Ive Josipovića**. Smiješnim ga je učinio general **Zagorec** u Beču, a kako Perković mlađi shvaća pojma «profesionalnosti», zorno ilustrira epizoda iz nedavne predsjedničke kampanje, kad je Perković kršenjem zakona pomagao Josipovića, a ometao **Milana Bandića**.

Iako se tvrdi kako hrvatsko opiranje zahtjevu za uhićenje može bitno ugroziti i tzv. prisutne pregovore s Europskom unijom, hrvatske se vlasti, kako je općenito poznato, izručenju opiru pozivom na ustavnu zabranu izručenja vlastitih državljanu drugim državama. Formalno su u tome u pravu:

Ustavnim zakonom o suradnji s međunarodnim kaznenim sudovima iz 1996. učinjena je iznimka u pogledu izručenja MKSJ-u u Den Haagu, dok je doista još uvijek na snazi zabrana izručenja drugim

REPORT

Herr Philipp vom BND ruft heute um 10.12 Uhr bei der GS Dez. 14 an und teilt mit, daß ein ehemaliger BND-Mitarbeiter gegenwärtig durch den jugosl. Geheimdienst ernsthaft gefährdet sei. Bei der gefährdeten Person handle es sich um

Djurkovic Stjepan,
geb. 08.08.1926 in Bukovac/Jugosl.,
wohn. Greinerberg 5/2, 8000 München 70,
Telefon: 7241164.

Dezernat 14
Geschäftsstelle

München, 25.01.1983
Nbst. 7621

Geheimpapier Dieser vertrauliche Vermerk des Staatschutzes der Münchner Polizei dokumentiert die Gefährdung des früheren BND-Agenten Stjepan Đureković. Nur ein halbes Jahr später wurde er getötet.

»Festnehmen und fertig«

Der Konflikt um die Auslieferung von sieben mutmaßlichen Verbrechern des jugoslawischen Geheimdienstes erschwert den EU-Beitritt von Kroatien

Die Behörden mussten die LKA-Dienstleiter nicht lange suchen – die Adressen ihrer Zielpersonen sind bekannt. Die Kriminellen haben aber kein Zugriffrecht in Zagreb und Kroatien liefert bislang nicht aus.

Die sieben steckbrieflich Gesuchten gehörten zur Elite des früheren jugoslawischen Sicherheitsapparats. Die verächtlichen Dunkelkämmler darunter Vize- und Minister, Staatssekretäre und Generale, stützen sich auf eine treue Anhängerenschaft, die der Farnese von Staatspräsidenten, die Kroaten zögige EU-Aufnahme im letzten Moment noch blockieren könnten.

Fähnder des Landeskriminalamts (LKA) warten seit drei Jahren auf die Vollstreckung von sieben Haftbefehlen wegen Mordes an einem jugoslawischen Dissidenten in Bayern. Sechs angebliche Täter halten sich in Kroatien auf, einer wird in Bosnien-Herzegowina vermutet. Hinweise zur Festnahme der Männer werden jeweils mit Prämien zwischen 3000 und 30000 Euro belohnt.

Die linige Garde, zu der auch der kroatische Innenminister und EU-Befürworter Karamarko zählt, möchte hingegen das Rechtise aus der Zeit des Kommunismus beseitigen. Die Auslieferung des ordensgeschickten Mannes an den einstigen Kriegsgegner Deutschland könnte in einem großen Toll des Bevölkerung gleichwohl als Vorzet angeschaut werden.

Die schon Hartbefehle, ausgespielt von einem Ermittlungssrichter am Karlsruher Bundesgerichtshof, skizzieren ein Ge-

waltverbrechen, das aus Sicht der deutscherseits immer noch keinen Fall ungestellt habe.

Die Tat entnahm verhandelt vor dem Münchner Oberlandesgericht im Frühjahr 2008 geschieden in der Endphase des Kalten Krieges, Stjepan Đureković, seit neuerzeit Makroagentur des staatlichen Ölkonzerns INA, sammelte beklaudetes Material über korrumpte jugoslawische Politiker. Als er von einer drohenden Verhaftung erfuhrt, setzte sich Đureković im April 1992 über Österreich nach München ab.

In der Szene der Exkisten fand er schnell neue Freunde. Darunter waren aber auch Spitzel wie Krzysztof P., der nach Erkenntnissen der Münchner Richter dem kommunistischen Geheimdienst SDS in Zagreb fortlaufend über den Regierungsgang berichtete.

Als Đureković eines Tages verkündete: er wollte ein Buch über die kriminellen Machenschaften der sozialistischen Chärgen schreiben, stand offenbar in Kroatien sein Todessurteil fest.

REPORT

Herr Philipp vom BND ruft heute um 10.12 Uhr bei der GS Dez. 14 an und teilt mit, daß ein ehemaliger BND-Mitarbeiter gegenwärtig durch den jugosl. Geheimdienst ernsthaft gefährdet sei. Bei der gefährdeten Person handle es sich um

Djurkovic Stjepan,
geb. 08.08.1926 in Bukovac/Jugosl.,
wohn. Greinerberg 5/2, 8000 München 70,
Telefon: 7241164.

Dezernat 14
Geschäftsstelle

München, 25.01.1983
Nbst. 7621

Geheimpapier Dieser vertrauliche Vermerk des Staatschutzes der Münchner Polizei dokumentiert die Gefährdung des früheren BND-Agenten Stjepan Đureković. Nur ein halbes Jahr später wurde er getötet.

»Festnehmen und fertig«

Der Konflikt um die Auslieferung von sieben mutmaßlichen Verbrechern des jugoslawischen Geheimdienstes erschwert den EU-Beitritt von Kroatien

Die Behörden mussten die LKA-Dienstleiter nicht lange suchen – die Adressen ihrer Zielpersonen sind bekannt. Die Kriminellen haben aber kein Zugriffrecht in Zagreb und Kroatien liefert bislang nicht aus.

Die sieben steckbrieflich Gesuchten gehörten zur Elite des früheren jugoslawischen Sicherheitsapparats. Die verächtlichen Dunkelkämmler darunter Vize- und Minister, Staatssekretäre und Generale, stützen sich auf eine treue Anhängerenschaft, die der Farnese von Staatspräsidenten, die Kroaten zögige EU-Aufnahme im letzten Moment noch blockieren könnten.

Fähnder des Landeskriminalamts (LKA) warten seit drei Jahren auf die Vollstreckung von sieben Haftbefehlen wegen Mordes an einem jugoslawischen Dissidenten in Bayern. Sechs angebliche Täter halten sich in Kroatien auf, einer wird in Bosnien-Herzegowina vermutet. Hinweise zur Festnahme der Männer werden jeweils mit Prämien zwischen 3000 und 30000 Euro belohnt.

Die linige Garde, zu der auch der kroatische Innenminister und EU-Befürworter Karamarko zählt, möchte hingegen das Rechtise aus der Zeit des Kommunismus beseitigen. Die Auslieferung des ordensgeschickten Mannes an den einstigen Kriegsgegner Deutschland könnte in einem großen Toll des Bevölkerung gleichwohl als Vorzet angeschaut werden.

Die schon Hartbefehle, ausgespielt von einem Ermittlungssrichter am Karlsruher Bundesgerichtshof, skizzieren ein Ge-

waltverbrechen, das aus Sicht der deutscherseits immer noch keinen Fall ungestellt habe.

Die Tat entnahm verhandelt vor dem Münchner Oberlandesgericht im Frühjahr 2008 geschieden in der Endphase des Kalten Krieges, Stjepan Đureković, seit neuerzeit Makroagentur des staatlichen Ölkonzerns INA, sammelte beklaudetes Material über korrumpte jugoslawische Politiker. Als er von einer drohenden Verhaftung erfuhrt, setzte sich Đureković im April 1992 über Österreich nach München ab.

In der Szene der Exkisten fand er schnell neue Freunde. Darunter waren aber auch Spitzel wie Krzysztof P., der nach Erkenntnissen der Münchner Richter dem kommunistischen Geheimdienst SDS in Zagreb fortlaufend über den Regierungsgang berichtete.

Als Đureković eines Tages verkündete: er wollte ein Buch über die kriminellen Machenschaften der sozialistischen Chärgen schreiben, stand offenbar in Kroatien sein Todessurteil fest.

državama. Družina Perković, Mustač & Co ima, dakle, sasvim uvjerljive i opipljive razloge za euroskepticizam.

No, da ponašanje hrvatskih vlasti ima i druge, ne više legalističke motive pri zaštiti dojučerašnjih udbaških nalogodavaca i egzekutora, jasno govori činjenica koja se općenito taji: hrvatske su vlasti sabotirale ili ignorirale sve zahtjeve za pomoć koju im je uputilo njemačko pravosuđe tijekom suđenja udbaškom agentu **Krunoslavu Pratesu** koji je zbog sudjelovanja u Đurekovićevu ubojstvu u Münchenu sredinom 2008. osuđen na doživotnu tamnicu, iako za takvo sabotiranje i ignoriranje ne samo da nije postojala zabrana, nego je postojala pravna obveza. Postoje, dakle, drugi motivi osim onih pravnih, a njemački je sud takvo ponašanje hrvatskih vlasti ovjekovječio na način koji i nije baš uobičajen, u obrazloženju Pratesove presude.

A da bi stvar bila zagonetnija, zanimljiv je dokument koji je u faksimilu sredinom

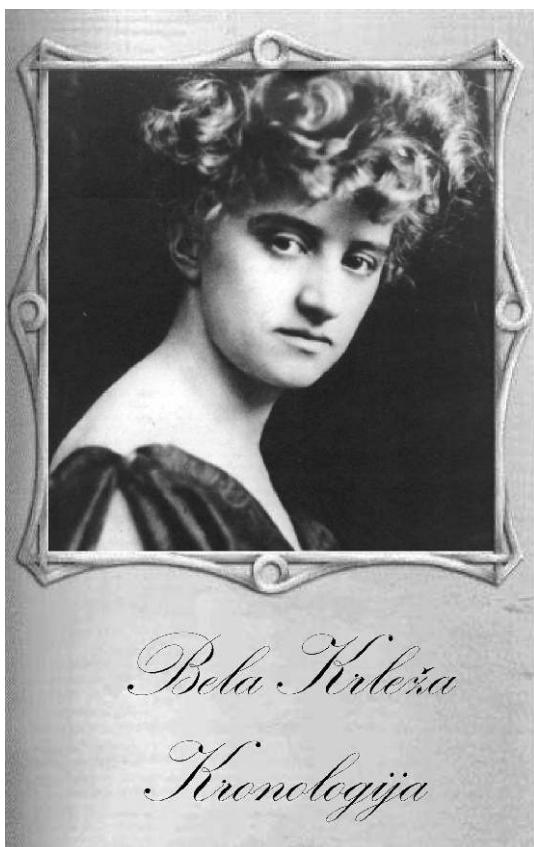
veljače ove godine objavio *Focus* u br. 7/2011. Prema tom dokumentu, u čiju vjerodostojnost ne treba nužno vjerovati (iako je karakteristično da nismo primijetili kako bi ju zasad – već mjesecima – bilo tko osporio), Đureković bi bio suradnik njemačke Savezne obavještajne službe BND (*Bundesnachrichtendienst*), a njezini su agenti već pola godine ranije, 25. siječnja 1983., registrirali kako mu ozbiljno prijeti jugoslavenska obavještajna služba. Prijetnja se, nažalost, obistinila: Đureković je brutalno ubijen, hrvatska je politička emigracija pretrpjela još jedan težak udarac, a jugoslavenski komunistički režim po tko zna koji je put pokazao svoje zločinačko lice.

Komentirajući Perkovićevo izvrdavanje da je svojedobno njemačkoj obavještajnoj službi učinio mnoge usluge, što ga je dostavio posredovanjem svog opunomoćenika **Ante Nobila** (koji procvat svoje karijere i kasnije «koordiniranje» većine hrvatskih obrana, nagrađeno obilnim svotama

iz državne blagajne, duguje upravo Perkoviću i njegovima, točnije: svojima), jedan je službenik bavarskoga Pokrajinskoga kriminalističkog ureda komentirao, otprilike, da je Perkovićevo obavještajno muljanje irelevantno; relevantan je zločin nad Đurekovićem i potreba da se zločinca uhiti i sudi.

Pozdravljamo i podupiremo! Priželjkujući da se jednak interes, jednak skrb te jednak stupanj organiziranog napora i medijsko-političkog pritiska pokaže i kod drugih zločina jugoslavenske obavještajne službe, tamo gdje žrtve nisu imale nikakva dodira s BND-om. Jer, zločin je zločin, a zločinac – zločinac, pa nema *nasih i njihovih*, zar ne. U protivnom bi se mogao steći dojam da ni njemačkom pravosuđu nije do sankcioniranja baš svih zločina, nego da samo štite one koji su na ovaj ili na onaj način surađivali s tamošnjim redarstvenim i obavještajnim službama... (I. P.)

PRILOG ZA POVIJEST PORNOGRAFIJE U HRVATSKOJ

Leposava Krleža rođ. Kangrga

U posljednjem nastavku feljtona o nekadašnjoj zagrebačkoj četvrti crvenih svjetiljki u Kožarskoj i Tkaličićevoj ulici, *Večernji je list* u br. 16933/51 od 11. veljače 2011. objavio i zanimljiv podatak koga je šteta ne upamtiti: glavnu ulogu u prvome hrvatskom pornografskom filmu imala je **Leposava Kangrga**, kasnije poznatija kao **Bela Krleža**. A za snimanje filma je kasnija supruga poznatoga hrvatskoga komunističkog književnika bila toliko zagrijana da se je, kaže autor feljtona, razodjevala puno prije nego što bi se kamera uključila.

Vrag će znati je li ta epizoda iz života njegove bračne družice potakla **Miroslava Krležu** na glemabajevske opservacije, ili mu je Leposava imponirala u skladu s komunističkim naukom o tzv. slobodnoj ljubavi. U svakom slučaju, službene Leposavine biografije – pa i ona koju na stranicama

Muzeja grada Zagreba nudi **dr. Nikola Batušić**, taj zanimljiv i važan detalj života potonje *barunice Castelli* ne bilježe. Prešućeno je, da bi sve bilo ljepše... (G.J.)

Zagrebačka Kožarska: ulica "crvenih svjetiljki"

DAN HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA: SLUNJ 30.TRAVNJA 2011.

Kao što je svima manje-više poznato, predstavnici svih naših podružnica su se za ovogodišnje obilježavanje Dana političkih zatvorenika odlučili za Slunj. Bilo je nekoliko razloga za takvu odluku, od kojih su navesti tri koji su meni poznati.

Prvi je važan: radi se o udobnosti našega ostarjeleg članstva, koje sve teže izdržava dulja putovanja, a Slunj je geografski u centru naše domovine, tako da je svima podjednako blizu. Drugi razlog je zadovoljstvo prošlogodišnjom proslavom u Cetingradu, svega desetak kilometara od Slunja. I treći, vjerujem najvažniji, jest uvažavanje Slunja i njegovih građana zbog stradanja u Drugome svjetskom ratu i počinjenih zločina, i njegovih još svježih rana iz Domovinskog rata.

Crkva Presvetog Trojstva nalazi se na prostranom Trgu Zrinskih i Fran-kopana, tako da je osim simboličnog imena bilo osigurano dovoljno prostora za autobuse i osobna vozila naših članova koji su pristigli na proslavu iz svih krajeva Lijepa naše. Ove godine bilo nas je oko 250, što je obnovljena crkva u Slunju mogla primiti i to tako da nitko nije morao stajati. Misno slavlje predvodio je biskup gospicko-senjski preuzvišeni dr. Mile Bogović, uz koncelebraciju četiri svećenika. Ovom prilikom želim se zahvaliti biskupu Bogoviću, našemu počasnom članu, što već drugu godinu zaredom predvodi misno slavlje povodom Dana bivših političkih uznika. Naša udruga ga

Priredio:

Alfred OBRANIĆ

poštuje i cijeni kao biskupa koji u prijelomnim vremenima naše sadašnjosti izgovara u ime naroda prave riječi, biskupa koji je na Udbini zasijao sjeme opstanka Hrvata i sagradio Crkvu hrvatskih mučenika

ka na čast i slavu svih koji su bilo gdje i bilo kada dali svoj život za našu domovinu.

Nakon svete mise preselismo u vjeroučnu dvoranu, gdje je već sve bilo

spremno za nastavak naše proslave. To možemo zahvaliti monsinjoru Mili Peciću, župniku župe Presvetog Trojstva, koji je organizirao svu logistiku, da naša proslava uspije. Monsinjor Pecić bđio je nad narodom ovoga kraja u ratu, progonstvu i po povratku na zgarišta svojih domova. Vjerni je kroničar vremena u kojem živi, uređuje poznati godišnjak Slunjskog dekanata pod nazivom „Mostovi“, autor je dvije izvrsne knjige (*Godine otpora i hrabrosti i Zakopani dnevnik*).

Citavo vrijeme naše svečanosti bio je s nama i gradonačelnik Slunja, gospodin Ivan Bogović, sudionik Domovinskog rata, saborski zastupnik i već treći mandat na funkciji gradonačelnika. Toplim riječima pozdravio je bivše političke uznike kao preteće ostvarenja slobodne i neovisne Hrvatske. Izrazio je zadovoljstvo što smo odabrali Slunj za našu proslavu i pozvao nas da to još koji put ponovimo.

Proslava je završila nastupom KUD-a Graničar iz Cvitovića sela, na putu od Slunja prema Cetingradu, koje je tijekom Domovinskog rata doživjelo istu sudbinu kao i sva hrvatska sela. Društvo je osnovano 1939. godine i djelovalo je neprekidno uz prekide u vrijeme rata. Tako i početkom Domovinskog rata 1991. godine društvo prekida s aktivnostima, a nakon povratka Cvitovčana iz progonstva na svoja ognjišta, društvo se ponovno osniva krajem 2002.godine, te sada broji oko 30 članova. Ciljevi društva su prikupljanje i čuvanje folklorne baštine svoga kraja, te sudjelovanje na raznim manifestacijama i javnim priredbama. Program je započeo impresivnom pjesmom VJERAN DOMU HRVATSKOM posebno skladanom za KUD Graničar, a završio je Sviračkim i Cvitovačkim kolom. Na kraju smo poslušali recitaciju pjesme TROBOJNICA u interpretaciji gospođe Marije Peroš iz Koprivnice, koja je ganula svakoga u dvorani. Na koncu smo uz svirku i pjesmu Cvitovčana poveli kolo i zaplesali.

Bio je to Dan hrvatskih političkih zatvorenika kojeg će se mnogi rado sjećati. Stoga zahvaljujem svim Slunjanima, Cvitovčanima i našim članovima koji su sudjelovali u ovogodišnjoj proslavi.

Članovi KUD Graničar iz Cvitovića

Biskup Bogović predvodi misu

**Propovijed biskupa dr. Mile Bogovića:
«Hrvatska stradanja kao polazište no-
vih nadanja (Slunj, 30. travnja 2011.)»**

«1. Borba protiv povijesti i spašavanje povijesti.

Sinoć sam slavio svetu misu u zagrebačkoj katedrali u kojoj su našli počivalište zemni ostaci Petra Zrinjskog i Frana Krste Frankopana. Ondje je također pokopan Franjo Frankopan Slunjski, hrvatski ban i posljednji Frankopan Slunjski.

U svojim razmišljanjima krenimo od prvog čitanja. Apostoli su naviještali uskrsnuće Isusovo, uskrsnuće onoga kojega su Židovi osudili i predali Pilatu (strancu!) da ga se razapne, ali se dogodio nagli obrat. Ne samo da njegov život nije bio uništen, nego je ušao u neumrlost i vječnost. Budući da su apostoli govorili o uskrsnuću, „pograbe ih i bace u tamnicu“ (Dj 4, 3). Mogli su apostoli proći bez te muke, ali nisu željeli, jer su bili svjesni da se većma treba pokoravati Bogu nego ljudima (Dj 5, 29). Nadvladali su ne samo strah od tamnice, nego i od smrti.

Mi se i danas okrećemo prošlosti. Često se čuje prigovor: „Okrenimo stranicu prošlosti i okrećemo se budućnosti!“ Prvi je to rekao Napasnik Adamu. *Pusti to što te je Bog stvorio i dao sve što imаш. Gledaj na budućnost, a nju ti ja obećavam.* To je trajan Napasnikov trik, bez obzira preko koga ga izgovara.

Tipično sotonska logika. Mogli bismo navesti bezbroj sličnih slučajeva.

Ljudska zloča prisvaja sebi pravo iz cjeline izdvajati ono što joj je potrebno pa iz tih isječaka složiti svoju cjelinu na način kako njoj paše. Ako bira samo one tamne kockice, od njih se složi mutna sliku. Može ona, dakako, drugčijim preslaganjem svih postojećih „kockica“ napraviti sasvim drugu sliku, kao što se može od istih mozaičkih kockica složiti anđela i đavla. Tako rade i nama oni koji nam ne žele dobro i zato iskrivljuju našu povijest.

Zadaća je naše generacije da spasimo povijest.

2. Što se dogodilo u Bečkom Novom Mjestu pred 340 godina?

U našoj povijesti Petar i Fran zauzeli su svoje časno mjesto, a mi možemo tome dodati da su se u teškim prilikama ponijeli kao pravi kršćani. O tome ste već mnogo puta slušali. Ja ču ovdje spomenuti ono što govori o njihovoj vjeri.

Nekoliko riječi iz Petrova pisma ženi Katarini: „Moje drago serdce. ... Polag Božjeg dokončanja sutra v deseti ore budu meni glavu sekli i ... tvojemu bratcu. Danas smo mi jedan od drugoga srčeno prošćenje uzeli. ... Budi Bog hvaljen, ja sam k smrti dobro pripravan, niti se plasim. Ja sa ufam v Boga svemogućega, koji me je na ovom svetu ponizil, da se tulikajše mene hoće smilovati, i ja ga budem molil i prosil (komu sutra dojti ufam se) da se mi naukupa pred njegovem svetem tronušem u dike vekivečne sastanemo. Ja sam vse na Božju volju ostavil.“

U pismu ženi Juliji Fran među ostalim piše: „Preporučam ti se za jednu misu zadušnicu za moju dušu. Nadam se da će ona za nekoliko sati uživati božanski pogled milošću i pomoću Božjom... Ja

Marija Peroš

Članovi podružnice Koprivnica u Slunju, 30. travnja 2011.

sam ti na ovom svijetu bio odan muž, a na drugom svijetu bit će ti najvjerniji posrednik pred Bogom.“

Prije nego će krvnik zamahnuti mače, Petar je zavapio: „Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj!“. Franov zadnji zaziv je bio: „Isuse, Marijo!“

Dodajmo tome da je Petrova kći Veronika prihvatile samostanski život, a tako je bilo i s Franovom suprugom Julijom nakon njegova pogubljenja.

3. Hrvatska država kao crimen

Naš narod pamti Zrinske i Frankopane i kao hrvatske državnike. U vrijeme kada se razvila ideja o samostalnoj hrvatskoj državi, oni su prepoznati kao uzori. Crkva ne uči da svaki narod treba imati svoju državu, ali smatra da nije nešto nezakonito ako on to želi, ako se on za to opredijeli. U tom smislu je i Stepinac rekao da se hrvatski narod opredijelio za svoju državu i da bi bio ništarija kada to njegovo pravo ne bi poštivao. Nije prihvatio nalog moćnika da je to nezakonito i da je to crimen. No i on je osjetio na svojoj koži žalosnu istinu da je od moćnika ta ideja smatrana nečim grješnim, nečim što se kažnjava što je zločinački pothvat.

Takav stav velikih provlači se sve od presude Petru Zrinjskom i Franu Krstiću

Frankopanu. Prvi hrvatski katolički dan 1900. dobio je sličan naziv ali u novom smislu: crimen protiv suvremene države. Ne smije se planirati država u kojoj bi vjera i Crkva imale izravan utjecaj. Nametnuta je i doktrina po kojoj je razvoj te ideje vodio nužno prema Magnum crimen.

Nezavisna Država Hrvatska nije proglašavana nezakonitom samo zbog krimena koji su u njoj počinjeni. Zlo koje je učinjeno u vrijeme njezina postojanja samo je olakšalo staru argumentaciju da je Hrvatska kao samostalna država već po tome crimen. Stepinac je suđen najviše zbog toga što se pred kraj rata opredijelio za samostalnu Hrvatsku (Ne za NDH!).

Tu hipoteku nosi i stvaranje hrvatske države nakon pada komunizma. Nedavna haška presuda našim generalima to jasno pokazuje, iako se oni koji su generalima i nama presudili, kao i naši „nagodbenjaši“, skrivaju iz fraze da su osuđeni samo pojedinci. Meta je odavno izabrana.

4. Stradanja mogu biti polazišta za nova nadanja

Nakon Krbavske bitke javlja se Šimun Kožičić Benja, koji razvija novu svijest da je svatko dužan tako raditi da ga idući naraštaj ne okrivi što za nj nije spasio dobra koja je primio i i što ih prenio ih na

druge. (*Da nas ne okrivet iže po nas prisut*). Posebno je pozvao sve intelektualce da se tome priključe. Taj poziv njima vrijeđi u svako vrijeme a pogotovo za vremena kriza, kao što je ovo naše. Može se kriza pretvoriti u milosno vrijeme.

U nekom smislu možemo reći da je to bilo i nakon pogibije Petra i Frana jer ubrzo nakon toga dolazi do oslobođenja Like i Slavonije. U Lici je glavnu riječ imao pop glagoljaš Marko Mesić, a u Slavoniji fra Luka Ibršimović. Crkva posebno treba biti blizu naroda u teškim vremenima.

Zajedništvo koje se pokazalo 1991. – 1995. plod je patnje koja je trajala preko 50 godina. Mi smo to zajedništvo doživjeli pozitivno, tj. ZA, a ne zajedništvo PROTIV. Taj je narod bio sposoban sve oprostiti. Sjećam se razgovora sa svojom rođakinjom Anom Vrbanić. Što li sve nije pretrpjela na putu iz Slunja u Karlovac. Trebalo je proći prije cijelu Bosnu i Hercegovinu. Kada sam je pitao što misli o svojim mučiteljima, smjesta je odgovorila: „Nije na meni da sudim one koji su me prognali. Ne znam što ih je sve nagnalo na takav čin. To neka Bog sudi!“ I mi se priklanjamo poput Petra i Frana Božjem суду, ali jednakom tako nismo poput apostola spremni pokoravati se više ljudskom nego Božjem судu.

Nevolja s haškim presudama uspjela je dosta povezati „rasutu baštinu“. Jači je osjećaj zajedništva. Pod tim vidom to je milosno vrijeme. Pokazuju se znaci da smo više nego prije spremni lomiti svoj kruh s drugima, sjesti za isti stol s kojega se uzima prema potrebnim (a ne prema snaži!). To približavanje u nevolji Crkva podržava. Kršćani su se uvijek osjećali „dionici istoga stola i iste čaše“.

Zaključak

Ivan Pavao II. video je u nama narod nade. Sačuvali smo mnoge vrijednosti koje su bogati i moćni odavna potrošili. Mali narodi su poput slabih u društvu. Oni se ne mogu nametnuti silom nego vrednotama.

Ljudski krivi sudovi okreću naše misli i osjećaje prema Pravednome. Povećavaju našu glad i žđ za pravdom, povećavaju razumijevanje prema svima drugima koji trpe nepravdu i koji su u potrebi.

Zar ima bolji dokaz za to od Isusova puta, a posebno od mjesta osude do mjesta raspeća, od njegova križnog puta na Kalvariju. No, na toj istoj Kalvariji zabilje se uskršnje. Per crucem ad lucem! Ili po Franovu: *Navik on živi k izgine pošteno!*»•

Gradonačelnik Ivan Bogović

TITO NIJE SAMO SIMBOL KOMUNIZMA, ON JE SIMBOL JUGOSLAVIJE I JUGOSLAVENSTVA

Pred «stotinjak građana», kako je izvjestila državna (?) *Hrvatska (?) televizija* u središnjem dnevniku – demantirajući svoje vijesti slikom koja na vara – u subotu, 7. svibnja 2011. na Kazališnom trgu u Zagrebu održan je peti prosvjed gra-

slične zahtjeve ignorirale i gradske uprave tijekom devedesetih godina (jer Titu se ne smije *pakovati*!) – da se s najljepšega zagrebačkog trga ukloni ime «maršala Tita», a trg ponovno nazove po kazalištu čija je zgrada izgrađena na

zločinačke komunističke ideologije, nego je ujedno simbol Jugoslavije, u ime koje su Hrvati ubijani još od doba Prvoga svjetskog rata:

«...Na sutrašnji dan prije šezdesetšest godina, opustjelim su ulicama – jer su Zagrebčani pred *oslobodenjem* zabravili vrata i zakračunali prozorske kapke – opustjelim ulicama u glavni grad Hrvatske nije ušla *antifašistička hrvatska vojska*. U glavni grad Hrvatske, ostavljajući za sobom krvavi trag od Dakse i Širokoga Brijega do Gospića, od Sarajeva i Ruševa do Gračana, umarširale su snage koje su se i stvarno i formalno nazivale *Jugoslavenskom armijom*.

Nema hrvatske vojske koja se zove jugoslavenskim imenom! Nije se moglo onda i ne može se danas boriti za slobodu Hrvatske time što se bori za obnovu Jugoslavije.

To *oslobodenje* platili smo Bleiburgom i križnim putevima, Golim otokom, Starom Gradiškom i Lepoglavom, platili smo ga pola stoljeća kasnije Škabrnjom i Vukovarom, plaćamo ga i danas, Gotovinom i Markačem! Hrvati moraju umrijeti, da bi Jugoslavija živjela! Sve te žrtve, a i one koje nas tek čekaju – jer, nažalost, ta tragična stranica naše povijesti još nije zatvorena (našom krivicom ona nije zatvorena!) – sve su to

Više od tisuću ljudi okupilo se na prosvjedu

danske inicijative *Krug za trg*. U organizaciji vodstva inicijative (**Maja Runje, Zdravka Bušić, Zorka Zane, Željko Tomasević, Josip Miljak, Ante Beljo, Maja Šovagović, Cika Mikolčić, Željka Znidarčić**), i ovog je puta priređena kratka, ali efektna manifestacija. Opetovani zahtjev zagrebačkim gradskim vlastima – koje ga ignoriraju jednako kao što su

njemu, potkrijepljen je govorima organizatora i trojice govornika pred nešto više od tisuću okupljenih građana.

Prvi je govorio **Tomislav Jonjić**, odvjetnik i urednik *Političkog zatvorenika*. U govoru kroz koji se kao motto provlačila zlokobna ocjena «Hrvati su morali umrijeti, da bi Jugoslavija živjela!», govornik je istaknuo kako Tito nije samo simbol

Tradicionalna retorika tzv. antifašista

Jože Dežman, predsjednik Komisije vlade Republike Slovenije za pitanja prikrivenih grobišta

Tomislav Jonjić

žrtve Jugoslavije i jugoslavenstva. (...) I dokle god naše ulice i trgovi nose to ime, mi nosimo biljeg vlastitoga ropstva. A narod koji šutke nosi znamenje ropstva, ni ne zasljužuje slobodu! Narod koji slavi zločince i izdajice, nije slobodan narod. Zato borba za uklanjanje svih simbola nasilja, zločina i totalitarizma s javnih površina nije samo borba za Hrvatsku, to je borba za demokraciju, slobodu i pravdu!»

Potom se skupu obratio **Jože Dežman**, predsjednik Komisije slovenske vlade za rješavanje pitanja prikrivenih grobišta. Dežman je poručio kako «ni trgovci, ni ulice maršala Tita ne spadaju u demokraciju», jer «Tito je prije svega najveći uboci-

Fra Miljenko Stojić

jica nenaoružanih Hrvata i Slovenaca nakon Drugoga svjetskog rata – u miru. U Sloveniji i po svijetu svakodnevno se u sve većem broju razotkriva fenomen prešućenih i zakrivenih stratišta i grobniča. (...) Neosporno je da se radi o zločinu usporedivom s najvećim zločinima počinjenima bilo u komunizmu, bilo u nacionalsocijalizmu». Ističući da su «masovna ubojstva ratnih zarobljenika i civila koja je naredio i izvršio titoistički režim, najveći mirnodopski zločin ikad počinjen na slovenskome tlu», Dežman je dodao

kako bi «prvo trebalo ustanoviti je li on zaista bio Hrvat po ocu i Slovenac po majci», što se može ustanoviti suvremenim znanstvenim metodama.

Skup je zaključio govor **fra Miljenka Stojića**, vicepostulatora kauze *fra Leo Petrović i 65 subraće*, koji je podsjetio kako nije čudno što u nedavnom popisu pučanstva nisu popisane žrtve komunističkog terora: «Nije ni čudo. Predsjednik Josipović govorio o kapi partizanki koja je lijepa i donosi ljubav i mir, savjetuju ga oni iz bivšeg sustava i oni kojima država Hrvatska nije na srcu. Pojedinci s jugo-komunističkom ideologijom u glavi razmiljeli su se u sve pore društva poput virusa te nastoje barem ponovno zatrvenjeti Hrvatsku ako je već ne mognu vratiti u stari državno-pravni okvir od Triglava do Đevđelije, može i šire. Njima je svejedno. A ovo je 21. stoljeće, vrijeme

RAĐANJE EUROPE (X.)

Piše:

Dr. Vjeko Božo JARAK

Povjesničari su, u cijelini gledano, Karlu Velikome dali dobru ocjenu. Vladao je 46 godina i tijekom svoga upravljanja, s velikim naporom i neospornim umijećem, donosio je Evropi sreću, te je, unatoč stanovitim promašajima, nazvan ocem Europe.

Vodio je mnoge ratove, ali je unutar svojih i nanovo osvojenih područja, uspostavljao i održavao mir; omogućavao je stanovništву rad i napredak. Istančanom dalekovidnošću znao je pronalaziti sposobne i za opće dobro zauzete pojedince i povjeravati im odgovorne dužnosti u kraljevstvu. Na prvom mjestu tu treba spomenuti kraljevsku školu u Aachenu koja je pod njegovim nazorom postala rasadnikom uljudbe u cijelom kraljevstvu i mimo njegovih granica. Zbog toga je njegova prijestolnica – grad Aachen naziwan novim Rimom i novom Atenom, a cijelokupna obnova u zemljama u kojima su vladali njegovi nasljednici – Karolinzi, u razdoblju od početka 9. do polovice 10. stoljeća, „karolinškom renesansom“, pri čemu se time ponajprije želi reći kako je s Karlom Velikim začeta obnova likovne umjetnosti, graditeljstva i raznovrsnoga umjetničkog obrta.

Carstvo Karla Velikoga nije dugo trajalo. Jedinstveno Franačko carstvo, ugovorom u Verdunu 843. podijeljeno je na tri dijela: Lotaru I. pripala je Italija i niz drugih pokrajina, Ludvig I. istočnofranačka (tj. njemačka) država, a Karlu Čelavom zapadnofranačka (tj. buduća francuska) država. Te se promjene nisu mogle dogoditi bez potresa, a oni su se zbivali i unutar tih naroda – klijanjem njihovih vlastitosti, kao i novim valom seoba pri čemu je vršen raznoradan pritisak na granice kraljevstva Karla Velikoga i ujedno one-mogućavan njegov razvoj, uznemiravan, pljačkan i uništavan narod.

Zaustavljen je prodor Arapa, ali se ne može izgubiti iz vida kako su oni zauzeli gotovo cijelo Sredozemlje i presjekli putove koji bijahu spajali Istok i Zapad te veoma otežali, a donekle i onemogućili, protok duhovnih i materijalnih vrijednosti. Štoviše! Ugnijezdili su se u velikom dijelu Španjolske i svojom taktičnošću, napose izobrazbom i umjetnošću, postajali privlačni domorodcima, dok se svojih osvajačkih namisli nisu odricali. Treba se samo prisjetiti grada Cordobe u Španjolskoj. Nju su Arapi zauzeli 711. godine Njihovim dolaskom započelo se mijenjati

lice, izvanjsko i ono unutarnje, ne samo grada i pokrajine nego i naroda. Nije samo naglo počelo pristizati silno bogatstvo, što je omogućilo izgradnju i raskošan život, nego su se množila i duhovna dobra više kulture i umjetnosti, što se zorno može vidjeti na veličanstvenoj džamiji: građena je od 785. do 987., zauzima prostor od 23.400 četvornih metara, arkade imaju 869 stupova, 19 uzdužnih i 33 poprečna broda.

Na očigled svega što se zbivalo pred očima svih ljudi i onoga što se moglo čuti

ostvarili, povezivali su se s četama drugih naroda – Turaka, Iranaca, Pečeneza. Možda je u tome i razlog zašto se Mađari u nekim bizantinskim izvorima nazivaju Turcima. Od 900. imali su u svojim rukama cijelu Panoniju. Porazili su vojsku Čeha, a potom Bavarske. Mađari bijahu tada namjeravali osvojiti Južnu Njemačku i Sjevernu Italiju, a više su puta zaprijetili i Carigradu. Na kraju ih je savladao Oto Veliki kod Augsburga 955. Potom su se povukli u svoju Panoniju i uznastojali stvarati dobre odnose sa susjedima. Pod vodstvom vojskovođe Geze (972.-997.) ojačala je središnja vlast, pojedini su

Evangelistar iz Canterburyje (oko 750.)

o zbivanjima u to doba u Rimu, teško je bilo ostati ravnodušnim. Pogibeljni bijahu prodori Normana ili Vikinga. To je stari germanski narod koji se u ranome srednjem vijeku naselio u Skandinaviji, gdje je tijekom VIII. i IX. stoljeća stvorio svoje države: Švedsku, Norvešku i Dansku. Odatle su po prvi put napali državu Karla Velikoga, a svoje prodore nastavili i u doba njegovih nasljednika: prodirali su rijekama duboko u kopno, pljačkali gradove i ubijali ljude. Po samostanima se opetovala usrdna molba Bogu: „Spasi nas od vikinške okrutnosti!“

S istočne strane prodirahu Mađari. Podrijetlom bijahu istočno od Urala. Krajem IX. stoljeća naselili su se u Podunavlju, ali nisu se smirili; neprestance su nastojali ući u središnju Europu. Kako bi to lakše

mjesni silnici smireni, i otvorena su vrata kršćanstvu.

Tijekom tih zbivanja razvijala se osobna svijest – svijest slobode i odgovornosti, što je osobito isticao Karlo Veliki, kao jedan od najljepših plodova kršćanstva. Ljudi su uviđali kako se ne mogu i ne trebaju oslanjati samo na središnju vlast, pa ni na državnu obranu: sami se moraju ohrabriti i povezati međusobno te stvarati moćnu obranu nasuprot učestalim provalaima svojih susjeda.

To se pokazalo uspjelim i kad je riječ o kršćanstvu i njegovim službenim predstavnicima koji su sebi svojatali neograničenu vlast i moć, a nisu imali ljudskoga dostojanstva ni razvijene svijesti odgovornosti. Riječ je o klonulosti papinstva i nedostojnu životu pojedinih papa tijekom IX. i X.

stoljeća. Pape bijahu došli u posjed golemoga bogatstva, što je izazivalo zavist, i ujedno omogučavalo utjecaj u društvu, a to je kod nekih budilo želju za položajem koji bi im papa mogao osigurati. Kako su se pak u to doba redali na Petrovoj stolici izraziti slabici, jačao je nad njima pritisak okoline – pojedinih moćnika koji su znali i mogli dovoditi na položaj nesamostalne ljudi i s njima upravljati sukladno svojim prohtjevima. Povjesničari navode kako je od smrti pape Ivana VIII. (882.) pa do Leona IX. (1049.) bilo 44 papa, što dostačno govori o nesigurnosti njihova položaja: dolazili su i odlazili pod pritiskom unutarnje gramzljivosti i međusobne nesloge, a još više izvanjskim nasiljem. I u jednom i u drugom slučaju bijaše nerijetko prisutna unutarnja bijeda koja je obilovala kojekakvim nastranostima ili pak očitom bolešću duha. Dva primjera mogu to potvrditi:

Stjepan VI. izabran je za papu 896. Gajio je neraspoloženje spram premnula pape Formoza (891.-896.). Zbog toga je 897. naredio da se njegovo tijelo iskopa, skinu se s njega oznake papinske časti i baci u rijeku Tiber, a sve njegove odluke proglaše nevažećim. Time je želio oslabiti njegove pristaše. To se ipak nije dogodilo; on je bio utamničen i ubijen iste godine.

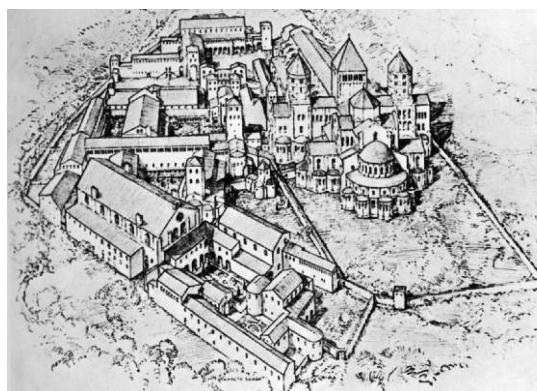
Sergije III. (904.-911.). Pokušao se natjecati za papu, ali protiv Ivana IX. nije imao izgleda: bio je izbačen iz Crkve i prognan. Uz pomoć ljudi koji bijahu protivnici pape Formoza vratio se u Rim, uspio je svrgnuti oba svoja prethodnika – papu Leona V. i papu Kristofora te proglašiti nezakonitim pape od Ivana IX. Nu to nije kraj Sergijevim nepodobnosti. Imao je ljubavnicu koja se zvala Marozia, a bila je vrlo vješta u velikim spletka-ma: sudjelovala je u ubojstvu pape Ivana X. i dovođenju na papinsku stolicu Ivana XI. svoga sina kojega je imala s papom Sergijem III.

Za nas je poželjno znati kako se papa Ivan X. zauzimao za Hrvate; njegova je želja bila kako bi Hrvati zadržali svoje mjesto u krilu Katoličke crkve i prihvatali njezine vjerske obrede. S druge strane pak nastojao je svratiti pozornost na obnovu kršćanstva kako se ona snažno provodi u benediktinskem samostanu Cluny u Francuskoj.

Nu potrebno je svratiti pozornost na spomenute događaje u Rimu! Valja spomenuti kako su i ti događaji djelovali na stvaranje nepovoljne slike o cijelom razdoblju, pogotovo o kršćanskoj teologiji, i to počevši od smrti Grgura Velikog 604. pa do Anzelma Canterburyjskog (1033.-1109.).

Točno je reći kako u tom razdoblju katolička teologija nema velikih izvornih filozofsko-teoloških mislilaca poput Augusta i Bazilija, Ambrozija i Ivana Zlatoustog. Međutim, za potpunu sliku srednjega vijeka i njegovih dometa u cijelokupnoj kršćanskoj uljudbi, potrebno je imati pred očima zbilju života u svoj cjelini, promotriti lude i njihova prijeporna pitanja te zbiljske neophodne potrebe njihova povijesnog trenutka, pa tek tada svratiti pozornost na kršćanske navjestačitelje i pokušati prosuditi jesu li oni vidjeli i vjerno prosudili svoju zbilju i njezine potrebe te im pokušali odgovoriti.

Zbog toga se treba prisjetiti kako je to vrijeme burnih događaja i društveno-političkih promjena nesagledivih razmjera. Dugo je postojalo moćno Rimsko carstvo i ono je, dok je još bilo snažno, pružilo

Rekonstrukcija opatije Cluny

kršćanstvu punu slobodu. Što to znači, dostačno je samo spomenuti: Ivan Zlatousti studirao je u Antiohiji na poganskoj školi, Bazilije i njegov prijatelj Grgur Nazinski studirali su u Ateni! A i to je bila poganska škola, što znači: postojala je sloboda i mogućnost školovanja u slobodi. Poznati učitelj Libanije – ravnatelj škole u Antiohiji znao je sjetno reći kako bi volio imati Ivana Zlatoustog za svoga nasljednika, ali, eto, on je kršćanin – oteli ga kršćani sebi za svoju školu. U poodmakloj dobi srednjega vijeka kršćanski su intelektualci imali pred sobom uzbunjene nove narode, nepismene i nabrušene – spremne pljačkati i ubijati. Zbog toga je kod njih očita težnja u tim ljudima posijati sjeme onoga što se naziva pismenost i uljudba!

To je razlog zašto treba svratiti pozornost na Karla Velikoga i njegove zamisli. A one bijahu: otvarati škole i samostane, uspostavljati biskupijska žarišta i u njima školovati svećenike kao i što više drugih zvanja.

Svratimo li sada pogled samo letimično na prostranstva u kojima je vladao duh Karla Velikoga i njegovih sljedbenika,

onda ćemo zapaziti: Rijetki su primjeri ustaljena mjesta boravka, smirena studija i pisana velikih djela; većina učitelja i odgojitelja, većina vijesnika kršćanstva, ljudi su u pokretu, u stvaranju međusobnih poznanstava, susreta i razgovora – zdogovora. Jednako tako i pisaca brojnih pisama na sve strane. Posrijedi je život i osvajanje prostora, dolazak ljudima u pohode, te razgovarati s njima i s njima se dogovarati. To vrijedi i za ono doba koje je prethodilo Karlu Velikom i njegovoj školi u Aachenu!

- Columban Stariji (520.-597.) osnovao je samostan na otoku Hy (sada Jona) u Škotskoj i bio prvi opat. Ostao je u njemu 34 godine, ali je navještao evanđelje po cijeloj Škotskoj!

- Columban Mlađi (530.-615.) djelovao je u svojoj domovini Irskoj, a zatim u Engleskoj, Francuskoj, u Zürichu, na Bodenskom jezeru i u Sjevernoj Italiji. Osnovao je više samostana i napisao svoja pravila samostanskoga života. Putovao je sa svojim učenicima i pisao je pisma na sve strane!

- Beda Časni (Venerabilis), engleski je povjesničar i teolog (673.-735.). Bio je redovnik u samostanu sv. Petra i Pavla u Wearmouthu. Pisao je vrlo mnogo, govori se o 40 njegovih djela, i postao najpoznatiji ljetopisac u srednjem vijeku. Među najznačajnija njegova djela ubraja se „Crkvena povijest engleskoga naroda“. Svojom osobom i djelom vršio je velik utjecaj ne samo na svoje suvremenike nego i na naraštaje slijedećih razdoblja. Uz njega se veže poznata kršćanska škola u Yorku kao i predaja koju je učeni Alkuin ugradio kao pravi dragulj u predaju o „karolinškoj renesansi“.

- Hrabanus Maurus (780.-856.). Školovalo se u samostanu u Fuldi, gdje je postao redovnik. Dvadeset je godina bio učitelj u samostanskoj školi. Bio je poglavar samostana u kojem je tada bilo oko 600 redovnika, a s pridruženim članovima i do 800. sudjelovalo je na pojedinim crkvenim zborovima na kojima se raspravljalo o važnim crkvenim pitanjima. Tako se spominju zborovi u Mainzu 800., 847., 848. i 852. Godine 847. postao je nadbiskupom u Mainzu. Još za života nazvan je učiteljem Njemačke, što govori o njegovu ugledu u širokim slojevima naroda.

- Ivan Skot Eriugena, irski filozof i teolog (oko 810.-870.). Bio je ravnatelj škole u Parizu. Slovio je kao jedan od najvećih mislilaca svoje dobi i uživao velik ugled. Pristup školi bijaše omogućen ne samo

redovničkim kandidatima nego vrata bijahu širom otvorena svim ljudima željnim znanja. Eriugena je poznavao stare kršćanske pisce i ujedno i grčke filozofe, a u žarištu zanimanja bijaše mu nauk o čovjeku.

Pripomenemo li kako bi se na vedenom izboru moglo pridružiti i još nekoliko uvaženih imena, onda se možemo uvjeriti kako je neutemljeno omalovažavanje ovoga povijesnog razdoblja. Taj zaključak dobiva na snazi ako proniknemo u srž nauma i nauka pisaca o kojima je riječ. Najkraći bi put bio do toga zaključka ako bismo se zaustavili kod biblijske misli: ČOVJEK JE SLIKA BOŽJA. Nju su pojedini učitelji temeljito razrađivali. Ili pak ako bismo uočili kako Columban ili Beda Časni iznose svoje shvaćanje plemenita odgoja u svojim školama: Oni podvlače kako odgajanik treba biti: 1. Dobre volje i ne predavati se srditosti!; 2. Nikada ne treba pomisljati na osvetu!; 3. Ne smije se dati zavesti ženskom ljepotom; 4. Uvijek slobodno iznosi svoje misli...

Za javne se nastupe treba pripremiti. To napose vrijedi kad je riječ o zajedničkom bogoslužju. U tom se poslu ništa ne smije činiti bez prethodne temeljite pripreme, posebice to vrijedi za naviještanje Evanđelja kao i kad je posrijedi pjevanje.

U tom pogledu važna bijaše uloga Benedikta Amienskog (750.-820.). On se zalagao na pojačanu strogost u samostanima i školama. Sudjelovao je u pokrajinskim crkvenim zborovima 816., 817., 818/819. Na tim je skupovima posebno preporučivan studij Svetog pisma. Za redovnike u samostanima posebice je važno razvijati prirodne sposobnosti i zato su neizostavne vježbe kao i nepopustiva stega u životu i radu.

Ako se sada uvaži kako su te namisli ipak ostvarivane, premda ne uvijek i posvuda, te kako se to događalo u velikom i neprestanom porastu broja samostana (u doba Karla Velikoga bijaše ih samo na području njegove države oko 650), biskupijskih sjedišta, te javnih i svečanih bogoslužja, onda nije teško shvatiti kako se odista rađala nova snaga u pojedincima i u zajednicama, dozivala ljudi sebi, budila u njima svijest osobnoga dostojanstva i pos-

lanja u svojoj sredini, u narodu i u ljudskom društvu. I ta je snaga postupno mijenjala svijet. Vidljivi znaci bijahu brojne škole i knjižnice, crkve i samostani sa svojim izuzetnim građevinama i njihovim umjetničkim ukrasima.

Poseban pak događaj bijaše otvaranje samostana u francuskom mjestu Cluny. Samostan je osnovao vojvoda Vilim Akvitanski 909./910. i podvrgao ga neposredno papi te ga time zaštitio od prevelika utjecaja mjesnih silnika. Prvi opat postao je Berno iz Baumea, gorljiv pobornik obnove redovničkoga i kršćanskog života, za što se bijaše zalagao i Benedikt Amienski. Nakon Berna uslijedio je cijeli niz izvrsnih opata – sve jedan bolji od drugoga. Samostanska zajednica bijaše u usponu glede svoga poslanja i trajne obnove života i rada. O tom razvoju uvjerljivo govori njihova veličanstvena crkva koja je vješto povećavana i lijepo ukrašavana te je u svom trećem dovršetku

1088. bila 187 metara duga, s dva poprečna broda, šest tornjeva sa zvonima i dvanaest apsida. U samostanu je tada bilo više od 250 redovnika. Ubrzo je Cluny postao poznat i vrlo utjecajan. Njegovu su obnovu prihvaćali i drugi samostani. O broju je teško govoriti, jer je riječ o samostanima koji su imali velik broj članova kao i o onima u kojima bijaše mala zajednica. Međutim, već je početkom 12. stoljeća bilo umreženih više od 1200 samostana koji su slijedili način obnovljena redovničkog života kakav se provodio u Cluniju. Jezgru je, dakako, obnove predstavljalao vjerski – duhovni život: molitva i razmatranje, bogoslužje s istančanim pjevanjem, a potom slijedi mnogovrsna djelatnost od škola i knjižnica pa brige za bolesnike i siromahe do razgranata gospodarstva. Sve je to vršilo snažan utjecaj na vjernike i na cijelo stanovništvo – na narod uopće.

U tom životnom zamahu i neporecivim plodovima uspješna rada, diljem zapadnoga kršćanstva, mračni događaji na papinu dvoru u Rimu nisu imali dalekosežne razorne snage. Oni nisu mogli zasjeniti moćna svjetlila.

(nastavit će se)

PUBLIKACIJE KOJE SE MOGU NABAVITI U HRVATSKOM DRUŠTVU POLITIČKIH ZATVORENIKA (Zagreb, Vojnovićeva 15)

POLITIČKI ZATVORENIK 2006.-2008. - svi brojevi časopisa (166-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 1 CD	50,00 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-2008. - svi brojevi časopisa (1-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 4 CD-a	200,00 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 2003.-2005. - svi brojevi časopisa (brojevi 130-165) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja (staro izdanje) - 1 CD	30,00 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-1997. i 1998.-2002. - svi brojevi časopisa (brojevi 1-129) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 2 CD-a	60,00 kn
Ivo BJELOKOSIĆ: <i>Svećenik matični broj St. Grad. 2019</i> , HDPZ Podružnica Dubrovnik, 2002.	80,00 kn
Kaja PEREKOVIĆ: <i>Naše robijanje</i> , RINAZ Rijeka, HDPZ Zagreb, 2004.	150,00 kn
Skupina autora: <i>Hrvatske žene u okovima i pjesmi</i> , Riječki nakladni zavod Rijeka, 1997.	80,00 kn
Bruno ZORIĆ: <i>Svjetlo i sjene (pjesme)</i> , HDPZ Podružnica Zadar, 2000.	40,00 kn
Slavko MILETIĆ: <i>Za dostojanstvo i slobodu</i> , HDPZ Mostar, 2006.	80,00 kn
Zatajena grobišta i prešućene žrtve Drugog svjetskog rata i porača u Karlovačkoj županiji , Izd. HDPZ - Podružnica Karlovac, 2007., tvrdi uvez, 450 str.	140,00 kn
Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraču , Izd. HDPZ - Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, 2007., tvrdi uvez	150,00 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: <i>Dr. Niko Koprivica građanacelnik Dubrovnika, žrtva i mučenik sa Dakse</i> , HDPZ - Podružnica Dubrovnik, 2009., 72 str.	50,00 kn
Mijo JURIĆ: <i>Osamnaesto proljeće (Uspomene na godine tamovanja)</i> , HKD sv. Jeronima, Zagreb, 2009., tvrdi uvez, 312 str.	100,00 kn
Prilozi za povijest Domovinskog rata u Đakovu i Đakovštini , prir. Ivo Tubanović, Igor Švraka, Pero Šola, Dragutin Hajnić, Zorica Balog, Maja Majbaum i Sanja Rogoz-Šola, izd. Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Ogranak Đakovo i HDPZ Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 528 stranica	150,00 kn
Žrtve Drugoga svjetskog rata, porača i Domovinskog rata na području župa Dobreći, Jajce, Koričani, Ključ, Liskovica, Podmilače i Varcar Vakuf - Mrkonjić Grad , prir. Ivo Tubanović, Stipo Pilić, Ivo Aščić, Mirko Blažević, Mara Crnoja, Zdravko Žunić i Branko Bungić, izd. 2B multimediaPrint, Nova Bila, 456 stranica, tvrdi uvez	100,00 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: <i>KPD Stara Gradiška: mučilište i gubilište hrvatskih političkih zatvorenika</i> , HDPZ - Podružnica Dubrovnik, broširano, 302 str.	100,00 kn
Božidar Božo KOVACHEVIĆ: <i>Križni put dugačak pet godina 1945. - 1950. (Svjedočenje o vremenu)</i> , HDPZ - Podružnica Karlovac, broširano, 103 str.	40,00 kn
SLAVKO RADICEVIĆ: <i>Tri zla dvadesetog stoljeća na tlu Hrvatske</i> , Vlastita naklada – sunakladnici; HDPZ i HDPZ Podružnica Rijeka 2010., tvrdi uvez, 351 str.	100,00 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: <i>KPD Lepoglava, mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika</i> , drugo, dop. i proš. izdanje, HDPZ, Dubrovnik, 2010., broširano, 304 str.	100,00 kn

•

U POVODU 150. OBLJETNICE STRANKE PRAVA I 115. OBLJETNICE SMRTI OCA DOMOVINE DR. ANTE STARČEVIĆA KRONOLOGIJA PRAVAŠTVA (III.)

22. VII. 1859. Izašla je Kvaternikova knjiga *La Croatie et la confédération italienne* za vrijeme njegove političke emigracije. To je prva cijelovita formulacija pravaškog nauka, a izdana je nakon habsburškog poraza u ratu protiv Pi-jemonta i Francuske. Prema Kvaterniku povijesna je misija hrvatskog naroda stvaranje vlastite države, što je i europski problem, jer se Hrvati od samog početka bore za slobodu Europe. Hrvati su postigli svoje povijesno pravo „prvobitnom, prirodnom, pravednom i neospornom stečevinom“ za naseljavanja ovdašnjih krajeva u VI. i VII. stoljeću. Bosna i Hercegovina pripada tim stečevinama i tamo žive samo Hrvati. Osim toga posebno ističe hrvatstvo Istre i Dubrovnika. Slovenci su napravili „alpski Hrvati“ koje Beč nastoji odijeliti od svoje braće, kao i pravoslavne Hrvate. Hrvatska država ima biti „od Albanije do noričkih Alpa, od Dunava i Drine do Jadrana“. U tim hrvatskim zemljama Kvaternik ne priznaje srpski narod.[1]

19. II. 1861. Prva u nizu predstavki dr. Ante Starčevića koje je uputio kao veliki bilježnik Riječke županije Franji Josipu I. To je prva potpuna Starčevićeva formulacija pravaške dogme. Najveći neprijatelji Hrvata su Austrija i Habsburgovi. Obaveza je vladareva „upotpuniti kraljevinu Hrvatsku“ te platiti odštetu za krajeve koji su još pod Osmanlijama. Starčević ne priznaje zakonitost Sabora koji je sazvan za sedam županija te oštroti pobjila ideju o realnoj uniji Hrvatske i Ugarske. Za razliku od Kvaternika, koji je svoje hrvatstvo još uvijek isticao u slavenskom okviru, Starčević u svojim predstavkama prvi put objavljuje svoj protuslavenski stav.[2]

15. III. 1861. Ante Starčević (veliki bilježnik Riječke županije) u predstavci županije zatražio je za Hrvatsku „da joj se narodno gospodarstvo ... podigne i osnovi“. U tu svrhu Starčević je tražio slobodu poslovanja i kredite za domaće gospodarstvenike, zaštitu domaće proizvodnje od stranih kapitalista itd.[3] Rašireno je (i danas) uvjerenje da „Starčević nije mislio gospodarski“ tijekom svoga dugog političkog rada. Neupitan je apsolutni primat državnopravne tematike u Starčevićevu

Priredio:

Mladen KALDANA

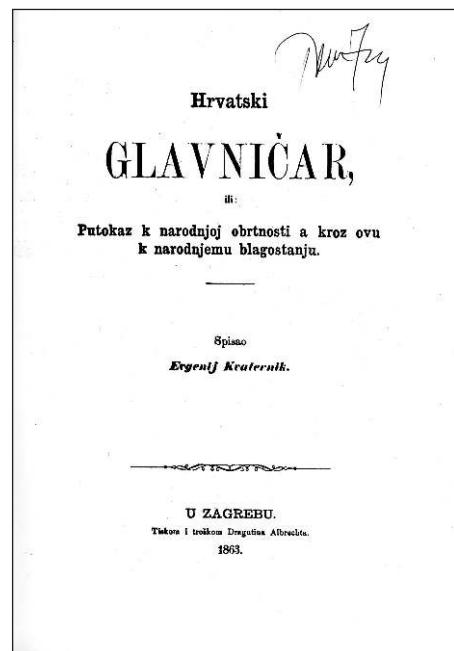
pravaštvu, ali to prikazivati kao nepostojanje gospodarske politike kod Starog jest besmislica utemeljena na površnom pristupu i(l) neobjektivnom vrednovanju pravaške politike i misli.

18. VI. 1861. U Saboru je govorio Eugen Kvaternik (zastupnik Zagrebačke županije). Tom prilikom istupa protiv prijedloga narodnjaka i unionista te se zalaže za samostalnu hrvatsku državu uz minimalne zajedničke poslove s Austrijom. Smisao govora može se jednostavno sročiti „Ni pod Beč ni pod Peštu“.[4] Tim Kvaternikovim govorom postavljeni su temelji djelovanju Stranke prava.

26. VI. 1861. U Saboru je govorio Ante Starčević (zastupnik Riječke županije). Istupio je u prilog Kvaternikova prijedloga, ali bez spomena zajedničkih poslova s Austrijom. Naveo je da je Providnost namijenila lijepu budućnost hrvatskom narodu koju će provesti *Bog i Hrvati!* [5] Pod utjecajem Kvaternikovog i Starčevićevog govora, krajiški je zastupnik Petar Vrdoljak prihvatio pravašku ideju. Njegov istup za saborskog govornicom je prvi primjer koji pokazuje kako se mladež mogla oduševiti pravaštvom, ali i kako se dolazi do procjepa između idealja i političkog pragmatizma. Vrdoljak je glasovao za narodnjački prijedlog [6] – Hrvatska je spremna stupiti u realnu uniju s Ugarskom čim ona prizna samostalnost i nezavisnost Trojedne Kraljevine te njezin realni i virtualni opseg izborni 1848. Određen je i minimum hrvatskih autonomnih poslova: zakonodavna i upravna vlast u bogoštovlju, nastavi, unutarnjim poslovima i pravosuđu (čl. 42./1861.).

14. VII. 1861. U Donjem Miholjcu rođen je August HARAMBAŠIĆ, pravaški političar, pjesnik i publicist. Umro je 16. srpnja 1911. u zagrebačkom Stenjevcu. Bio je najplodniji pjesnik u Stranci prava, zbog čega je imao nadimak „pravaški bard“. Već za vrijeme studija vlasti ga proganjaju, pa je zbog svojeg pravaštva udaljen sa zagrebačkog sveučilišta, no

ipak završava pravo. Bio je urednikom raznih pravaških listova, npr. *Hrvatska Vila* (od 1886. *Balkan*) koji se bavio književnošću. Uređivao ga je s Nikolom Kokotovićem, koji je bio *Hrvat pravoslavne*

Kvaternikov "Hrvatski glavničar" (1863.)

vjere kao i on. Kada je došlo do prvoga pravaškog raskola (1895.) „pravaški bard“ je pristao uz maticu Stranke prava, a Kokotović uz Čistu stranku prava. Saborskim zastupnikom Stranke prava postaje 1901. Za vrijeme pregovora oko fuzije ČSP-a i HSP-a tijekom 1903. Harambašić je jedan od najangažiranijih u dogovaranju s frankovcima. Na njegov prijedlog došlo je i do spajanja *Hrvatskog Prava* i *Hrvatske* u jedan pravaški list pod nazivom *Hrvatsko Pravo*. Iako je Harambašić hrvatski pravoslavac po rođenju, izabran je za prvog urednika katoličkoga (pro)pravaškog lista *Hrvatstvo*. Početkom 1909. istupa iz prosrpskog HSP-a te se posvećuje skrbi obitelji preminulog brata Koste. Osim domoljubne, pisao je i dječju poeziju te prevodio razna djela.[7]

8. XI. 1861. Raspušten Sabor. Starčević se vraća u Riječku županiju gdje je kasnije suspendiran, suđen i osuđen te utamničen. Kvaternik je 1862. osuđen na zatvor te sljedeće godine izgnan iz Monarhije.[8]

3. XII. 1861. Eugen Kvaternik predložio je banu Josipu Šokčeviću osnivanje patrijarhata Hrvatske pravoslavne crkve radi sprječavanja zlouporabe vjere među pravoslavcima u hrvatskim zemljama.[9]

9. VI. 1862. U Kompolju kod Otočca rođen je general i pravaš **Ante MATAŠIĆ**. Umro je 24. lipnja 1942. u Zagrebu. Još kao mladi austrougarski časnik upoznao je A. Starčevića te s njim ostao u vezi, što je na Matasića enormno utjecalo pa je do kraja života ostao privrženik pravaške misli. Godine 1912. postaje zapovjednikom 25. (zagrebačke) domobranske pukovnije i zamjenikom zapovjednika VII./VI. zagrebačkoga hrvatsko-slavonskog domobranskog okruga. Zagrebačka domobraska pukovnija bila je dio 83. pješačke brigade legendarne 42. domobranske pješačke divizije (*Vražja divizija*). Ta se brigada pod Matasićevim vodstvom iznimno dokazala tijekom Prvoga svjetskog rata u bojевима по Србији и Галицији. Narodno vijeće Države Slovenaca, Hrvata i Srba (razlikovati od Kraljevstva/Kraljevine SHS! Op. M. K.) umirovilo ga je kao general-bojnika početkom studenog 1918. Tada počinju politički progoni zbog njegove pravaške orientacije. U zatvoru je od kraja 1918. do veljače 1919. U Zagrebu je bio na čelu kratkotrajnog

August Harambašić

tzv. Časničkog vijeća, osnovanog početkom 1920. Vijeće je bilo sastavljenod (bivših) vojnih osoba i civila, a djelovalo je na liniji skupine Sarkotić-Duić-Perčević i *Hrvatskoga emigrantskog (revolucionarnog) komiteta*, pa je imalo svoga delegata u „bečkom odboru“ Ivice Franka

i Vladimira Sachsa Petrovića. Od poznatijih članova tzv. Časničkog vijeća spomenuo bih Slavka Štancera, prvog zapovjednika Kopnene vojske u Hrvatskom domobranstvu za vrijeme NDH. Postoje neke (neprovjerene) tvrdnje da je Matasićev Vijeće u Zagrebu bilo „organizovana vojna snaga od 2000 ljudi“. Daljni žešći progoni slijede u studenom 1929., kada ga privodi policija u sklopu akcije uhićenja Stipe Javora i ostalih pravaških aktivista. To je bila reakcija beogradskog režima na likvidaciju Tonija Schlegela i diverzije mladih pravaških revolucionara. Za vrijeme NDH radio je, unatoč starosti, kao djelatni general pješaštva u Ministarstvu Hrvatskog domobranstva. Nekoliko tjedana nakon uspostave NDH Pavelić ga je odlikovao. Bio je i zastupnik u Hrvatskome državnom saboru.[10]

28. IX. 1862. Rođen je u Žitniku Mile STARČEVIĆ, Antin nećak i Davidov mlađi brat. Umro je u Zagrebu 10. ožujka 1917. Studirao je bogosloviju, što će kasnije biti vidljivo u njegovoj spremnosti na suradnju s kršćansko-socijalnim pravašima, ali je ipak prešao na pravo te ga završio. Zbog svoje političke orientacije čekao je tri godine na dobivanje prava odvjetnikovanja. Mile Starčević se usavršavao u Frankovoj odvjetničkoj kancelariji. Otvorivši vlastitu odvjetničku pisarnicu počinje znatno privređivati, od čega je velik dio davao za stranku. U Sabor je prvi put ušao 1892. i od tada će biti zastupnik u svakom sazivu do svoje smrti. Nakon rascola 1895., premda su mnogi očekivali da će Mile Starčević voditi Čistu stranku prava, pružao je snažnu i vjernu podršku Josipu Franku. Međutim, Frankove afere 1905.-1906. i način vođenja stranke potpuno su poljuljale Milino (i ne samo njegovo) povjerenje, pa će 1908. doći do raskola frankovačke stranke. Mile Starčević postao je čelnik nove pravaške stranke – Starčevićeve stranke prava (milinovci), a 1911. i predsjednik Vrhovne uprave (jedinstvene) Stranke prava. Iako se može reći da su na početku milinovci predstavljali određeni „povratak Anti Starčeviću“, s vremenom stranka se sve više približavala jugoslavenskoj ideji, naročito nakon smrti Mile Starčevića. Kao predsjednik milinovaca i jedinstvenih pravaša trudio se voditi „izvornu“ pravašku politiku, pokušavajući pomiriti suprostavljene austrofilske i projugoslavenske pravaše i vratiti ih na „srednji put“ („ni Beč, ni Pešta, ni Beog-

rad“).[11] Povijest je pokazala njegov krajnji neuspjeh u tome.

28. III. 1863. Eugen Kvaternik dovršio je u Zagrebu važan uradak – *Hrvatski Glavničar ili Putokaz k narodnoj obrtnosti a kroz ovu k narodnom blagostanju*. Prvo djelo o političkoj ekonomiji u Hrvatskoj rezultat je Kvaternikovih spoznaja za vrijeme boravka u Francuskoj, a temelji se na idejama Adama Smitha, teoretičara tržišnog gospodarstva. Kvaternikova namjera je upoznati hrvatski narod s načelima moderne političke ekonomije (npr. burzovne i novčane operacije). U djelu se zagovara održavanje i jačanje srednjeg posjeda, čija je snaga temelj za uspjeh hrvatske nacionalne političke borbe.[12] *Hrvatski Glavničar* jasno pokazuje besmislenost raširenog stava o nepostojanju gospodarske misli pravaštvu.

(nastavit će se)

Bilješke:

- [1] M. GROSS, *Povijest pravaške ideologije*, 37.-53.
- [2] *Isto*, 66.-71.
- [3] M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, „Jedan pogled na gospodarsku aktivnost pravaških vođa od 1861. do 1914. godine“, *Pravaška misao i politika*, 100.
- [4] M. GROSS, *Povijest pravaške ideologije*, 78.-83., 90.; vidi cijeli govor kod; E. KVATERNIK, „Govor Eugena Kvaternika, zastupnika kotara ribničkog slavne županije Zagrebačke, što ga je govorio na Saboru Trojedne Kraljevine dne 18. lipnja 1861.“, u: E. KVATERNIK, *Izabrani politički spisi*, 41.-99.
- [5] M. GROSS, *Povijest pravaške ideologije*, 83., 85.; vidi cijeli govor kod; Ante STARČEVIĆ, „GOVOR izrečen u hrvatskom saboru dne 26. lipnja 1861.“, u: Ante STARČEVIĆ, *Književna djela*, (pr. Dubravko Jelčić), Zagreb 1995., 179.-200.
- [6] M. GROSS, *Povijest pravaške ideologije*, 87.-88.
- [7] S. MATKOVIĆ, *Čista stranka prava 1895.-1903.*, 163., 211., 319.; Jure KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret (1903.-1945)*, Zagreb 2004., 25.; Josip HORVAT, *Povijest novinštva Hrvatske. 1771 – 1939.*, Zagreb 1962., 348.
- [8] J. HORVAT, *Ante Starčević*, 243.
- [9] Petar POŽAR, *Hrvatska pravoslavna crkva. U prošlosti i budućnosti*, Zagreb 1996., 103.-105.
- [10] *Tko je tko u NDH*, 260.; Bogumil HRABAK, „Frankovačka emigrantska secesionistička organizacija i Hrvatska legija u Madarskoj (1919-1921)“, cirilica, *Zbornik Matice srpske za istoriju*, 14/1997., br. 56, 112.-114.; Damir JUG, *Oružane snage NDH. Sveukupni ustroj*, Zagreb 2004., 17., 28.; *Hrvatski narod*, god. 3/1941., br. 105 (28. V. 1941.) i 116 (10. VI. 1941.), god. 4/1942., br. 445 (9. VI. 1942.), 459 (25. VI. 1942.), 460 (26. VI. 1942.) i 461 (27. VI. 1942.).
- [11] S. MATKOVIĆ, *Čista stranka prava 1895.-1903.*, 310.-312.; M. DIKLIĆ, *Pravaštvu u Dalmaciji do kraja Prvoga svjetskog rata*, 418., 435.-438.
- [12] J. HORVAT, *Ante Starčević*, 252.-269.; M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, „Jedan pogled na gospodarsku aktivnost pravaških vođa od 1861. do 1914. godine“, *Pravaška misao i politika*, 101.-102..

BLEIBURG – 66 GODINA KASNIJE

MEMORANDUM SKUPINE HRVATSKIH INTELEKTUALACA LAVAMÜND (AUSTRIJA) 29. V. 1945.

Grupa hrvatskih intelektualaca, koja se nalazi zajedno s drugim izbjeglicama Hrvatima pod zaštitom britanske armije u Lavamündu /Austria/, smatra koristnim i potrebnim iznjeti uvjete i prilike, pod kojima je usliedio naš odlazak iz domovine. Otišli smo 6. svibnja 1945. iz Hrvatske ne da izbjegnemo pravdi, nego da se zaštитimo od barbarskog režima nihilističkog boljševizma, koji je zavladao na nekadašnjem području Kraljevine Jugoslavije, a posebno u našoj domovini Hrvatskoj. Nismo pobjegli od straha pred kaznom, već da zaštítimo svoje gole živote pred stranačkim boljševističkim terorom. Napustili smo domovinu i kao Hrvati i kao ljudi, koji nemamo u svojoj zemlji niti najosnovnijih garancija za zaštitu svog osobnog integriteta. Današnji režim u Hrvatskoj ne samo što onemogućuje bilo kakvu legalnu političku aktivnost osim komunističke, ne samo što onemogućuje slobodno djelovanje javnim radnicima - nego izravno ugrožava naše živote. Ovu tvrdnju želimo argumentirati našim memorandumom, kako bi prikazali težak položaj u kojem se sada nalazimo. Radi toga je potrebno na ovom mjestu izložiti kratak pregled onih dogodaja, koji su doveli do našeg eksodus-a.

"Antifašističko vieće narodnog oslobođenja Jugoslavije" /AVNOJ/ predstavlja izključivu tvorevinu komunističke partije Jugoslavije. Sastanci AVNOJ-a u Bihaću /1942./ i Jajcu /1943./ nemaju, prema tome, obvezatne snage ni za koju političku stranku bilo kojeg naroda na području Jugoslavije. Ova se konstatacija odnosi posebno na zaključke AVNOJ-a, donesene u Jajcu 28. studenog 1943., kojima se htjelo prejudicirati konačnom uređenju odnosa na

teritoriju, koji je do travnja 1941. sačinjavao Kraljevinu Jugoslaviju.

Komunistička partija Jugoslavije izkoristila je stanje nastalo poslije sloma jugoslavenskog državnog aparata i razsula jugoslavenske vojske u travnju 1941., da prokriomčari svoje posebne ciljeve. U isto vrijeme s napadajem nacionalsocijalističke Njemačke na SSSR proglašuje Komunistička partija Jugoslavije mobilizaciju svojih snaga i pristupa organiziranju partizanskih aktivnosti, koje se u prvom vremenu vrše pod egidom eminentno boljševičkih parola. Iako je kao cilj tih aktivnosti bila iztaknuta "borba protiv okupatora", ipak se odmah osjetilo, da Komunistička partija Jugoslavije u prvom redu

ide za terorističkom likvidacijom svih onih nacionalnih snaga na balkansko - podunavsko - jadranskom tlu, koje predstavljaju prave zapreke boljševizaciji ovog dijela Evrope.

Komunistička partija Jugoslavije bila je prije tako slaba, da nije mogla uobće računati na bilo kakvu afirmaciju kao suodlučujuća snaga kod uređenja odnosa među narodima u Jugoslaviji. Premda se u vremenu postojanja Kraljevine Jugoslavije Komunistička partija Jugoslavije oficiјno većim dijelom nalazila u ilegalnosti, ipak joj je tadašnji režim velikosrbske hegemonije pružao mogućnosti aktivnosti putem sindikata i raznih društava. Ovako se po rezultatima takovog komunističkog

rada može sasvim pouzdano konstatirati, da je Komunistička partija Jugoslavije u svojima redovima okupila samo manji dio radnika i namještenika s područja ondašnje Jugoslavije, koja je u 85% agrarna zemlja malih seljačkih posjednika. O komunističkim pristašama među ostalim socialnim skupinama, izvan redova radnika i namještenika, jedva se moglo i govoriti. Posebno treba iztaknuti, da se gomlem većina radnika i namještenika u Hrvatskoj okupila oko svojih nacionalnih sindikata /Hrvatski radnički savez i Savez hrvatskih privatnih namještenika/, koji su formirani i vodeni primjenom eminentno demokratskih metoda.

Stranački ustanak Komunističke partije Jugoslavije - koji je stajao u znaku uništavanja tradicionalnih forma kod historičkih naroda ovog područja - onemogućio je potrebnu krisitalizaciju kako odnosa među narodima balkansko-podunavsko-jadranskog tla, tako i u pogledu konačnog formuliranja odbojnog stanovišta prema talijanskom imperializmu i njemačkim planovima za dominacijom nad europskim Jugoiztokom. Sve zdrave nacionalne snage na tom teritoriju tada su osjetile najveću neposrednu opasnost u terorističkom nastupu balkanskog boljševizma, jer se u ovom slučaju radilo o ugrožavanju i samog bioložkog obstanka dotičnih naroda. Od toga vremena više nisu mogli postojati izgledi, da nacionalne snage ovog diela kontinenta oblikuju politiku aktivnog otpora protiv Njemaca i Talijana, jer je Komunistička partija Jugoslavije postavila, kao svoj temeljni cilj ne "borbu protiv okupatora", već upravo uništavanje tih istih nacionalnih snaga.

Kasnije je Komunistička partija Jugoslavije došla do spoznaje da otvoreno komunističkim nastupanjem ipak ne može postići izloženi cilj. Zato je po uzoru ruske partije izvršila "taktički uzmak", kako bi na taj način politikom mistifikacija i falsifikata u pogodnom času sebi omogućila novi zamah u pravcu boljševizacije balkansko - podunavsko - jadranskog tla.

Komunistička partija Jugoslavije ulazkom u ovaj stadij mistifikacija i falsifikata izrazito je odklanjala svaku ideju koalicije stranaka. Partija je otvoreno naviestila politički rat svim historijskim stranaka-

Tias Mortigija u jugoslavenskome komunističkom zatvoru

ma, koliko hrvatskim, toliko srbskim i slovenskim. "Jedinstvena narodno-oslobodilačka fronta" /JNOF/, stvorena u znaku absolutne dominacije boljševizma izključuje svaku aktivnost, koja ne bi bila podpuno uskladena, a time i podređena "generalnoj liniji" Komunističke partije Jugoslavije. Hegemonija i monopolistički položaj spomenute partije izrazito su stavljeni u temelje "jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte" (službene enuncijacije partije, te mjerodavne izjave i članci **Edvarda Kardelja** i **Borisa Zicherla** u službenom komunističkom organu "Borba").

Na taj način Komunistička partija Jugoslavije mogla je nesmetano razvijati punu aktivnost unutar spomenute fronte, i to kako organizaciono tako i politički. Posebnu ulogu unutar fronte igraju "Ujedinjeni savez antifašističke omladine" /USAO/ i "Antifašistička fronta žena" /AFŽ/, koji predstavljaju izrazito komunističke formacije za rad na vanpartijskoj liniji. Nijedna od historičkih stranaka ne nalazi se u članstvu spomenute fronte. Ovu činjenicu ne može mienjati komunistička mistifikacija s "Izvršnim odborom Hrvatske seljačke stranke" /Izvršni odbor HSS/, koji je odbor u stvari formiran od

političkih anonimusa u glavnom ubaćenih u Hrvatsku seljačku stranku po komunistima, da posluže kao sredstvo u borbi komunističke partije protiv Hrvatske seljačke stranke na čelu sa g. **drom Vladkom Mačekom**. Konačno, u članstvu fronte nalaze se takozvani izvanstranački pojedinci ili razni politički bankroteri, koji su već u prijašnjem vremenu odpali od svojih stranačkih matica. /Tako se među ovima nalazi nekoliko iztaknutih jugofašista iz vremena prije g. 1941./ Masovnu podlogu "Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte" sastavlja politički polusvet odnosno kriminalni talog, ili razne skupine s neprevladanim nomadskim instinktim i hajdučkim mentalitetom, koji se neprekidno održavaju u različitim oblicima još od vremena prije dolaska Turaka na Balkan. Ovaj se elemenat radije bavi guerilskim ratovanjem i pljačkom, nego li nekim redovitim poslom. Jezgru i stvarni vodstveni kader partizanstva čini stranački komunistički aktiv sa skupinama komunističkih pristaša.

I poslije zasiedanja AVNOJ-a u Jajcu /1943./ ostao je pred "Narodno-oslobodilačkim pokretom" kao cilj podpuno razbijanje starog državnog aparata i izgradnja novog, koji bi se zasnivao na načelima suprotnim od onih koji vladaju na demokratskom evropskom zapadu. Od g. 1918. do danas postojali su na ovom području razni režimi, pa i takvi s antidemokratskim tendencijama, ali nikada nije bilo pokušaja da se u cijelosti razbijje onakva struktura državne vlasti, koja barem donekle osigurava slobodu ličnosti i nepovredivosti privatnog vlastništva - kao što se to danas pokušava učiniti u "Demokratskoj federativnoj Jugoslaviji". U njoj se sva vlast osniva na mreži narodno-oslobodilačkih odbora, čime se hoće izvršiti mistifikacija u pravcu kao da postoji neka demokratska podloga partizanske "narodne vlasti". U realnosti ne postoje никакve garancije obzirom na procedure, koje bi imale omogućiti slobodan izražaj narodne volje u tim odborima. Spominjani narodno-oslobodilački odbori inače podpuno ovise od viših instancija, tako čitava struktura "narodne vlasti" zapravo predstavlja rafinirano izgrađenu mrežu,

preko koje Komunistička partija Jugoslavije sebi osigurava neograničenu vlast.

Posebno poglavje predstavlja izvršavanje sudbenosti u "demokratskoj federalnoj Jugoslaviji", koja se sudbenost javlja kao podpuni prekid s pravnim tradicijama zapadnjačkog kulturnog kruga. Takozvani narodni sudovi, kod kojih posve prevladava laički elemenat komunističke orientacije, nisu drugo nego kamuflirani instrumenat za provedbu sistematskog terora sa strane Komunističke partije Jugoslavije. Odredbe po kojima se odvija rad ovih sudova, podpuno razodkrivaju njihov terorističko-boljševički karakter. Pojam „ratnog zločinca“, koji bi se imao interpretirati u smislu međunarodno priznatih kriterija, u "Demokratsko-federalnoj Jugoslaviji" tako je proširen, da u sebi uključuje i svaku ideoološku aktivnost u protukomunističkom pa čak i u nekomunističkom smislu. Pojam "suradnje s okupatorom", kako ga postavljaju jugoslavenski partizani, obuhvaća i sve one javne aktivnosti, koje teže za čuvanjem tradicionalnih nacionalnih oblika i političkog organskog kontinuiteta pojedinih historičkih naroda. Posebni naglasak treba postaviti na jedinstveni pokušaj, da se sudbenim sankcijama zaštiti tzv. nacionalna čast. Poviest liberalne Evrope uopće ne poznaje takvog pokušaja, koji se dosada javio samo u totalitarnim državama. Nacional-socialistička Njemačka uvela je "Zakonom o uređenju narodnog rada" pojam socialne časti. Po tom uzorku smeđeg fašizma konstruirao je jugoslavenski crveni fašizam svoj pojam "nacionalne časti". Bez obzira na hipokriziju - sadržanu u tvrdnji da anacionalni boljševizam tobože čuva nacionalnu čast - treba iztaknuti da se u ovom slučaju radi o jednoj od najefikasnijih mjera, kojom Komunistička partija Jugoslavije može onemogućiti svaku osobu nepočudnu boljševičkim namjerama. Tom se mjerom posebno poguđaju intelektualci, koji se ne žele podvrgnuti direktivama anacionalnog boljševizma. S osudom na gubitak "nacionalne časti" spojena je osuda na laki ili težki prisilni rad. Kod partizanskih "narodnih sudova" ne postoje, osim toga, nikakve garancije za stvarnu obranu obtuženih, a naročito nema nikakvih mogućnosti za pribav-

ljanje dokaza u korist obrane. Pred tim sudovima razprave se održavaju javno, a to znači redovito uz prisustvo fanatiziranog ološa, koji sudnicu pretvara u karikaturu pravosuđa. I ovako karikirano sudstvo dolazi do primjene tek u iznimnim slučajevima, dok se kao redoviti postupak partizana moraju smatrati pojedinačne izvansudske likvidacije ili masovna ubijanja. Posebno je potrebno spomenuti aktivnost tzv. vojnih sudova, koji nastupaju anonimno u tajnosti.

"Jugoslavenska armija", koja se razvila iz "narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije", podpuno se nalazi u rukama Komunističke partije. Takva vojska predstavlja najjači oslonac jugoslavenskog boljševizma, jer omogućuje sistem političkih komesara u samoj vojsci i aktivnost partijskih celija. "Jugos-

lavenska armija" zasniva se na principu podjele u dva sektora: državne i privatne privrede. Puna se pažnja posvećuje sektoru državne privrede, u koji, osim državnog imetka, dolazi sva ona imovina, koju su komunisti konfiscirali ili će konfiscirati od osuđenih, i deportiranih osoba, te svih političkih bjegunaca; zatim od imetka brojnih proskribiranih institucija, financialnih i trgovačkih poduzeća. Takav sektor državne privrede služi kao podloga za projektiranu obču etatizaciju dobara.

Kako bi se izbjegla ovisnost o kapitalu sa zapada, koji je absolutno potreban za obnovu dezorganizirane privrede i izkoristenje prirodnih bogatstava zemlje, proglašuje se princip podpunog podređivanja potrošnje potrebama produkcije, kako bi se na taj način sniženjem i onako nizkog životnog standarda širokih slojeva omogućilo alimentiranje privrede kapitalima bez apeliranja na velike novčarske centre zapada.

S komunističke strane naročito se propagandistički izkoristiće njihov recept s rješenja nacionalnog pitanja u Jugoslaviji. Komunističko postavljanje ovog pitanja starog je datuma i svodi se na jednostavnu formulu: kako izkoristiti postojeće nacionalne razlike i suprotnosti na način, koji će Komunističkoj partiji Jugoslavije omogućiti onaj utjecaj, koji nije mogla postići propagiranjem samih komunističkih konцепcija. Komunistički pogledi na rješenje nacionalnog pitanja poznati su već iz vremena prije rata, ali svi njihovi pokušaji, da se s tim pogledima nametnu konstruktivnim nacionalnim snagama, nisu urodili nikakvim uspjehom.

Sve historičke stranke - koje su organski nastale u Hrvatskoj, Srbiji i Sloveniji, - odlučno su odklanjale bilo kakvu komunističku suradnju ne samo u ovom, nego i u svakom drugom pitanju. Tek je ratni metež, s katastrofalnim posljedicama za balkansko-podunavsko-jadransko tlo, omogućio Komunističkoj partiji Jugoslavije zahvat u smislu njezinih koncepcija o nacionalnom pitanju.

U nastojanju da ovaj memorandum буде što kraći, ne možemo zalaziti detaljnije u zamršenu problematiku nacionalnih

Milivoj Magdić

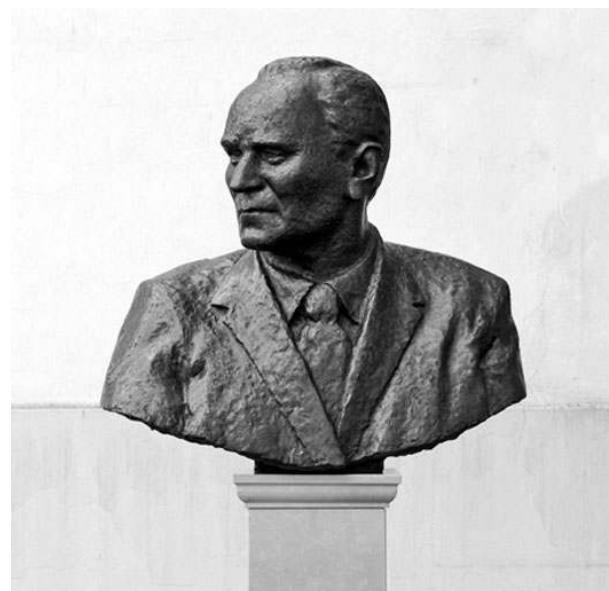
lavenska armija" u ovakovom sastavu nije i ne može biti drugo nego instrumenat za provedbu podpune boljševizacije balkansko-podunavsko-jadranskog tla. Policija i žandarmerija jednake su i iste strukture kao "Jugoslavenska armija". Svi ključni položaji u vojsci, policiji i žandarmeriji nalaze se u rukama prokušanih članova partije /većim dijelom školovanih u Rusiji/, dok ostala mjesta, u koliko nisu popunjena po partijcima, pokrivaju izraziti komunistički pristaše.

suprotnosti na balkansko - podunavsko jadranskom tlu, ali treba naglasiti, da komunistička koncepcija "Demokratske federativne Jugoslavije" nuždno i neizbježno mora dovesti do stanja tragičnih građanskih ratova u tom dielu kontinenta. Spomenuta koncepcija za nas Hrvate znači opasnost, da budemo trajno odvojeni od zapada, s kojim je historički hrvatski narod uzko povezan po svojoj prošlosti, načinu života, shvaćanju kulture i ulozi religije, a posebno po svojem geopolitičkom smještaju na podunavsko-mediteranskom sektoru Evrope.

Isto tako treba naglasiti, da s obzirom na činjenicu, što se i centralna vlada "Demokratske federativne Jugoslavije" u Beogradu i vlade svih federalnih jedinica nalaze u rukama komunističke partije - da obzirom na te činjenice ne postoje nikakve garancije za zaštitu posebnih hrvatskih interesa, bilo to čak i na komunističkoj podlozi. Ne postoje garancije za to što je Komunistička partija Jugoslavije uklapljena u srbski politički razvoj i što nema organske povezanosti s hrvatskom realnosti, u kojoj nikad nije postojala neka komunistička formacija kao rezultat hrvatskog političkog razvijenja. U vremenu između prvog i drugog svjetskog rata sve su hrvatske snage bile uključene u pokretu hrvatskog nacionalnog otpora protiv zahvata i vladavine velikosrpskog ekspanzionizma. Ovaj nacionalni otpor je nastavljen i u vremenu od 1941.- 1945. pod posebnim uvjetima i u posebnim formama borbe za sami nacionalni i bioložki obstanak. Tzv. hrvatska federalna jedinica ne znači nastavak preko 1000-godišnjeg kontinuiteta hrvatske državnosti, već predstavlja umjetnu konstrukciju, koja odgovara posebnim komunističkim ciljevima. Osim toga, partizanskim tzv. federativnim uređenjem Jugoslavije razparcelirano je hrvatsko narodno /etničko/ i historičko područje, koje se međusobno poklapa i usklađuje. "Demokratska federativna Jugoslavija" predstavlja tip totalitarne države s izrazito boljevičkim oznakama. U toj državi vlada monopartizijski sistem kamufliranog boljevizma. U njoj glasom tamo važećih propisa ne postoji sloboda mišljenja, štampe, udruživanja i ispovjedanja vjerskih načela; ne postoje garancije za nepristrani sudski postupak. Ta je država u znaku svemoći stranački orientirane vojske, policije i

žandarmerije. Postoje, doduše, formalne deklaracije o temeljnim građanskim pravima, ali s time, da se ta prava mogu izvršavati samo u okviru monopolizirane stranačke organizacije /fronte/, i to opet s brojnim ograničenjima, koja praktički svode na ništicu spomenute deklaracije prava.

S obzirom na činjenicu, da Komunistička partija Jugoslavije nikada nije mogla uхватiti čvrstog korijena u hrvatskim širokim slojevima, balkanski boljevizam poduzeo je sve moguće, da skrši tu odbornost hrvatskog naroda prema komunizmu. Pristupilo se primjeni sistematskog terora, koji nije imao nikakve veze s "borbom protiv okupatora" nego je bio upravljen u smjeru uništavanja hrvatstva kao političke nacije. Posebno su nastojali likvidirati Hrvatsku seljačku stranku i fizički eliminirati njezine vrhove. Komunisti su radikalno iztrebljivali hrvatske nacionaliste bez obzira na njihovu stranačku opredijeljenost. Odpočela je žestoka ofenziva protiv Katoličke crkve u Hrvatskoj, hrvatskog katoličkog episkopata, klera i redova, te vjerskih organizacija - što je dokumentarno i autoritativno izneseno u poslanici hrvatskog katoličkog episkopata o Uzrku 1945. Posebno iztičemo, da su partizani poubijali preko dve stotine katoličkih svećenika i redovnika u Hrvatskoj, prema provjerenim podatcima do početka svibnja o. g. Izvršene su dalje mnogobrojne smrtnе osude nad Hrvatima raznih političkih orientacija. Poznati su, posebno u primorskim krajevima Hrvatske, slučajevi kad su partizani fizički likvidirali iz taknutije Hrvate samo zbog simpatija, koje su ovi pokazivali prema anglosaskom svjetu. Popaljena su brojna hrvatska naselja, tisuće i tisuće hrvatskih pojedinača izuzeo je pod zahvatom boljevičkog terora. Rektor Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu u svom memorandumu - upućenom travnja 1945. rektorima sveučilišta i visokih škola kulturnog sveta - detaljno je osvietlio tragičan položaj hrvatskog naroda pod udarom balkanskog partizanstva kao predhodnice boljevičkog imperialističkog prodora u srdce kulturne Evrope.

Dr. Jure Petričević

Sve se ove konstatacije mogu dokumentarno dokazati. Jedna nepristrana međunarodna komisija - koje je formiranje predložio hrvatski katolički episkopat - s mogućnosti slobodnog uvida u prilike kakve vladaju na području "Demokratske federativne Jugoslavije" ustanovila bi sve, na ovom mjestu samo skicirane tragične okolnosti, pod kojima je danas prisiljen živjeti hrvatski narod.

S obzirom na napred navedeno, lagan je odgovor na pitanje, zašto smo bili prisiljeni napustiti svoju domovinu te zatražiti azil u inozemstvu u času, kad je Hrvatsku preplavila "Jugoslavenska armija", u čijem su se sastavu nalazile po komunistima organizirane oružane skupine iz raznih balkanskih, pa i drugih zemalja /Talijani/; a najviše iz Bugarske. Iz Hrvatske su radi toga krenule stotine tisuća Hrvata i Hrvatica svih socialnih slojeva. Napustili su domovinu katolički biskupi, predstavnici najviših kulturnih ustanova, vodstva i pristaše svih hrvatskih stranaka, publicisti i novinari, književnici, znanstveni radnici, studenti, pripadnici slobodnih profesija, seljaci, radnici i namještenici - od kojih je vjerojatno tek malom dijelu uspjelo dostići engleske linije u Austriji i Italiji.

Mi smo krenuli iz domovine svojom slobodnom voljom, bez ikakve prisile s bilo koje strane. Otišli smo iz Hrvatske, jer tamo uvedeni kamuflirani boljevički režim ne pruža ni najminimalnije garancije za zaštitu ne samo političkih i građanskih, nego i temeljnih ljudskih prava. Napustili smo domovinu, jer su tamo bili stavljeni u pitanje i naši goli životi. Nismo

ostavili Hrvatsku radi toga, što bi bježali pred bilo kakvom odgovornosti, kako će možda kazati današnji vlastodržci u Jugoslaviji.

Mi smo u Hrvatskoj djelovali prema imperativu svoje savjesti, koja nam je nala-gala dužnosti i prema Hrvatskoj i prema zapadnjačkom kulturnom krugu. Čiste savjesti možemo stupiti pred svaki nepristrani forum, da prikažemo pravi smisao politike hrvatskog nacionalnog otpora, kao i našu aktivnost i držanje u vremenu drugog svjetskog rata. To vrieme u hrvatskim relacijama ne znači drugo, nego pro-duženja nacionalno obrambene borbe protiv velikosrbskog hegemonizma, borbe inicirane g. 1918. poslije prvog svjetskog rata, kad je nasilnim putem de facto prekinut kontinuitet više od 1000-godišnje hrvatske državnosti i konstitucionalizma, kad se hrvatskom narodu pokušalo negirati njegov historički i etnički individualitet i oduzeti mu političku slobodu. Slom Kraljevine Jugoslavije travnja 1941. zbio se u prilikama velike nacionalne zaostrenosti među sastavnim dijelovima jugoslavenske države. Obnova hrvatske državnosti - koja nije bila u planu ratnih ciljeva sila Osovine - značila je tada akt nužne obrane. Povjestna je činjenica, da je obnova hrvatske državnosti, kao izpunjenje hrvatskog nacionalnog programa, izvršena bez suradnje sila Osovine, koje su, stavljene pred gotovu činjenicu, privremeno tolerirale ovakvo rješenje s razlo-

ga njihovih suparničta na Balkanu. Dosta je ovom prilikom spomenuti izjavu generala **Roatte**, koji je javno priznao da je politika talijanske II. armate prema Hrvatskoj išla u smjeru, da sprječava naj-prije konsolidaciju, a po tom da onemogući i samo obstojanje Nezavisne Države Hrvatske. S druge strane stvarni opuno-moćenik nacional - socialističkog Reicha za Jugoistok **Neubacher**, izgradio je i provodio čitav sistem aktivnosti, kojim se s njemačke strane išlo za stvaranjem soluciјe balkanskog pitanja, absolutno neprihvatljive za Hrvatsku, koja je prema takvoj politici Berlina pokazivala ak-tivan otpor u granicama svojih mogućnosti.

Već iz ovdje izloženog može se jasno uočiti poseban polo-žaj Hrvatske i hrvatskog naro-da u europskoj problematici minulih ratnih godina. Slučaj Hrvatske nema analogije. Bit-na je za nas bila ideja hrvatske države kao životnog oblika slobodnog naroda i kao pot-rebnog okvira za zaštitu biološkog ob-stanca naroda. U ovoj borbi za nacionalni obstanak nije bilo moguće prvu pažnju posvetiti pitanju vladavinskog sustava, posebno kad se trebalo uzimati u obzir pritisak u vremenu formiranja Nezavisne Države Hrvatske, koji se pritisak kasnije i pojačavao. Nasuprot tome стојi neosporna činjenica, da su svi slojevi hrvatskog na-

roda pozdravili i prihvatali samu obnovu hrvatske državnosti kao izpunjenje nacio-nalnog programa.

U prilog tomu možemo navesti, da je samo partizansko vodstvo bilo prisiljeno propagandistički nastupati s formulom "federalne države Hrvatske". To je međutim u stvari bila njihova mistifikacija, što se pokazalo brzo kasnije, kada u mjerodavnim tekstovima nema više ni spomena o "federalnoj državi Hrvatskoj", već samo neodređeno o nekoj "federalnoj jedinici Hrvatskoj". Kao daljnji dokaz opravda-nosti Hrvatske teže dolazi i zaključak

Sa štovanjem zahvalni Vam

Potpis T. Mortigije

"Svetosavskog kongresa" pod vodstvom generala **Draže Mihajlovića** u siečnju 1944., kada je sa strane dotada najkon-sekventnijih pobornika centralističkog i integralno-hegemonističkog sređenja Ju-goslavije - Hrvatima priznata nacionalna individualnost i pravo na posebni državo-pravni položaj.

Bili smo prisiljeni napustiti domovinu i zamolili smo zaštitu Britanske armije, protiv koje u ovom ratu nije is-paljena ni jedna hrvatska puška. Nismo to učinili slučajno. Svi-estno smo odabrali taj put u čvrstom uvjerenju, da britansko shvaćanje slobode, naroda i na-čela kulturnog humaniteta pruža hrvatskom narodu najveću garan-ciju u njegovom današnjem tra-gičnom položaju, a po tome i na-ma izbjeglim sinovima Hrvatske. Hrvatski narod kao zdravi ele-me-nat konstruktivne ravnoteže na balkansko-podunavsko-jadran-skom tlu igra sudbinski određenu ulogu u sistemu obće sigurnosti. Hrvati kao pomorski narod, koji već 1300 godina živi na preko 1000 km obale Jadranskoga mora, najuže su povezani sa zbi-vanjima na Mediteranu, te kroz tu

Mortigija (u svjetlosti kaputa) među demonstrantima u Ilici 1935.

SPREMNOST

Misao i volja ustaške Hrvatske

UREDNIČTVO — ZAGREB JELAČIĆEV TRG B/II — BRZOGLAS 57-32, 33 I 34

Zaglavje "Spremnosti", cijenjenoga zagrebačkog tjednika

povezanost jasno i određeno gledaju na perspektive svog budućeg položaja i uloge. Naša mediteranska orientacija, već tradicionalna, u skladu je s interesima hrvatskog naroda i njegovim opravdanim demokratskim težnjama za samodređenjem.

Skupina hrvatskih intelektualaca koja je izradila ovaj memorandum, ne čini to samo radi potrebe razjašnjenja svog posebnog položaja. To činimo, da bi upozorili na težko stanje brojnih skupina hrvatskih političkih bjegunaca, koji danas možda, još lutaju raznim krajevima tražeći utočište. Ovim memorandumom hoćemo upozoriti na katastrofalni položaj više milijuna Hrvata i Hrvatica, koji nisu mogli napustiti domovinu i koji danas žive pod krvavim pritiskom jednog barbarskog, hrvatskoj duši tuđeg režima.

Ovaj memorandum upućujemo nadležnim mjestima Britanske armije s molbom, da se povede računa o iznesenim činjenicama, koje govore same za sebe. Prilike, koje sada vladaju na području "Demokratske federativne Jugoslavije", stoe u diametralnoj suprotnosti s onim velikim načelima i ciljevima, za ostvarenje kojih se vodio i ovaj rat. Dao Bog da naš memorandum bude apel na saviest kulturnog sveta u ime velikih načela evropskog humaniteta.

+ Pri tome nam je misao vodila, da od integralnog ostvarenja ciljeva Udruženih nacija ovisi sudbina Hrvatske.

Lavamünd /Austria/ 29. svibnja 1945.

Milivoj Magdić v. r.

Prof. Tias Mortigija v. r.

Dr. Jure Petričević v. r.

* * *

Tko su potpisnici Memoranduma?

MATIJA (TIAS) MORTIGIJA (Dubrovnik, 7. IV. 1913. – Rakov Potok (?), 23. X. 1947.), novinar i publicist. Kao sveučilištarac pripadnik niza katoličkih i hrvatskih nacionalističkih organizacija, više puta uhićivan, zatvaran i zlostavljan. Ustaškom pokretu pristupa prije progla-

šenja NDH. Iako je postao asistentom na Ekonomsko-komerčijalnoj visokoj školi u Zagrebu, nije nastupio dužnost, nego je tijekom razdoblja NDH bio jedan od vodećih hrvatskih novinara. Već u travnju 1941. bio je urednik Hrvatskog naroda, a od 1942. uređuje tjednik Spremnost – Misao i volja ustaške Hrvatske. Uradio je Zbornik hrvatskih sveučilištaraca (1942.), bio suradnik Hrvatske enciklopedije, surađivao u velikom broju publikacija. Britanske vojne vlasti uhitile ga u travnju 1946. i izručile ga Jugoslaviji, gdje je u kolovozu 1946. osuđen na smrt. Njegov istražni elaborat pod naslovom *Moj životopis* za tisak je priredio Trpimir Macan, a objavio ga je NZMH 1996. godine.

*

MILIVOJ MAGDIĆ (Koprivnica, 22. V. 1900. – Zagreb, 3. III. 1948.), pravnik, novinar i publicist. Sredinom dvadesetih godina pristaje uz marksizam i postaje istaknutim članom KPJ. Pod dojmom moskovskih procesa napušta marksizam i postaje zagovornikom hrvatske državne neovisnosti. Jedva prezivljava linč koji mu priređuju komunistički jurišnici. Nakon uspostave NDH nakratko pritvoren, ali uskoro postaje jednim od vodećih surad-

nika *Spremnosti*, a objavljuje i niz protukomunističkih brošura. U svibnju 1945. povlači se u Austriju. Saveznici ga uhićuju u Rimu 1947. i izručuju ga Jugoslaviji, gdje je u montiranom procesu osuđen na smrt i smaknut.

*

JURE PETRIČEVIĆ (Starigrad Paklenica, 6. listopada 1912. – Brugg, Švicarska, 24. veljače 1997.), hrvatski poljoprivredni stručnjak, politički emigrant, publicist i mecena. Nakon završene gimnazije, upisuje se na Poljoprivredno-šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Nakon završenog fakulteta dobiva stipendiju za nastavak studija ekonomike agrara u Švicarskoj, gdje je 1942. doktorirao na Visokoj tehničkoj školi u Zürichu. Vratio se u domovinu i radio u ministarstvu. U svibnju 1945. povlači se u Austriju, gdje radi kao poljoprivredni radnik, ali ga 1946. pozivaju u Švicarsku, gdje se zapošljava u Švicarskom seljačkom savezu. Skoro neprekidno sudjeluje u političkom životu hrvatske emigracije kao publicist, novinar i polemičar, objavljujući niz vrijednih studija. Pokrenuo Nakladu Jadran (Adria Verlag) te je u knjižnici »Sloboda«, objavio šesnaest svezaka na njemačkom i hrvatskom jeziku, od toga 14 u Švicarskoj. Desetljećima je odbijao prihvatići švicarsko državljanstvo, a znatan imetak (1,45 milijuna DM) oporučno je ostavio Matici hrvatskoj u Zagrebu. (Op. ur.)

BLEIBURG 2011.

Zbog tehničkih razloga, uvjetovanih činjenicom da su prethodna dva broja našeg mjeseca izšla kao dvobroj, ovaj (svibanjski) broj *Političkog zatvorenika* prelomljen je prije održavanja svakogodišnje komemoracije koja se održava pod pokroviteljstvom Hrvatskog sabora. U trenutku zaključenja našeg lista, poznato je da će sv. misu na Bleiburškom polju predvoditi biskup Križevačke eparhije **dr. Nikola Kekić** i fra **Pavo Dominković**, voditelj Hrvatske katoličke misije u Klagenfurtu. Hrvatski sabor će kao svog predstavnika u Bleiburg tog dana transferirati **Vladimira Šeksa**, Hrvate iz BiH simbolički će predstavljati **dr. Božo Ljubić**, a nazočnima će se u ime pobijenih Hrvata muslimana obratiti i **Idriz ef. Bešić**, imam u Gunji, kao izaslanik Mešihata Islamske zajednice u Republici Hrvatskoj.

Umjesto reportaže s Bleiburga, ove se godine pobijene hrvatske vojske i desetaka tisuća naših sunarodnjaka civila, prisjećamo objavljinjem dokumenta koji su savezničkim vlastima 1945. predala tri hrvatska intelektualca: **Tias Mortigija**, **Milivoj Magdić** i **Jure Petričević**. Samo je Petričević od njih izbjegao osvetu zločinačkog pobednika i dočekao ponovno rađanje hrvatske države. (Ur.)

SAVJET LIJEČNIKA

NIKAD NIJE PREKASNO

Nikad nije prekasno prestati pušiti! Pokušavam optimistički i utopijski vjerovati da moji čitatelji ne puše ili da su već davno s tim prestali, ali znam da to nije realno. Isto tako se nadam da mogu dati neke utemeljene argumente za povećavanje svijesti i za djelovanje na okolinu, na mlađe generacije. Znamo da je duhanski dim na vrhu popisa uzročnika raka po učestalosti te da u svijetu samo od raka pluća umire dnevno, prerano i nepotrebno, tri tisuće ljudi! O ostalim vrstama raka (grlo, želudac, bubrezi, mjeđur, itd.) također se mora govoriti. Što se tiče broja posljedica trajnog uživanja legalne droge nikotina, kao što su infarkt srca (koji može biti smrtonosan, odnosno koji povlači za sobom invaliditet ili potrebu komplikiranih operacija), kronični opstruktivni bronhitis, skleroza arterija, amputacije nogu zbog smetnji cirkulacija krvi – „njegovo je ime legija“.

Piše:

**dr. med. Drina
BLAŽEKOVIC-SOJČIĆ**

Danas znamo da oštećenja DNK u stanicama različitih tkiva, dakle genskog materijala, ne nastaju nakon godina pušenja nego kod svake cigarete već unutar 15 do 30 minuta. Naša je sreća da tijelo te oštećene stanice stalno pokušava obnav-

ljati ili eliminirati, što većinom i uspijeva, ali „vrč ide na vodu dok se ne razbije“. U tvornicama se mjeri čistoća zraka i prisutnost štetnih supstancija te sindikati odmah prosvjeduju. S dimom cigarete dobrovoljno udišemo koncentriranu smjesu od oko tisuću različitih tvari, od kojih devedeset dokazano ili barem vjerojatno izazivaju tumore. Posebno opasni su poliklički aromatski ugljikovodici koji se unutar pola sata u krvi kemijski pretvaraju u kancerogene. No mnogi pušači, naročito ovisnici, igraju ruski rulet, misleći „Ne će baš mene“!

Etički problem je i često neshvatljiva neuviđavnost pušača, potisnuta iz njihove svijesti, čime ugrožavaju nepušače koji pasivno udišu iste suptancije, iako u manjoj mjeri. Čak je njima ispunjena i okolina, stanovi pušača, a pri tome pojedine tvari iz „hladnog dima“ uslijed kemijskih promjena postaju još otrovnije. U krvi djece

RAZMIŠLJANJA O STARENJU I STAROSTI (8)

TJELESNA AKTIVNOST

Očuvanje i održavanje tjelesne aktivnosti često se spominje kao uvjet uspješnog starenja.. Duh i tijelo su u neraskidivoj vezi, pa će se pokretan i vitalan čovjek osjećati bolje.

O tjelesnim aktivnostima kao poželjnijom načinu ponašanja starih ljudi počelo se govoriti otkako je primjećeno kakve neugodne posljedice izaziva pretjerano održavanje. Problem nepotrebnog mirovanja i pasivnosti starih ljudi uočen je početkom 70-ih, kada je prva veća skupina starih ljudi stjecala mirovine te imala osigurane mjesečne novčane prihode. Živjeli su - a tako živimo i mi danas - u minijaturnim obiteljima, samo sa ženom / mužem, ili čak sami - u stanovima, u kojima su posto-

Piše:

Maja RUNJE, prof.

jali kućanski aparati i centralno grijanje. Obližnje trgovine nudile su obilje prehrabnenih proizvoda koje je bilo jednostavno pripraviti. U isto je vrijeme televizija emitirala sve brojnije programe, a društveni su kontakti sahnuli.

Izležavanje na kauču mnogima se učinio logičnim načinom provođenja dijela dana. Stilu je svakako pridonijelo i prvotno zamišljanje da je umirovljenje vrsta trajnog odmora te da je idealna starost razdoblje ispunjeno povlačenjem iz društvenih funkcija, s malo svakodnevnih obaveza i s puno mira. Držalo se da čovjek

nakon dugih godina na teškom poslu u tvornici ili u kakvom dosadnom uredu, s neugodnim šefom i još neugodnijim kolegama, konačno ima pravo na život bez napora.

Većina starih ljudi danas svoj dan ipak ne provodi ljenčareći. Mnogi sa zadovoljstvom obavljaju svoje svakodnevne poslove, čuvaju unuke, vode ih u šetnju ili u dječje kazalište, idu u kupovinu, odlaže na probe župskog zbora. Vrijeme nastoje strukturirati tako da se izmjenjuju razdoblja aktivnosti i razdoblja odmora. Mnogi redovito šeću ili čak planinare, a neki idu na plivanje ili sudjeluju na satima gimnastike. Pristup nužnog održavanja maksimalne tjelesne aktivnosti postao je nezaobilaznim modelom

onih pušača koji u stanu ne puše nađene su znatne količine tih tvari, jer ih pušači nose u svojoj odjeći. Jednako tako se mogu naći i u urinu novorođenčadi - kod koje se može kasnije češće razviti rak bubrega i mjeđuhra. Svatko je slobodan ugrožavati sam sebe, ali ne bi smjela postojati sloboda oštećivanja drugih. Poznat je učinak dima na bolesnike od koronarne bolesti ili npr. od astme.

Zapanjujući je podatak da je nakon zabrane pušenja u lokalima i na javnim mjestima (u Americi, Engleskoj, te drugdje) broj srčanih infarkta kod nepušača ranije izloženih pušenju pao za - zamislite! - više od šezdeset posto. Ne šest, nego šezdeset!

Ono što mi međutim posebno leži na srcu je pušenje u nazočnosti trudnica, odnosno pušenje trudnica samih. Ako to prije nije bilo jasno i poznato, današnjim se metodama prikazivanja mogu dokazati strašni učinci na nerođeno dijete.

Termografijom se ustanovilo silno smanjenje prokrvljenosti, dakle i oskudice kisika. Već nekoliko minuta nakon paljenja cigarete prstići djeteta, koji se inače lijepo vide, nestaju sa slike, a djetetova glavica

veličine mandarine smanji se na veličinu trešnje (što je isti mehanizam skupljanja arterija kao i kod angine pectoris ili tzv. pušačkih nogu). Taj učinak traje pola sata nakon svake majčine cigarete. Zato nije čudo da pušačice imaju u prvom tromješću trudnoće dva puta više spontanih pobačaja. Također imaju učestale ranije porode, pothranjenost novorođenčeta zbog degeneracije posteljice - sa smanjenom tjelesnom težinom i manjom otpornosti na bolesti, naročito na bolesti dišnih putova.

Nije bajka, osobno sam nakon jednog carskog reza vidjela djetešce koje je, umjesto prvog krika, u dodiru sa zrakom zakasljalo! A još pola sata prije poroda majka je - pušila! K tome se zanemaruje činjenica da djeca, izložena manjcima kisika u mozgu za vrijeme razvoja u trudnoći, imaju kasnije umanjeni kvocijent inteligencije prosječno za 17 bodova. Dakle, potencijalni geniji postaju nadareni, prosječno nadareni postaju prosječni, prosječni nadareni nenađeni, a nenađeni - slaboumni. Zato treba širiti znanja i inzistirati na tome da je pušenje okoline, očeva, i posebno majki, u trudno-

ći apsolutni tabu! Nažalost imam iskustvo da je na ljudi, osobito na žene, lakše djelovati pitanjem: Želite li s 40 godina izgledati kao da vam je 60, ili sa 60 kao da vam je 40, negoli svim uvjeravanjima o vlastitom, pa čak i dječjem zdravlju!

Ipak, isplati se i nikad nije kasno prestati s pušenjem. Još zdravi pušači, čak i ako moraju prvo prevladati siptome ovisnosti, najednom ponovno otkriju mirise cvijeća i prirode te bolju učinkovitost u sportu, bez zadihanosti. Bolje se osjećaju i bolje izgledaju. Bolesnici od angine pectoris, dakle koronarnih suženja, opaze već nakon dva dana (!) olakšanje ili prestanak napada. Bolesnici s kroničnom opstrukcijom pluća osjećaju znatno poboljšanje već nakon dva mjeseca, a nakon dvije godine smetnje su na razini onih kod nepušača. Oko sedam godina nakon prestanka rizik za rak izjednačava se s rizikom kod nepušača. Dakle, život bolesnih postaje znatno bolji, a zdravih znatno ljepši, uz mnogo zdravije i uspješnije potomstvo.

Nije kasno! Isplati se! Ako ipak još pušite, najbolje je da čvrsto odredite dan X koji će vam biti prekretnica. •

mnogih današnjih starih ljudi. Može se zapravo reći da je preporuka o nužnosti maksimalne tjelesne aktivnosti u međuvremenu ipak prilično široko prihvaćena.

„Aktivistički princip“ ipak, naravno, ima svoje granice. Starost sigurno nosi raznolika ograničenja kojima se i uz najbolju volju teško suprotstaviti. Uz to, bilo bi načelno krivo vjerovati da je puni život moguć samo u onim razdobljima tijekom kojih (još) uspijevamo biti veoma pokretni i aktivni. Smisao se čovjekova života ne iscrpljuje u postignućima i produktivnosti. Čovjek koji svaki dan puno hoda i vježba ima u pogledu smisla svoje egzistencije isti položaj kao i čovjek koji je slabo pokretan te je prisiljen puno ili stalno ležati. Dobro je zato odbaciti stalno isticanje nekih osobitih primjera, kao: *Pogledajte, ima osamdeset godina, a svake se nedjelje za dva sata popne na Sljeme, pa i po kiši i po snijegu...* Svatko se treba penjati ili ho-

dati koliko najviše može, prilagođavajući program promjenama svojih mogućnosti.

Današnji stručni radovi ponekad spominju *koncepciju selektivnog optimiranja s kompenzacijom*. Ovaj nategnuti znanstveni izraz zamišlja pristup koji bi uključivao aktivnosti koje su u najboljem skladu s našim tjelesnim mogućnostima, vještinama i motivima (optimalna selekcija!) te nadomještanje onih koje su nam preteške (kompenzacija!). To bi primjerice značilo da u razdoblju dobre snage možemo i moramo i dalje raditi u našem dragom vrtu. Kada nam međutim rad u vrtu postane prenapornim, možemo početi uređivanjem balkona, a kada nam i to bude preteško, treba se posvetiti lončanicama na prozorskoj dasci...

Naši djedovi i pradjedovi, i bake i prabake, nisu morali ništa znati o planiranju tjelesnih aktivnosti, osobito nisu morali

razmišljati o *selektivnom optimiranju s kompenzacijom*! Živjeli su u velikim obiteljima, u našim seljačkim kućama, na svojoj zemlji. Svoje su dužnosti obavljali dok su mogli, bez puno razmišljanja, potpuno naravno. Samo su najteži bolesnici danju ležali u postelji. Naš je did Stipan, dan prije negoli će umrijeti, vodio brigu o kravi koja se telila, pridržavajući se zadnjim snagama o drvenu gredu u štali koju je nekoliko godina ranije sam gradio... Ali to je bilo davno... Život, rad, okoliš, obitelj, susjedstvo i socijalni ambijent tada su bili čvrsta i neraskidiva cjelina. A ljudi su živjeli kraće. I nije bilo televizijskih serija, prijenosa nogometnih utakmica i fotelja...

Mi danas moramo ići šetati u park, gimnasticirati i izvoditi fizioterapijske vježbe - koliko nam je to najviše moguće. I nikada ne smijemo prerano odustati. •

NAŠ SUPATNIK TEFKO SARAČEVIĆ POSTAO POČASNI DOKTOR ZADARSKOG SVEUČILIŠTA

Na Dan sveučilišta u Zadru vodeći svjetski znanstvenik na polju informatike profesor **Tefko Saračević** primio je iz ruke rektora diplomu počasnog doktora za svoje sveukupno znanstveno djelo, a posebno za razvoj informaticke u Hrvatskoj. Taj je naslov više nego zaslužen, jer se njegovo znanstveno djelo, njegova društvena i patriotska aktivnost i sve ono što je dao domovini i svijetu jedva može svesti u vremenski okvir jednoga ljudskog života. A stvara i nadalje.

U ljeto 1945., ubrzo nakon prevrata, Tefko, još niti ne petnaestgodišnjak ali tako odgojen od svoga časnoga oca, sudjeluje u stvaranju *Tajne organizacije hrvatske mlađeži* (TOHM). Tako mladi i neiskusni već za dva mjeseca pali smo OZN-i u šake i Tefko se našao iza rešetaka, neko vrijeme i u istoj ćeliji sa svojim ocem, čak i onoga dana, kad se otac vratio iz sudnice osuđen na smrt.

Poslije izdržane kazne morao se zaposliti da obitelj preživi i tako uz posao pomalo završio srednju školu i počeo studij, stalno obilježen kao "protunarodni". Unatoč svemu sudjelovao je u osnutku studentskog planinarskog društva "Velebit", pa zatim i Gorske službe spašavanja. Pisao je i članke u studentskom tisku, pitome, dakako, i već tada se pokazao kao čovjek od pera. Trpio je stalna podmetanja skojevaca sve dok nije dobio poziv za JNA, no tada je rekao u sebi odlučno *ne* i izbjegao u slobodni svijet, gdje je njegov stvaralački duh

Piše:

Dr. Marijan KEREKOVIĆ

našao pravo ozračje. Uz mučno kruhoborstvo završio je u Clevelandu studij *summa cum laude* i odmah ostao kao predavač na sveučilištu. Godine 1970. je doktorirao, opredijelio se za tek rođenu informatičku znanost i u njoj kao začetnik otkriva u vijek nove i nove mogućnosti, a svoje spoznaje davao dalje na korist čovjeka, osobito u nerazvijenim zemljama kao savjetnik međunarodnih organizacija. Trebao je postati i savjetnik UNESCO-a, no to je spriječio veto iz Beograda.

Održao je predavanja, kongrese i škole u 46 država. U Hrvatsku je redovito dolazio, te pomogao u ustroju Nacionalne i sveučilišne knjižnice za svoga cijelogodišnjeg boravka u Domovini, zatim osnovao u Dubrovniku, a potom u Zadru svekogodišnji informatički simpozij u kojem su sudjelovali najviši svjetski stručnjaci, upriličio prvo *on line* predavanje Zagreb-Osijek, bio mentorom nekim hrvatskim doktorandima, a preko šezdeset puta bio mentorom studentima iz cijelog svijeta. Prije dvanaest godina bio je predložen za člana HAZU, ali časni skup nije razumio značenje svega što je neumorni prof. Saračević iz tamo nekog Rutgers sveučilišta u dalekom New Jerseyu stvorio u toj nekoj novoj znanosti. Tako i nije bio izabran. Sada se Sveučilište u Zadru odužilo u

Tefko Saračević

ime Hrvatske svomu vrijednom sinu. Prije to je to priznanje sa suzom u oku.

Ako netko od čitatelja smatra da su ovi redci suvišni, neka pokuša na www.scils.rutgers.edu/~tefko obuhvatiti što je naš vrli nekadašnji uznik i suborac u svome plodnom životu učinio na slavu svoga roda i korist Čovjeka.

Događaj sa svojim ocem u ćeliji Tefko je opisao i objelodano u *Novoj Hrvatskoj* 1959. godine pod pseudonimom Sedlar (sedlar = sarač). To nije jedina njegovga priča iz zatvora, koje bi trebalo bez otezanja objaviti i u *Političkom zatvorenicu*. (Iz tehničkih čemo razloga zatvorske priče odnosno sjećanja T. Saračevića donijeti u idućim brojevima. Op. ur.)

DRUGO IZDANJE ZORIĆEVE KNJIGE

U nakladi zadarske podružnice HDPZ-a iz tiska je izšlo drugo, prošireno izdanje knjige **Bruna Zorića** *Tragovi krvavih zločina (Sjećanja i svjedočenja o partizansko-komunističkim zločinima)*. Prvo izdanje prikazali smo u br. 216 (ožujak 2010., str. 45.). Ono što je kazano tada, može se slobodno ponoviti i ovdje, s tom razlikom da je drugo izdanje za četrdesetak stranica opširnije te je također kvalitetnije uređeno i luksuznije opremljeno. I ovo izdanje te vrijedne zbirke dokumenata i podataka o stradanju Hrvata pod jugoslavenskim komunističkim režimom, kao i prethodno, po cijeni od 100,00 kuna može se nabaviti u zadarskoj podružnici (Kralja Držislava 10, Zadar, tel. 023/312-583).•

DISERTACIJA O POLOŽA JU POLITIČKIH UZNIKA

Moli se pomoći u prikupljanju dokumenata i svjedočenja

I za nacionalnu povijest i za svakoga hrvatskog političkog uznika važno je da se prikupe, sistematiziraju i objave dokumenti i podatci o stradanju u jugoslavenskim komunističkim tamnicama. Mladi znanstvenik gospodin **Branimir Šutalo** priprema doktorsku disertaciju o položaju političkih zatvorenika u jugoslavenskom zatvorskom sustavu, s težištem na razdoblju nakon 1971. godine. Zato ovim putem moli svakog tko smatra da bi mu dokumentima ili svojim svjedočenjem na bilo koji način mogu biti od pomoći, da se javi na njegovu adresu: Branimir Šutalo, Vincenta iz Kastva 16, e-pošta: branimirsutalo@gmail.com, tel. 01/5617 700, mob. 091/792-10-88, 098/383-312. •

VOJSKOVOĐA SVETOZAR pl. BOROEVIC: HRVATSKI PRAVOSLAVAC U BORBI PROTIV BALKANIZACIJE HRVATSKE (IV.)

Odmah po otvaranju Jugozapadne fronte tamo su prebačeni sarajevski XV. i dubrovački XVI. korpus sa srpskog bojišta (Srbija tada još nije bila poražena), gdje se brzo ustrojavala nova 5. armija pod **Boroevićem** zapovjedništвom. Jugozapadna fronta se dijelila na *Sočansko i Južnotirolsko bojište*. Dalmatinske domobranske pukovnije (23. šibenska i 37. dubrovačka) u 58. k. u. k. diviziji [1] zauzele su mostobran kod Gorice – jedan od kapitalnih ciljeva talijanskih ofenziva na Soči. Aktivnom obranom Boroević i njegovi vojnici odbili su 11 ofenziva brojčano i oružano superiorne talijanske vojske. Od *Prve sočanske bitke* (lipanj/srpanj 1915.) do *Jedanaeste sočanske bitke* (kolovoz/rujan 1917.) Talijani su pokazali svoju (ne)vrijednost, a Boroević stekao nadimak „*Lav sa Soče*“ (*Der Löwe vom Isonzo*).[2]

No, nakon 11. bitke Boroevićeve trupe bile su premorene i nalazile su se u taktički nepogodnom položaju. Bila je potrebna „svježa krv“ – 14. njemačka armija. Uz njenu veliku pomoć, Boroevićeve su postrojbe potpuno razbile Talijane u *Dvanestoj sočanskoj bitki* od 24. listopada do

ARTICLE 16.

Le présent arrangement sera tenu secret. L'audition de l'Italie à la déclaration de 5 septembre, 1914, sera seule rendue publique aussitôt après la déclaration de guerre par ou contre l'Italie.

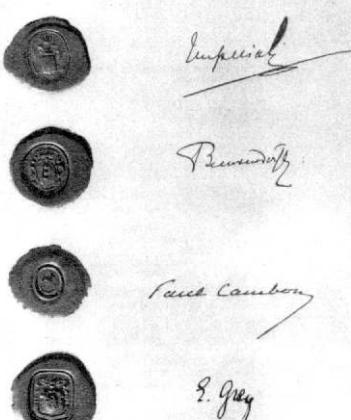
Après avoir pris acte du memorandum ci-dessous, les représentants de la France, de la Grande-Bretagne et de la Russie, élément autorisé à cet effet, ont conclu avec le représentant de l'Italie, également autorisé par son Gouvernement, l'accord suivant :

La France, la Grande-Bretagne et la Russie donnent leur plein assentiment au memorandum présenté par le Gouvernement italien.

Se référant aux articles 1, 2 et 3 du memorandum, qui précisent la coopération militaire et navale des quatre Puissances, l'Italie déclare qu'elle entrera en campagne le plus tôt possible et dans un délai qui ne pourra excéder un mois à partir de la signature des présentes.

En foi de quoi les sous-signés ont signé le présent accord et y ont apposé leurs cachets.

Fait à Londres, en quadruple original, le 26 avril, 1915.

XVII. L'ultima pagina del Trattato di Londra con le firme e i suggelli di Imperiali, Benckendorff, Cambon e Grey.
(foto, Vassari, Roma) (Vedi pag. 79)

Potpisi na zlokobnoum Londonskom ugovoru (1915.)

Piše:

Mladen KALDANA

11. studenog 1917. Linija fronte je pomaknuta u dubinu 100-180 km, ovisno o dijelu bojišnice. I tamo je fronta stala samo zato što je Talijanima pritekao u pomoć i jedan britansko-francuski korpus. Italija je ušla u rat da bi značajno pomogla Antanti, a sada je trebala njenu pomoć da ne propadne do kraja. Rim je vojnički minimalno doprinio pobjedi Antante u Prvome svjetskom ratu.

Talijanska rijeka Piave sada je postala crtom bojišnice do pred sam kraj rata. Gubitci Talijana bili su sljedeći: 10 000 mrtvih, 30 000 ranjenih i 293 000 zarobljenih, kao i ogroman broj uništene i zarobljene vojne tehnike. Ironija povijesti jest da je jedna od najzaslužnijih osoba za tu veličanstvenu ofenzivu bio mladi njemački časnik **Erwin Rommel**. Tijekom 1941.-1943. talijanski vojnici će se boriti kao lavovi pod Rommelovim zapovjedništвom u Sjevernoj Africi.[3] Ovo je odličan primjer koliko je važno imati sposoban i karakteran zapovjedni kadar.

Seriјa najviših priznanja

Otkako je preuzeo 5. armiju krajem svibnja 1915., vojna karijera Svetozara Boroevića išla je strjelovitim uzlaznim putem. U svibnju 1916. postaje general-pukovnik (*Generaloberst*), njegova armija je godinu dana kasnije preimenovana u „Sočansku armiju“, a u kolovozu 1917. imenovan je zapovjednikom Grupe armija (*K. u. k. Heeresgruppenkommando von Boroević*). Najviši čin, feldmaršal (*Feldmarschall*), dobiva 1. veljače 1918. Boroević je bio jedini austro-ugarski feldmaršal koji nije završio već spomenutu Te-rezijansku vojnu akademiju, najbolju vojnu akademiju u Monarhiji, bez koje ljudi obično nisu mogli doći do najviših činova i dužnosti.[4] Naš vojskovođa tamo je jedino boravio kao instruktor/predavač i to u svojim ranim tridesetim godinama. Samo ta činjenica pokazuje kakav je Boroević bio vojnik/časnik i čovjek. Tijekom njegova vrhunskog djelovanja na

Sočansko-piavskom bojištu odlikovan je nizom odličja:

- brončanim, srebrenim i zlatnim Velikim ordenom za vojne zasluge s ratnom vrpcom i mačevima

- Velikim ordenom za vojne zasluge s mačevima, po drugi put

- Zvijezdom za zasluge Društva Crvenog križa s ratnim dekoracijama, što govori o njegovu „viteškom“ ratovanju, koliko god je to teško u modernom ratovanju

- Marijinim križem Njemačkog reda
- pruskim (njemačkim) Željeznim križem II. i I. stupnja

- srebrnim i zlatnim Ordenom *Imtiaz Osmanskog Carstva*

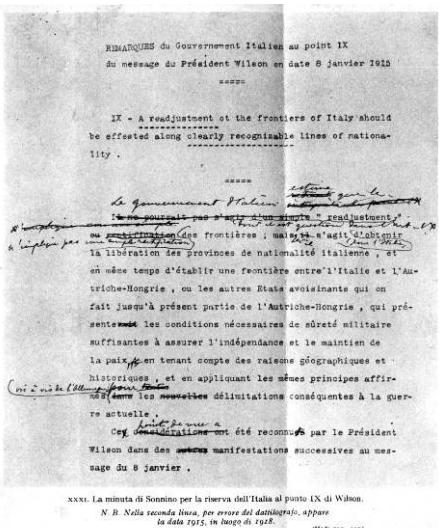
- Križem za vojne zasluge I. i II. stupnja Mecklenburg-Schwerina

- najvišim pruskim (njemačkim) odlikovanjem *Pour le Mérite* (nadimak *Blau Max*) 26. studenog 1917., inače najpoznatijim ordenom Prvoga svjetskog rata (činjenica da je njime odlikovan jedan Hrvat može ispuniti neopisivim ponosom svakoga tko se bavi vojno-ratnom povijesu u nas).

U vezi s najvećima austro-ugarskim vojnim odlikovanje (Vojnički red Marije Terezije) i Boroevićem postoji zanimljiva priča. Nakon pobjede kod Komarowa 1914. Boroević je predložen za orden Viteškog križa tog Reda, pa je opet poslije teških borbi u zadnja dva mjeseca 1914. predložen Generalnom kaptolu Vojničkog reda Marije Terezije za Viteški križ. Kako je birokracija opće poznata po svojoj „brzini i djelotvornosti“, car i kralj **Karlo I./IV.** direktno je odlikovao Boroevića Zapovjednim križem Vojničkog reda Marije Terezije 2. lipnja 1917. za njegove zasluge tijekom *Desete sočanske bitke* (svibanj-lipanj 1917.). Kao Veliki meštar Reda mogao je to napraviti ne obazirući se na Generalni kaptol. Nakon toga Red je krivo zaključio da je time prvotni prijedlog riješen, da bi petnaestak godina kasnije ustanovili pogrešku te posthumno odlikovali Boroevića Viteškim križem Vojničkog reda Marije Terezije (1931. god.). I u ovom je slučaju Boroević *jedini časnik u povijesti* toga Reda da je prvo dobio viši stupanj, a kasnije niži stupanj odlikovanja.

Također je zanimljiv događaj oko Boroevićeva plemstva. Kao nositelj Zapovjednog križa Vojničkog reda Marije Terezije (od 2. lipnja 1917.) imao je pravo na daljnji uspon u plemstvu. Trebao je postati barun (njem. *Freiherr*, mađ. *Baron*), no pl. Boroević poznat po osobnoj taštini, odbio je barunstvo tražeći titulu grofa. To je odbio i Karlo I./IV. pa je Boroević ostao „plemenit“. [5]

Usporedno s veličanjem od strane austro-ugarske države, slavljen je i u svojoj Hrvatskoj. Pored mnoštva manifestacija po hrvatskim i slovenskim zemljama, mnogi su ga gradovi proglašili počasnim građaninom, pa tako i Zagreb. Također je i dobio počasni doktorat Sveučilišta u Zagrebu, a Družba Braće Hrvatskog Zmaja pokrenula je 1917. akciju podizanja spomen-ploče našem vojskovođi. Akcija

Wilsonove i Sonninove rezerve na tekst Londonskog ugovora

je uspješno okončana otkrivanjem spomen-ploče 28. listopada 1917. (djelo **Roberta Frangeša**) na kući u Mečenčanima koju je sagradio Svetozarev otac krajem XIX. st.[6]

Budući je to jedino (do sada) „monumentalno“ priznanje velikome hrvatskom vojskovođi, nužno treba istaknuti zasluge Družbe Braće Hrvatskog Zmaja. Ta Družba, osnovana 16. studenog 1905., sa središnjim ciljem njegovanja hrvatske kulturne i povijesne baštine,[7] shvaćala je da su hrvatskoj povijesti i kulturi značajno doprinosili i nekatolici (npr. pravoslavci i muslimani). Tako je Družba, prilikom učlanjenja prvog muslimana **Huseinbega Bišćevića**, krajem 1912. odlučila da će pomagati gradnju džamije u Zagrebu.[8] Inače, prvu javnu inicijativu za

gradnju džamije u Zagrebu poveli su francuski pravaši 1908.[9]

Prema već rečenom, nakon 12. bitke fronta se ustalila na Piavi. Uzgred rečeno, Hrvati se nisu borili samo na „*Sočansko-piavskoj bojišnici*“ Jugozapadne fronte, već i u Tirolu gdje su bosansko-hercegovačke pukovnije držale liniju između Toblacha i Misurine. Na tom se području, u Austriji blizu talijanske granice, nalaze brojna vojnička groblja. Još su na mnogim mjestima pokopani poginuli hrvatski vojnici Jugozapadne fronte.

Po učvršćenju bojišta na Piavi, austro-ugarsko vrhovno zapovjedništvo imalo je zadatku olakšati položaj Nijemaca na Zapadnom frontu. Unatoč *Oktobarskoj revoluciji* i *Brest-Litovskom miru* položaj Centralnih sila se pogoršavao, naročito zbog ulaska SAD-a u rat koji donosi Antanti golemu strateško-logističku prevagu. Beć je spremao još jednu ofenzivu, ovaj put samostalnu. Inače, još početkom 1918. na Jugozapadnu frontu prebačene su naše dvije vrhunske pješačke divizije s Istoka: 36. k. u. k. i *Vražja* domobranska.[10] Napad je počeo 15. lipnja 1918., no njegovo razvijanje na preširokoj fronti dovodi do usitnjavanja snaga. Iako su hrvatski domobrani postigli značajne uspjehe prvo dana te zaposjeli prostrano područje, kao i neke k. u. k. postrojbe, ubrzo je postala jasna neodrživost tih linija te daljnji tijek ofenzive.

Zato Karlo I./IV., na Boroevićev prijedlog zapovijeda napuštanje zapadne obale Piave 26. lipnja 1918. Na istočnoj obali crta bojišnice ostaje do kraja rata.

Bilješke:

- [1] M. POJIĆ, „Ustroj austro-ugarske vojske na ozemlju Hrvatske 1868.-1914.“, *Arhivski vjesnik*, 43/2000., 169.; „Order of Battle Italy – May 1915“ (<http://www.austro-hungarian-army.co.uk/italy15.htm>, 18.05.2010.)
- [2] M. POJIĆ, *Vojskovođa Svetozar Boroević*, 8.; E. BAUER, *Sjaj i tragika hrvatskog oružja*, 123., 126.
- [3] James LUCAS, *Hitler's enforcers. Leaders of the German war machine 1939 – 1945*, London 2000., 146.-149., 156.-161.; E. BAUER, *Sjaj i tragika hrvatskog oružja*, 127.-131.
- [4] M. POJIC, *Vojskovođa Svetozar Boroević*, 8.
- [5] „Svetozar Boroević von Bojna“ (<http://www.austro-hungarian-army.co.uk/biog/boroovic.htm>, 07.01.2010.); u vezi problematike Boroevićevog plemstva pogledati bilješku 26.
- [6] M. POJIĆ, *Vojskovođa Svetozar Boroević*, 8.-9., 13., 17.
- [7] Zvonimir DESPOT, „Povijest Družbe Braće Hrvatskog Zmaja 1905.-1906. godine“, ČSP, 29/1997., br. 1, 5.-40.
- [8] Zlatko HASANBEGOVIĆ, *Muslimani u Zagrebu 1878. – 1945. Doba utemeljenja*, Zagreb 2007., 248.
- [9] *Isto*, 247.
- [10] S. PAVIĆIĆ, *Hrvatska vojna i ratna poviest i Prvi svjetski rat*, 607. •

(svršetak u idućem broju)

Još nerazumljivije je da i čitava naša znanost i politika, znanstveni i politički aktivisti, nisu uočili taj previd te ga kritički ocijenili i upozorili na njega; već su pohvalili knjigu kao i znanstveni i politički prilog postkomunizmu. Možda je to još bilo razumljivo u doba izlaska knjige u 1989., ali danas, 1997., kod izlaska prijevoda te knjige na strane jezike, nastavljanje hvaljenja knjige i prešućivanja tog previda zauzima razmjere političke i znanstvene katastrofe. Ova tragična činjenica mogla bi se možda objasniti jedino kao posljedica polustoljetnoga komunističkog intelektualnog drila i indoktrinacije koji su doveli do potpune atrofije kritičkog duha.

Ne treba posebno naglašavati koliko su ti podaci o žrtvama Drugog svjetskog rata važni ne samo za znanost već i daleko više za politiku. Ako vlast, znanost i politika žele objektivne, cjelovite i istinite podatke o žrtvama Drugog svjetskog rata, onda ih vlast treba pod svaku cijenu nastojati dobiti. U prvom redu treba kritički preispitati sve postojeće komunističke podatke, a zatim istražiti i načiniti popis svih žrtava komunističkog terora i antikomunističkih boraca. Bez popisa žrtava komunističkog terora nema cjelovitog a bez kritičkog preispitivanja komunističkih podataka nema istinite statistike.

Zadovoljiti se sadašnjim stanjem, značilo bi nastaviti s podržavanjem starih komunističkih mistifikacija u znanosti i politici. Kako je moguće jednu takovu knjigu s jednostranim i netočnim podacima, koja umjesto da negira stare klevete još ih potvrđuje, poslati u svijet i još se time hvaliti? Pola stoljeća smo se žalili Evropi zbog komunističkog terora, tražili od nje pomoći i razumijevanje, i osuđivali je zbog njezine beščutnosti, i još danas najviši državni političari govore o „komunističkom paklu“ a istovremeno šaljemo u svijet knjigu kojom Europu i svijet uvjeravamo kako kod nas nije bilo uopće žrtava komunizma i koja predstavlja apologiju komunističke diktature. Žalimo se kako neprijatelji u inozemstvu šire klevete i laži o Hrvatskoj, ali najgori neprijatelj Hrvatske je hrvatska glupost.

Žerjavić je žrtve komunističkog terora svrstao među žrtve fašističkog terora što je znanstveni i politički skandal (29. ožujka 1998.)

Žerjavić tvrdi: „Mrkoci kaže da su podaci prve knjige na str. 154. (prilog II.I) ukupno poginuli i umrli u Hrvatskoj

JOŠ O ŽERJAVIĆEVIM KRIVOTVORINAMA (II.)

Piše:

Vladimir MRKOCI

nepotpuni“, a ja sam napisao da u tabeli nedostaju dvije osnovne rubrike: pali antikomunistički borci i žrtve komunističkog terora, i da je bez tih rubrika statistika necjelovita i znanstveno bezvrijedna. Ako o žrtvama komunističkog terora nema podataka onda statistika nije potpuna a ako su krivo upisani, onda je falsifikat.

Iako Žerjavić objašnjava kako se služio statističkom i metodom pribiranja podataka iz publikacija i kako je sakupio sve podatke o svim žrtvama i sakupio sve žrtve „kao četnike, ustaše, domobrane i druge“, zaključuje: „Prema tome tu su obuhvaćeni svi, pa i oni koje Mrkoci sad naziva „žrtvama komunističkog terora“. Gdje su? U tabeli: Prilog II.I na str. 154. U kojoj rubrici? Postoji samo rubrika „Žrtve fašističkog terora“. Ukratko, Žerjavić priznaje da je „žrtve komunističkog terora“ upisao u rubriku Žrtve fašističkog terora. U to sam sumnjao i zato sam napisao osvrт na njegovu knjigu i tvrdio da je ispuštanje tih rubrika znanstveni i politički skandal. Nakon ove izjave Žerjavića, tvrdim da ništa manji skandal nije uvrstiti žrtve komunističkog terora u žrtve fašističkog terora. Žerjavić piše: „koje Mrkoci sada naziva žrtve komunističkog terora“. Zašto „sada“, kako su ih prije zvali i kako bi ih trebalo zvati?

Što se tiče peginulih domobrana i ustaša, antikomunističkih boraca, kontradiktornost podataka povećava novim podacima. Starim podacima 52.000 peginulih kvislinga i kolaboracionsta u SRH 1941.-44. (str. 116.), 45.000 (26.000 ustaša, 19.000 domobrana) peginulih u istom razdoblju (str.154), 50.000

Bleiburg (*Vjesnik*), dodaje nove podatke 55.000 poginulih u Bleiburgu, zatim „po mojem računu u ratnim operacijama od 10. 4. 1941. do 8. 5. 1945. moglo je izgubiti živote 10.000 ustaša i domobrana“ i zatim podatak da je poginulo oko 25.000 domobrana, prema popisu društva veterana „Hrvatski domobran“. Osim toga u prilog svojoj pretpostavci o 10.000 palih domobrana 1941-45., navodi cifru od 12.000 palih u Domovinskom ratu. Čini se da bi ta cifra prije govorila u

prilog većeg broja palih domobrana i usataša u II. svjetskom ratu. „Pretpostavljam da Vladimir Mrkoci smatra da su moja izračunavanja preniska sa 55.000 izgubljenih života i da je, u stvari, sramotno da tako malom brojkom u svijetu prikazuјemo hrvatske gubitke.“

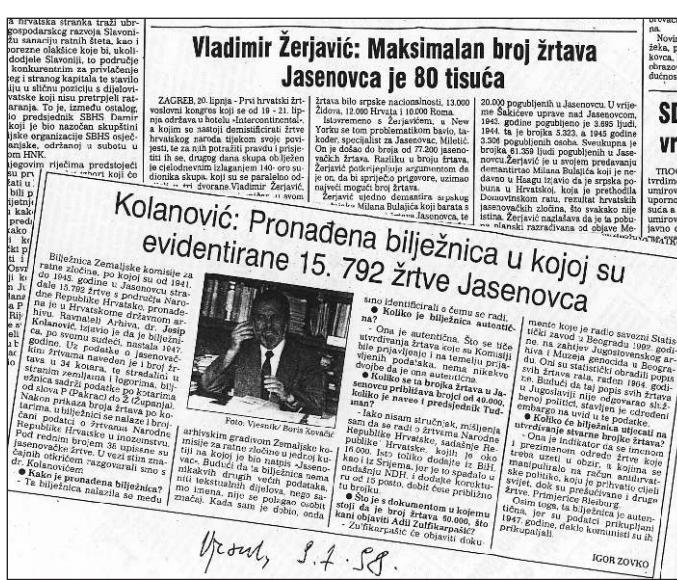
Krivo prepostavlja. Ne radi se o preniskom računanju niti maloj brojci već o kontradikciji i istini. Sramotnim smatram jedino ne uvrstiti u statistiku rubriku žrtve komunističkog terora ili još gore uvrstiti ih u žrtve fašističkog terora. Ne znam zašto spominje **Bulajića** i Jasenovac kada o tome nije bilo govora. Diskusija s Bulajićem ne može biti nikakav argument, jer njegove tvrdnje spadaju u znanost jedino utoliko ukoliko psihopatologija spada u znanost. „Prepostavljam da je i Vladimir Mrkoci zadovoljan onim dijelom moje knjige koja umanjuje žrtve Jasenovca“ Postoje dvije službene tvrdnje o žrtvama Jasenovca, jedna od 47.000 i druga od 49.000. Smatram na temelju nekih materijalnih činjenica i logike da su obje ove cifre prevelike. Brojka od 85.000 žrtava Jasenovca čak je veća od zbroja svih pojedinačnih iskaza svjedoka, očigledno višestruko pretjeranih u Izvještaju Zemaljske komisije Hrvatske za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomača o logoru Jasenovac.“

Što se tiče tabele „Emigracija 1939-1948.“, ne radi se ni o kakvoj „konstrukciji“ niti „rušenju“ svih izračunavanja, već naprosto o čuđenju. Ne izgleda mi uverjerljiva relacija između te cifre iseljavanja 1939.-40.: 11.000 i 1940.-48., 28.000. Godina 1939. bila je godina Banovine Hrvatske, a u vremenu 1940.-48. bilo je doba velikog egzodusa Hrvata vjerojatno najvećeg u povijesti, ali od turskih vremena svakako najvećeg i cifra od 28.000 čini mi se neuvjerljiva. Međunarodna organizacija za izbjeglice tvrdi a taj podatak i Žerjavić navodi, da je 1946. bilo u Europi više od 125.000 izbjeglica iz Jugoslavije. Među njima je, pretpostavljam, broj Hrvata bio najveći. Prigovorio sam Žerjaviću da se nekritički odnosi prema službenim brojkama rezultata popisa, popis stanovništva 1948. bio je necjelovit i jednostran i zbog toga na njemu stvorenji statistički podaci ne mogu biti točni i ne mogu se uzeti nekritički, a najmanje što bi se moglo učiniti u jednoj statističkoj studiji, bilo bi upozoriti na neobjektivnost i necjelovitost podataka.

Žerjavić na to odgovara da Mrkoci „standardnu statističku metodu“ naziva „komunističkom statistikom“ i uvjerava kako se ta statistika nastavlja na austrijsku i teče sve do danas, da je „najsveobuhvatniji izvor svih istraživanja“. Predmet ove polemike nije bila statistika niti njezine metode, već način upotrebe statistike, zloupotreba statistike, ne statističke metode, već metode služenja statistikom. Kada govorim o „komunističkoj statistici“, mislim na komunistički način manipulacije statistikom.

Komunistička statistika jesu rezultati popisa stanovništva 1948. i broj 1.700.000 žrtava fašističkog terora, ali i statistički rezultati popisa 1964. kojima je cifra od 1.700.000 žrtava fašističkog terora svedena na jednu trećinu, na 597.000 pогинулих и умрлих судионака рата. Komunistička statistika je i неуношење у statistiku i žrtava komunističkog terora ili njihovo уношење у жртве fašističkog terora. Spada li to u „standarde statističke metode“ i jesu li takve metode zamislive u drugim zemljama Europe.

(svršetak u idućem broju)

PROTURJEĆNE TVRDNJE DR. RADOSLAVA MARIĆA O ORGANIZACIJI "TIHO"

Pri ljkom predstavljanja knjige dr. Ante Mijatovića "Bruno Bušić, prilog istraživanju života i djelovanja (1939.-1978.)", moglo se čuti, da je "tajnu organizaciju hrvatske inteligencije", skraćeno nazvanu "TIHO", koja je 1957. djelovala u širokobriješkoj i imotskoj gimnaziji, inicirala UDB-a, a jedan predstavljač te knjige je rekao, da ju je UDB-a osnovala. Znajući da su neistinite, na te sam se tvrdnje osvrnuo u *Političkom zatvoreniku* br. 220.-221. (srpanj - kolovoz 2010.) člankom "Nastanak organizacije "TIHO" 1957. godine" i, nadam se, prvorazrednim dokazima ih pobjio. Međutim, na moje tvrdnje oglasio se je dr. Radoslav Marić, jedan od utemeljitelja organizacije "TIHO", u *Političkom zatvoreniku* br. 228.-229. (ožujak-travanj 2011.) svojim člankom "Nastanak organizacije TIHO 1957. godine: svjedočenje utemeljitelja". No, umjesto da doprinese rasvjjetljavanju same stvari, dr. Marić svojim proturječnim i netočnim pisanjem stvara samo zbrku oko toga.

Naime, tko god pročita moj članak, uvjerit će se, da sam se bavio samo pitanjem, kada je osnovana organizacija „TIHO“, tko ju je osnovao i tko je njezin idejni začetnik. Na temelju analize svih raspoloživih mi dokumenata kategorički sam zaključio, da je nije ni inicirala niti osnovala UDB-a. Upuštajući se u raspravu, dr. Marić najprije, isto tako kategorički, tvrdi, da je istina „ipak na obje strane“ odnosno da dokumenti, koje je on iznio u svojoj autobiografskoj knjizi *Moja polnoća*, "upućuju na zaključke koji su drugačiji kako od Gabeličinih, tako i od zaključaka onoga neimenovanog predstavljača knjige dr. Mijatovića". A nakon toga iznosi ove tvrdnje: „organizaciju „TIHO“ nije utemeljila UDB-a“, „UDB-a nije utemeljila neposredno ni posredno našu organizaciju...“, „organizacija „TIHO“ je stvorena 27. siječnja 1957. mojim (Marićevim - op. I. G.) dogовором s Krunom Galićem, a ni s tim činom UDBA nije imala ništa!“, i "nisu, dakle, u pravu oni koji tvrde da je Peškura napravio organizaciju "TIHO", da bi na kraju zaključio: „... organizacija "TIHO" je nikla spontano, na moju inicijativu...“.

Nakon svega ovoga ne znam u čemu se bitnomu dr. Marić ne slaže sa mnom i kako s ovim može uskladiti svoje početne tvrdnje, da je istina „ipak na obje strane“ i sl.

Piše:

Ivan GABELICA

Međutim, u pisanju dr. Marića ima stvari, koje prelaze okvir moga članka, pa i takvih koje izazivaju nova pitanja na koje on treba odgovoriti, a i neistinitih tvrdnji. Ali prije nego prijeđem na razjašnjavanje ovih prigovora, moram rasčistiti jednu stvar: Ne želim ulaziti u njegovu optužbu, da je dr. Mirko Tomasović kao suradnik UDB-e poslan iz Splita da ga nadzire. Argumenti, koje dr. Marić iznosi, ne mogu me u to uvjeriti zbog ovih razloga: Istina je, da je UDBA pratila đake koji idu na vjeroua, na misu i sl., ali nisu zato protiv njih poduzimane kaznene ili stegovne mjere, izuzevši što su im uskraćivane razne pogodnosti školovanja, kao što je stanovanje u domu, stipendije i sl. Zato ne vjerujem da su takve osobe bile objekt specijalnoga praćenja, da je u tu svrhu trebalo dovoditi osobu iz stotinjak kilometara udaljenoga mjesta. Ako je zbog sudjelovanja na polnočki ili na sprovodu jednom fratu i odlučila pratiti dr. Marića, zar UDB-a nije mogla upotrijebiti nekoga od širokobrijeških đaka? Ili gospodin Marić misli, da ni jedan od njih ne bi na to pristao? U širokobriješkoj gimnaziji je godine 1957. bilo 19 bivših sjemeništara, pa zar je onda čudno što je u toj gimnaziji nastavio školovanje i Tomasović, jer su mu uvjeti školovanja bili pogodniji

A. Mijatović, I. Gabelica i B. Bušić na Gabeličinoj promociji

nego na području Republike Hrvatske (npr. priznavanje vjerske gimnazije, prilažavanje školskoga programa i sl.).

Notorna je stvar da je Frane Peškura bio agent UDB-e i da je on UDB-i prijavio postojanje organizacije "TIHO". Ako je takav agent bio i gospodin Tomasović, onda je to mogao učiniti i on, tim više što je za organizaciju "TIHO" saznao prije Peškure, pa Peškuru u to nije trebalo ni upletati. Istina je, da je Tomasović primio Peškuru na spavanje u Širokom Brijegu i upoznao ga kao svoga prijatelja s Marićem. Ali Peškura se je prije toga kao provokator bio ubacio u splitsko sjemenište, pred sjemeništarcima je držao vatrene hrvatske rodoljubne propovijedi, pa su mnogi pošteni sjemeništari bili oduševljeni njime i povjerovali su mu. Zašto mu ne bi povjeroval i Tomasović? Ovo su, dakle, razlozi, zbog kojih ne mogu prihvati Marićev sud o Tomasoviću, ali, naravno, ne želim biti jamac ničijega poštova, pogotovo čovjeka kojega sam samo dva puta u životu vidi. Međutim, bez valjanih dokaza ne želim za nikoga tvrditi da je nepošten. U konkretnom slučaju takve mi dokaze dr. Marić nije predočio. Time je za mene ova rasprava o dr. Tomasoviću završena.

U svomu članku dr. Marić tvrdi, da je organizacija "TIHO" imala biti kulturna a ne ustaška. Nije jasno, što on misli pod izrazom "ustaška organizacija", jer on to nigdje ne tumači. No, u svakom slučaju, ona nije bila samo kulturna organizacija nego puno šire od toga: bila je politička organizacija. Cilj joj je bio borba protiv komunizma i Jugoslavije radi stvaranja slobodne i nezavisne hrvatske države na cijelom hrvatskom povijesnom i narodnom području. To se vidi iz njezina programa.

Taj program, između ostalog, stoji pod utjecajem Radio Madrida i Ustaških načela. Prema programu, ta nezavisna hrvatska država zvala bi se Slobodna Država Hrvatska. To je izraz, koji se je stalno mogao čuti na Radio Madridu. Govoreći o odnosu prema Srbima, program organizacije "TIHO" počinje rečenicom: "Hrvatski narod je samosvojna narodna jedinica, te u narodnosnom smislu nije istovjetan ni s jednim drugim narodom, niti je dio ili pleme kojeg drugog naroda". To odgovara 1. točki Ustaških načela, koja glasi: "Hrvatski narod jest samosvojna narodna (etnička) jedinica, on je narod sam po sebi, te u narodnosnom smislu nije istov-

jetan s ni jednim drugim narodom, niti je dio ili pleme bilo kojega drugoga naroda". Među pravima hrvatskoga naroda u programu organizacije "TIHO" ističe se ova misao: „Hrvatski narod ima pravo na suverenu vlast u svojoj vlastitoj državi. Tu uspostavu vlasti ima uspostaviti svim sredstvima, pa i oružjem". A 8. točka Ustaških načela govori o tomu ovako: "Hrvatski narod imade svoju vrhovničku (suverenu) vlast u svojoj vlastitoj Državi Hrvatskoj na cijelom svome narodnom i povijesnome području oživotvoriti, t.j. svoju potpuno samostalnu i Nezavisnu Hrvatsku Državu opet uspostaviti. Tu uspostavu imade pravo izvršiti svim sredstvima, pa i silom oružja". O pravima hrvatskoga naroda na duhovna i materijalna dobra u programu organizacije "TIHO" kaže se: "Sva materijalna i duhovna dobra zajednice bit će vlasništvo naroda, te će on jedini biti vlastan s njima raspolagati i koristiti se. Prirodna bogatstva Hrvatske domovine ne će biti predmetom privatne trgovine. Zemlja će biti vlasništvo samo onoga koji je obrađuje". To odgovara 13. točki Ustaških načela: "Sva tvarna (materijalna) i duhovna dobra u Hrvatskoj Državi vlasništvo su naroda, te je on jedini vlastan njima raspolagati i njima se koristiti. Prirodna bogatstva hrvatske Domovine, napose njezine šume i rude, ne mogu biti predmetom privatne trgovine. Zemlja može biti vlasništvo samo onoga, koji je obrađuje sam sa svojom obitelji, t.j. seljaka". Ovih nekoliko usporedbi programa organizacije "TIHO" i Ustaških načela, govori, da su se pisci spomenutoga programa nadahnjivali Ustaškim načelima, pa je besmisleno govoriti, da je "TIHO" trebala biti kulturna, a ne ustaška, t. j. politička organizacija.

Uostalom, dr. Marić proturječi sam sebi, kada u svomu članku piše, da je od prvoga razreda gimnazije živo "želio da postoji jedna protujugoslavenska i protukomunistička organizacija" i da mu se je ideja o utemeljenju takve organizacije od tada stalno motala u glavi. Svoj pozitivan odnos prema Ustaškomu pokretu i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj pokazali smo mi članovi organizacije "TIHO" u Imotskom time, što 10. travnja 1957. nismo htjeli ići na nastavu, kako bismo proslavili taj dan kao hrvatski nacionalni bladgan.

Dr. Radoslav Marić je proturječan sam sebi i što se tiče sastavljanja programa organizacije "TIHO". U autobiografskoj knjizi piše, da je predložak programa pisao on, a onda je o tomu predlošku rasprialjao s Tomasovićem i tako je nastao konačni tekst programa. Tu Peškuru ne

G I M N A Z I J I I M O T S K A I S A V J E T Z A P R O S V E T U N R I Z A G R E B Z a l i t e l j i : 1. / BUŠIĆ BRUNO, učenik VIII. raz. gimnazije 2. / GALIĆ KRUNO, učenik VIII. raz. gimnazije 3. / BABIĆ MATE, učenik VIII. raz. gimnazije 4. / GABELIĆ IVAN, učenik VIII. raz. gimnazije 5. / GALIĆ FLORIJAN, učenik VII. raz. gimnazije 6. / GRIZELJ MIRO, učenik VII. raz. gimnazije Z a l b a : Ad br. 738/57, 739/57 i 737/57 <p>Pretiv rješenja negativnog zbera Gimnazije Imotski pred 1 - 4 kažnjeni trajnim isključenjem iz svih srednjih škola na privremenim isključenjem iz svih srednjih škola išli bez prava polaganja privavnog ispita, a sa mogućnošću ponovnog primanja u skolu, kad prave dokaze da su se vidno popravili, ulaze u žalou, pobijanje rješenja čestiti na onevnu pretresanje stvari, a nedrene da budu preinačene i učinkovite kazne snijene.</p> <p>R a z l e z i :</p> <p>27.6.12. Pravila o vladanju i učenju učenika gimnazija protiv za- litičkih preustrošku organizaciju "TIHO" i da su bili aktivni članovi te organizacije, a protiv žalitelja pred 5 i 6 primjenjuju disciplinu.</p>

Žalba imotskih gimnazijalaca, članova organizacije TIHO protiv rješenja o isključenju iz škole

spominje. Ali u članku "Nastanak organizacije TIHO 1957. godine: svjedočenje utemeljitelja" on tvrdi posve drugčije: "Programu sam ja dao najveći doprinos, ali su u njegovoj izradi sudjelovali i M. T., a dijelom i Peškura". I što je onda istina? Je li Peškura sudjelovao u sastavljanju programa "TIHO" ili nije? Marić je svakako sudjelovao. U tomu se programu ni izdaleka ne aludira na letak na ruskom jeziku, koji nagovješće protukomunističku pobunu u Rusiji, što je navodno dr. Marića potaknulo na stvaranje organizacije "TIHO", ali se ističe mađarska revolucija iz godine 1956. kao dokaz komunističkoga nasilja. To dovodi u sumnju njegovu priču o letku na ruskom jeziku, koji ga je motivirao na stvaranje organizacije "TIHO".

U spornomu članku dr. Marić piše: "Osnovni problem između Peškure i mene bio je, da sam ja u njega posumnjao u po-

četku". Ako je to točno, postavljaju se pitanja: "Zašto mu je kazao za postojanje ogranka organizacije TIHO u Imotskom? Zašta mu je kazao za imena članova imotskoga ogranka? Zašta ga je uopće dovodio kao tobože povjerljiva čovjeka k nama u Imotski? Iako su od tada prošle 54 godine, mislim da je dužan na ova pitanja odgovoriti.

U krivotvorenu istinu dr. Marić ide tako daleko, pa tvrdi, da Bruno Bušić, Mate Babić, Kruso Galić i ja nismo kažnjeni trajnim isključenjem iz svih srednjih škola, bez prava polaganja privatnog ispita, zbog članstva u organizaciji "TIHO" nego zato što nismo htjeli raditi za UDB-u. Vidi se, da on ne razlikuje motiv od uzroka. Tako u dopisu Državne Bezbjednosti NOK Makarska upućenom SUP-u NR Hrvatske - Upravi Državne Bezbjednosti u Zagrebu dana 10. 10. 1957., br. 1305/57., stoji:

"Kako je vidljivo na kraju elaborata, članovi organizacije ("TIHO" - op. I. G.) u Imotskome, nakon saslušanja, prividno su se povukli, ali je današnje njihovo držanje takvo, za koje se može kazati da oni nisu razbiveni u njihovim ideološkim shvatanjima i da se kao takvi nisu odrekli svojih prijašnjih namjera. Četiri člana ove organizacije odbili su saradnju sa nama: Bušić, Babić, Galić i Gabelica... (...) Bušić, Galić, Babić i Gabelica i dalje podržavaju veze - međusobno razgovaraju za vrijeme odmora u školi, dok izbjegavaju međusobne posjete ili upadljivo sastanjanje van škole. (...) Mi smo mišljenja, ... da bi se išlo na liniju protjerivanja iz škole ove četvorice tj. Galića, Bušića, Babića i Gabelice... (...) Molimo po ovom pitanju Vaše mišljenje".

Nakon što im je dostavljeno mišljenje, uprava Gimnazije u Imotskomu donijela je 12. studenoga 1957. rješenje, da se svaki od nas četvorice "kazni trajnim isključenjem iz svih srednjih škola Narodne Republike Hrvatske, bez prava polaganja privatnog ispita", jer smo "svjesno i smisljeno formirali proustašku omladinsku organizaciju "TIHO" (Tajna organizacija hrvatske inteligencije)". Ovo rješenje o isključenju iz svih srednjih škola u Hrvatskoj povlačilo je za sobom i isključenje iz svih srednjih škola u Jugoslaviji. Budući da nas uprava Gimnazije u Imotskomu prije donošenja rješenja o isključenju nije saslušala nego je rješenje donijela na temelju materijala UDB-e, što je bila bitna povreda Zakona o općemu upravnom postupku. Vijeće za upravne sporove pri Vrhovnom sudu Hrvatske je ukinulo to rješenje. U međuvremenu je izmijenjen zakon, pa je najstroža stegovna kazna učenika mogla biti godina dana isključenja iz svih srednjih škola. Uprava Gimnazije u Imotskomu bila je dužna izreći nam tu blažu kaznu i mi smo mogli završiti srednju školu. Da je kojim slučajem bio na propisani način proveden upravni postupak prije našega isključenja iz svih

I. Gabelica 1963./64.

srednjih škola u studenomu 1957., bila bi izrečena ista kazna i mi nikada ne bismo završili srednjoškolsku naobrazbu. A dok je ovaj postupak trajao, ja sam izgubio punе četiri školske godine. Kako se iz naprijed navedenoga dopisa makarske UDB-e i rješenja Gimnazije u Imotskomu vidi, isključeni smo iz svih srednjih škola, bez prava polaganja privatnoga ispita, zbog članstva u organizaciji "TIHO" i ustajavanja na hrvatskomu nacionalnom stajalištu, a naše odbijanje suradnje s UDB-om bio je samo dodatni motiv za to.

Zbog svega naprijed navedenoga tragikomično djeluje Marićeva tvrdnja, da su njemu zabranili školovanje "dva i pol mjeseca prije zabrane" nama u Imotskomu. Kako proizlazi iz njegova teksta, o zabrani njegova školovanja nije doneseno nikakvo rješenje. Ako se zbog UDB-inih maltretiranja nije mogao upisati u završni razred gimnazije u Širokomu Brijegu, mogao je u drugomu mjestu. I upisao se je u Mostaru, iako sa zakašnjenjem od 3 mjeseca. Međutim, priznata mu je školska

godina kao da se je upisao na početku, na vrijeme je maturirao i upisao se na studij. Iako je bio utemeljitelj i slovio kao vođa organizacije "TIHO", u odnosu na nas u Imotskomu prošao je na gotovo bezbolan način. A ja sam zbog sudjelovanja u organizaciji "TIHO" godine 1959. bio kažnjen s jedan mjesec dana zatvora i upućen u koncentracijski logor na Sv. Grguru u trajanju od dvije godine.

Nažalost, dr. Marić se upušta u davanje pogrešnih, ili najblaže rečeno nedokazanih, sudova i o drugim hrvatskim podhvatom protiv komunističke Jugoslavije. Tačko o podhvatu hrvatske emigracije u okolini Bugojna godine 1972. piše, "da su mnoge radnje napravljene po matrici UDB-e". Molim ga, da mrtve heroje pusti, da počivaju u miru. Slično govori i o organizaciji "Hrvatska revolucionarna mladež" (HRM), koja je 1958. i 1959. djelovala u Imotskomu, iako priznaje da ne zna ni kako je nastala, niti je bilo koga od njezinih članova poznavao. •

ODLUKA

*Krojač ti si sudbe svoje.
Samo digni glavu gore,
Kuca sada tvoja ura,
Pa odluci što je bolje.*

*Nema kruha u tuđini,
Nema dana usred noći,
Sudbina se sada kroji,
Il smo tuđi ili svoji.*

*Baš te briga što će reći,
To je samo buka rijeći,
Sudbinu ćeš ovdje naći,
Svoju stazu sreće.*

*Nemoj izdat brata svoga,
Nemoj blatit nevinoga,
Čuvaj djecu od ulice,
Svoje Starce od samoće.
Budi čovjek zemlje ove,
Budi ponos roda svoga,
Mir ćeš naći samo ovdje,
Pokraj groba djeda svoga.*

*Baš te briga što će reći,
To je samo buka rijeći,
Sudbinu ćeš ovdje naći,
Svoju stazu sreće.*

Ivica PATRLJ

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

U prethodnom razdoblju, svojim su prilozima daljnje izlaženje ovog mjeseca nesebično pomogli:

Stipan	Spajić	Đakovo	250,00
Ema	Ašperger	Zagreb	300,00
Marijan	Bakulić	Varaždin	200,00
Ivica	Karamatić	Posušje	230,00
u k u p n o		980,00	

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. (Ur.)

ZDENKO BLAŽEKOVIĆ I NJEGOVA OBITELJ: ŽRTVE JUGOSLAVIJE I KOMUNIZMA

Iznosim svoja sjećanja i činjenice o obiteljima mojih roditelja, a posebice o mom ocu **Zdenku Blažekoviću**, kao najpoznatijem i društveno-politički najdje-latnjem.

Još u Austro-Ugarskoj, moji djedovi **Emilijan (Milan) Blažeković** i **Aleksander Hećimović**, obojica po struci pravnici,

Zdenko Blažeković kao vratar HAŠK-a

službovali su po raznim mjestima u Bosni i Hercegovini kao sudci i gradonačelnici, pa su im se tamo rađala i djeca. Djedovi su bili veoma angažirani u društveno-političkom životu Bosne i Hercegovine. Moj djed **Emilijan (Milan) Blažeković** bio je oženjen **Kamilom Taborski** i imao djecu **Borisa, Milana, Zdenka i Kamila**, a djed **Aleksander Hećimović** bio je oženjen **Ljudmilom Svoboda** i imao djecu **Ljerku, Nikolu, Blaženu i Vladimira**. Stvaranjem Kraljevine SHS, oba su se djeda s obiteljima našla u Osijeku.

Obitelj Hećimović živjela je u Osijeku u Retfali, u dvorcu Pejačević kao stanari. Djed Aleksander je bio rano prisilno umirovljen zbog hrvatstva, pa je kao odvjetnik uzdržavao obitelj. Do zabrane 1929. bio je jedan od vodećih ljudi Hrvatske stranke prava u Osijeku. Nakon njegove smrti 1939. godine, moja baka Ljudmila se zbog studija djece preselila u Zagreb u obiteljsku kuću na Gornjem gradu. Obitelj Blažeković živjela je u Osiji

Piše:

Goran Ante BLAŽEKOVIĆ

jeku u Donjem gradu blizu šećerane. Djed Emilijan (Milan) bio je u Osijeku prokurist (tajnik) Prvoga hrvatsko-slavonskog dioničkog društva za industriju šećera. Bio je veoma djelatan u nacionalnom i kulturnom životu Osijeka.

Oba su djeda bili veoma aktivni kao upravni ili potporni članovi mnogih nacionalnih institucija i društava. U obje obitelji djeca su bila odgajana u izrazito nacionalnom duhu, nasuprot jugoslavenskom protuhrvatskom duhu toga kraljevsko-jugoslavenskog vremena.

Moj otac **Zdenko Blažeković** rođen je 23. rujna 1915. godine u Bihaću, bio je u to doba u Osijeku svestrani športaš, bavio se nogometom, tenisom, veslanjem, skijanjem, sklizanjem... Do mature 1934. godine bio je vratar u osječkome nogometnom klubu „Hajduk“. Zanimljivo je da je već od svoje petnaeste godine igrao za seniorsku momčad „Hajduka“, a kako je to gimnazijalcima bilo zabranjeno, nastupao je pod pseudonimom Bosanac. Tenisač je bio u osječkom „Lawn Tennis Clubu“, a veslač u osječkome veslačkom klubu „Drava“, kojega je bio suosnivač s najstarijim bratom Borisom. Igrao je za osječku tenisku i nogometnu reprezentaciju. Godine 1934. upisao se u Zagrebu na Tehnički fakultet, smjer građevinarstvo. Ujedno je pristupio u nogometni klub „HAŠK“, gdje je bio vratar do 1940. godine. Bio je drugi vrfatar „HAŠK-a“, kad

je taj klub 1938. bio prvak Kraljevine Jugoslavije.

Zdenko je kao srednjoškolac i sveučilištarac bio i lirske pjesnik i novelist, pa su mu pjesme bile objavljene 1939. godine u knjizi „Lirika hrvatskih sveučilištaraca“, zbog političkih razloga pod pseudonimom **Kamilo Miškarac**. On je ipak najprije bio političar, kojemu je prvotno na pameti bilo hrvatsko nacionalno i državno oslobođenje, pa se zdušno angažirao u radu hrvatske sveučilišne nacionalističke mladeži. Godine 1935. je suosnivač i član, a od 1936. podpredsjednik Hrvatskoga akademskog društva „August Šenoa“, koje je skrivalo nacionaliste. Više je puta bio zatvaran u Osijeku i Zagrebu. Nakon proslave **Mačkova** rođendana 20. srpnja 1936., u Korčuli je u zatvoru dvanaest dana mučen i u Dubrovniku optužen po Zakonu o zaštiti države, ali nije osuđen. Tu je torturu u korčulanskom zatvoru nakon izlaska iscrpljeno opisao. U jesen 1939. službeno pristupa Ustaškom pokretu te je izabran za stožernika tek osnovanoga Sveučilišnoga ustaškog stožera. Od domovinskog ustaškog vodstva u vezi je sa **Slavkom Kvaternikom**. Kako bi izbjegao uhićenje, koncem 1940. i početkom 1941. skriva se u Zagrebu.

Već 11. travnja 1941., dan nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, Slavko Kvaternik ga je imenovao članom Hrvatskoga ustaškog nadzornog stožera. U 9 sati istoga dana na Sveučilištu, Zdenko sa suradnicima organizira, naoružava i prima svečane prisege hrvatskih akademičara ustaša, drži pobudni govor i raspoređuje ih po gradu. Dne 14. travnja

Z. Blažeković u društvu Slavka Kvaternika pred zgradom HNK u travnju 1941.

Zdenko na Antunovo 1941.

1941. u Karlovcu je bio u delegaciji koja je dočekala dr. Antu Pavelića na povratak iz Italije. Nakon ukidanja Ustaškoga nadzornog stožera, dana 9. svibnja 1941. Poglavnik ga je imenovao povjerenikom u Glavnom ustaškom stanu (GUS). Istdobno, u svibnju 1941. imenovan je stožernikom Sveučilišnoga ustaškog stožera, a od 1941. je zamjenik Upravnog zapovjednika Ustaške mladeži, prof. Ivana Oršanića, odnosno zapovjednik muške Ustaške mladeži. Te dužnosti obavlja do siječnja 1945. Sudjelovao je 1941. u osnivanju 13. ustaške jurišne satnije, sastavljene od studenata, te u uključivanju mnogih studenata tijekom 1942. i 1943. u postrojbe Poglavnika tjelesnog sdruga (PTS). Imao je čin ustaškog bojnika Poglavnike tjelesne bojne (PTB). U veljači 1942. kao povjerenik GUS-a postaje zastupnikom u Hrvatskome državnom saboru, u kojem je i član saborskog Odbora za narodno prosvjećivanje.

Godine 1944. Zdenko je napisao knjigu „Mladež i država“ namijenjenu hrvatskim roditeljima, hrvatskim nastavnicima i dužnosnicima Ustaške mladeži.

Poglavnikom je odredbom 16. siječnja 1945. postavljen za povjerenika Državnog vodstva tjelesnog odgoja i športa, što je bila najviša športska funkcija u državi, koju obavlja do sloma NDH. U nepuna četiri mjeseca energičnim je zahvatima i odredbama počeo sređivati stanje i odnose u hrvatskom športu. U njegove zasluge spada, između ostalog: imenovanje klubova na hrvatskom jeziku, ustanovljenje "športske radne službe", "Hrvatskoga vrhovnog športskog vijeća", uvedba čistog amaterizma, moralno-športsko ponašanje itd. Bio je 1944. odlikovan

Redom za zasluge I. stupnja, a prije toga i Spomen-znakom "Vijenac" Ustaškog Sveučilišnog stožera (broj 30), koji je dobio 120 ustaša sveučilištaraca za djelovanje do 10. travnja 1941.

Zdenko se 1942. godine oženio Blaženom Hećimović. Te iste godine rodio mu se sin, Goran Ante, a 1944. kći Drina Marija. Od 1942. do 6. svibnja 1945. Zdenko je s obitelji živio u Zagrebu, u Bauerovoj ulici 28.

Iako sam 1945. imao samo dvije i pol godine, sjećam se kojih dvadesetak događaja i sličica iz našeg života. Dana 6. svibnja 1945. godine dolazi do sloma hrvatske države, što će dovesti i do sloma obitelji Blažeković i Hećimović.

Na povlačenju iz Zagreba, oko 10. svibnja, najstarijeg Zdenkova brata Borisa, koji je bio tehnički direktor ciglane u

U odori

Črnomercu i nije se bavio politikom, a bio je mobiliziran kao domobranski časnik i sudjelovao u odstupnici povlačenja iz Zagreba, negdje u Sloveniji su uhvatili partizani, zavezali ga za drvo, rasporeli mu životom trbuh i utrobu mu razvukli oko drveta. To je Zdenko doznao kasnije u zatvoru. Iza Borisa ostala je supruga s dvoje male djece: Milanom i Alkom.

Mamin mlađi brat, ujak **Vladimir Hećimović**, dvadesepetgodišnji apsolvent medicine, s vojnom bolnicom iz Krajiske ulice povlačio se i stigao do Maribora. Tam su ga partizani uhitili i s velikim brojem supatnika je strijeljan u Mariboru (Tezno) i bačen u jamu. Ujak **Nikola Hećimović**, mamin stariji brat, koji je bio kotarski pristav u Donjem Miholjcu, bio je uhićen, osuđen na smrt, pa na dvanaest godina, a odležao je šest godina u Lepoglavi. Kod kuće su ga čekali supruga i malodobni sin **Danko**.

Djed Emilijan (Milan) Blažeković, osječki gradonačelnik (1941.-1943.) i stozernik, osuđen je 1945. na 15 godina robije s prisilnim radom u Staroj Gradiški, a nakon godine dana u travnju 1946. umro je sav u čirevima i prisilno pokopan u okviru logora, da bi i mrtav „odležao“ kaznu u logoru, što je još jedan „jugo-specijalitet“. Tek smo ga 1998. premjestili na Mirrogoj. Baka Kamila Blažeković bila je 1945. nekoliko mjeseci u osječkom zatvoru kao predsjednica „Hrvatske žene“, a do smrti 1964. živjela je u svojoj kući među partizanima u „vaš-kuhinji“ i radionici.

Dana 6. svibnja 1945. Zdenko se sa suprugom Blaženom i državnim vodstvom preko Slovenije povlači u Austriju, a prije toga su mene i Drinu odveli baki Ljudmili na Gornji grad u Jurjevsku ulicu, s nadom u brzi povratak. Ja sam imao dvije i pol, a Drina jednu godinu. Prešavši blizu Maribora austrijsku granicu, ostaje bez automobila i pješačeći preko cijele Austrije, sa suprugom dolazi u Salzburg u izbjeglički logor, koji je bio pod upravom Amerikanaca. Kako su već počela izručenja emigranata Jugoslaviji, Zdenku su svjetovali da se povremeno makne iz logora, što je bilo vrlo jednostavno, no on je rekao da nema zašto bježati, jer nije nikoga ubio, a bio je samo političar. HRVATSKA NAIVNOST. Amerikanci ga 28. kolovoza 1945. uhićuju (pokazala ga zakrabljena osoba, tzv. "maska"). Rekli su mu da može otici po svoje stvari ako dade časnu riječ da ne će pobjeći i on se vratio, jer danu riječ ne bi nikada prekršio. HRVATSKO POŠTENJE.

Vodstvo Ustaške mlađeži: Ivan Oršenić (u sredini) s Dolores Bracanović i Z. Blažekovićem

Biva zatvoren u Salzburgu, a potom u američkom koncentracijskom logoru "Camp Marcus W. Orr", iz kojega je 12. siječnja 1946. izručen Jugoslaviji, odveden u Novi Sad, pa u Beograd, gdje je s drugima uhićenima na Terazijama bio od rulje popljuvan i tučen, a tek 19. ožujka 1946. doveden u Zagreb u zatvor u Savskoj cesti (preko puta Zagrebčanke), gdje je bio isprva u samici. U godini dana u zatvoru, samo je jedanput, 25. ožujka 1946., saslušavan pred istražiteljem, a u zapisniku od pedesetak stranica kojeg posjedujem, morao je pisati „referate“ na zadane teme o NDH.

Suđenje grupi: **Ivan Kirin, Božidar Cerovski, Blaž Lorković i Zdenko Blažeković** počelo je 10. siječnja 1947. i uz medijsku hajku završilo za samo dva dana, a da izjave svjedoka obrane nisu bile ni pročitane. Tužitelj je bio **Vlado Ranogajec**, sudac **Mario Rudan**, a Zdenkov branitelj **Milan Grošpić**. Hrvatski je paradox da Vlado Ranogajec pod kojim su kao tužiteljem pale mnoge „hrvatske glave“ i danas ima svoju ulicu u Zagrebu. Zdenko Blažeković je 12. siječnja 1947. osuđen na smrt strijeljanjem, trajni gubitak građanskih prava i konfiskaciju imovine. On, kao i ostali osuđeni, odbio je moliti za milost. Njemu i ostaloj trojici prije strijeljanja nije bio dopušten posjet svećenika. Strijeljan je 24. siječnja 1947. u pet sati ujutro, navodno negdje u maksimirskoj šumi. Za grob mu se ne zna.

Dan prije strijeljanja, 23. siječnja 1947., Drina (tri godine) i ja (četiri i pol) s bakama Kamilom i Ljudmilom išli smo se u policiju u Petrinjskoj ulici oprostiti sa Zdenkom. Bio je dugačak hodnik, sa stropom je visjela jedna žarulja, a cijela četa „milicionera“ bila je poredana u stavu „mirno“ kao za smotru. Netko je viknuo „Blažeković!“ i iz lijevih zadnjih vrata u hodniku pojavio se Zdenko. Najprije se oprostio sa svojom majkom Kamilom, pa s punicom Ljudmilom. Potom je Drinu i mene dignuo u naručje, izljubio nas, a meni je rekao: „Vidiš, Gorane, tata ide sada na veliki put i ne će se tako skoro vratiti. Ti ćeš ubrzo biti velik, pa se lijepo brini za mamu i sekicu. Budite uvijek pošteni i nikoga ne mrzite.“ Međutim, ja sam u plaku odgovorio: „Tebe će ovi partizani ubiti, ali kada ja budem veliki kупit ћu pušku i sve partizane postrijeljati!“ Od tih mojih riječi, obitelj je bila u strahu. Tata mi je u

ruk udao pismo za mamu, no priskočio je udbaš, iščupao mi pismo i bez čitanja ga poderao. Osim mojeg sjećanja, to je sve tata u zatvoru u Savskoj cesti ispričao mladomu franjevačkom bogoslovu **Božidaru Grđanu** i ostavio mu poruke za nas. Meni je najveća sreća i utjeha što je pater Božo tatu duhovno priredio za smrt.

Majka Blažena je iz Austrije pobjegla u Argentinu. Tatin stariji brat **Milan**, koji je u NDH bio najprije tajnik u Ministarstvu vanjskih poslova, a zatim do sloma NDH tajnik poslanstva u Berlinu, također je, da spasi glavu, pobjegao u Argentinu.

Sin Goran u naručju

Mene i Drinu odgajale su baka Ljudmila i njezina sestra Kamila Sabolić, kojoj su u Daruvaru ubili supruga liječnika **Stjepana**, a ona je ostala bez prihoda. Imali smo oskudan život, ali dobar odgoj te stvorili svoje obitelji. Ipak, kao djeca bez roditelja i nakon svih doživljenih šokova, sigurno smo na neki način ostali oštećeni. Već kao odrasli ljudi, Drina (22 godine) i ja (24 godine) smo se skoro tajno prvi put sastali s mamom u Austriji tek 1966. godine.

Nakon obrambenoga Domovinskog rata mnogi traže svoje najmilije da bi ih mogli pokopati, ali se zaboravilo da su nakon 1945. godine praktički svi ubijeni sa sudom ili bez suda, bačeni u jame i ostali bez grobova. Tako su u jamama, bez groba, moj otac, stric i ujak. Kao posljedica jugokomunizma, naš *obiteljski saldo* bio je ovakav: trojica ubijenih, četvero u zatvoru i troje u emigraciji. Ipak, našu obitelj je spasila i dalje nas vodi VJERA u Boga, UFANJE u državu Hrvatsku i LJUBAV za Boga i Hrvate!•

Povjerenik Državnog vodstva tjelesnog odgoja i športa

GLINSKA MUČENICA DR. KATARINA VOJVODA

(Kotoriba 1902. – Petrinja / Glina 1945.)

Za ime dr. Katarine Vojvoda čula sam u gimnazijskim danima od ing. Marije Maršić, tete Marije, drage i osobite žene, koja je stanovaла u Kušlanovoј ulici u Zagrebu, na katu do stana u kojem je sa svojim roditeljima živjela moja sestrična Ljerka Perkušić. Zbog svojih vjerskih i nacionalnih uvjerenja Marija Maršić prošla je komunističke zatvore, no u njoj nije jenjala odgovornost i hrabrost. Nas-tojala je nama mlađima prenijeti barem po koju informaciju i poruku, pa tako i onu o dr. Katarini Vojvoda. Kasnije sam o Katarinu stradanju i strašnoj smrti - *skakali su po njoj vojničkim čizmama, dok joj se crijeva nisu razlila iz utrobe...* - čula i na drugim stranama.

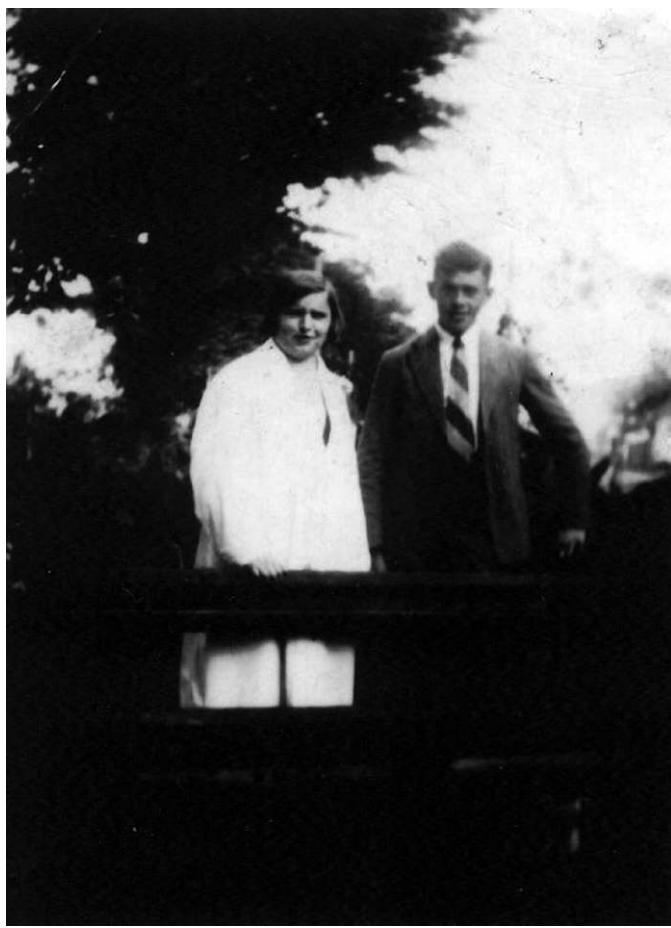
Intenzivnije sam se s Katarinom sudbinom suočila tek nedavno. Prošloga smo lipnja, naime, na poziv predsjednika varaždinskoga Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava, gospodina Franje Talana bili u Kotoribi na komemoraciji na grobištu Leš. U mjesnoj su se crkvi čitala imena ubijenih Kotoribčana te je pročitano i ime Katarine Vojvoda. Naša Anka Rukavina, koja je tada bila s nama, na to je tužno uzdahmula: *Ah, Katarina...* Netko od ljudi u našoj blizini na to je tiho upitao: *Zar ste je poznavali...*

Da, ing. Anka Rukavina (95) mogla je članovina obitelji potvrditi da je Katarinu Vojvoda poznavala osobno. Susretale su se krajem tridesetih godina u krugovima Hrvatskoga akademskog društva „Domagoj“, najčešće u studentskom domu Društva, u Visokoj ulici 10. Također ju je posjećivala u Glini, gdje je Katarina radila kao liječnica, osobito u onom razdoblju kada je u Glini živjela i radila i prof. Benedikta Zelić (kasnije Zelić-Bučan), s kojom je Anka u splitskoj Realnoj gimnaziji sjedila u istoj klupi. Benedikta je u lipnju 1941. u Zagrebu diplomirala povijest te je, spremna za svaki napor za

Piše:

Maja RUNJE, prof.

dobrobit mlade države, na prijedlog svoje zaštitnice Katarine došla na glinsku gimnaziju. U Glini je, uz rad na školi, vodila i organizaciju ženske ustaške mladeži. Sama Katarina, prema Benediktinu sjećanju, nije bila članicom ustaškoga pokreta.

Katarina Vojvoda s bratom Ivanom u Glini 1933.

O Katarinu se djetnjstvu u Kotoribi zna nažalost malo. Obitelj je 1945. podnijela višestruku žrtvu, pred djeecom se gotovo ništa nije govorilo, a današnji su sugovornici tek Katarinini pranećaci. Vrijeme užurbano briše tragove.

Poznato je da je rođena 28. rujna 1902. u Kotoribi, u seljačkoj obitelji Andrije Vojvode i Terezije rođ. Kečak. Roditelju su imali trinaestero djece, no čini se da obitelj nije živjela u oskudici. Imali su

dosta zemlje, a puno se radilo. Lijepa i prostrana secesijska prizemnica u jednoj od pokrajnjih ulica – koja je u međuvremenu nažalost srušena – govori o stonovitom blagostanju. Sva su se djeca, pa i djevojčice, školovala, mada je u Kotoribi tada postojala samo četverogodišnja pučka škola i to na mađarskom jeziku. Sestre Katarina, Milka i Franciska petu su godinu školovanja, tadašnji prvi gimnazijski razred, nastavile u Zagrebu, u samostanu kod časnih sestara, u kloštru. Članovi obitelji danas više ne znaju o kojem se samostanskom internatu radilo. Znaju jedino da je Katarina bila odlična učenica i da je voljela puno čitati. Milka je u Zagrebu kasnije završila učiteljsku školu te se udala za sumještanina Jurja Reboka, koji je studirao medicinu.

Juraj je bio tri godine stariji od Katarine te je vjerojatno da je ona u izboru svojega svaka vidjela primjer te i sama upisala studij medicine. Izbor je svakako bio izuzetan jer je dvadesetih godina na Sveučilištu, osobito na Medicinskom fakultetu, bilo veoma malo djevojaka. One rijetke bile su iz bogatih građanskih kuća, osobito iz židovskih obitelji. Iz Kotoribe, iz hrvatske seljačke obitelji, Katarina je svakako bila prva.

Po svršetku studija Katarina je stažirala u staroj Zakladnoj bolnici na Jelačićevu trgu u Zagrebu, a potom je od 1932. započela raditi u Kotarskoj bolnici u Glini. U toj je bolnici kao liječnik i ravnatelj tada već radio dr. Juraj Rebok. S obitelji Rebok u Glini je živjela i Katarinina neudana sestra Franciska, pomažući Milki koja je imala sedmero djece. U Glini je kasnije često boravio i njihov brat Vinko, koji je u Zagrebu studirao agronomiju, a kojega je Katarina školovala. Sama Katarina tih je godina svakoga tjedna putovala u Zagreb radi svoje dužnosti seniorke u „Domagoju“. Članom Seniorata postajali su izabrani, akademski obrazovani katolički laici, is-

Katarina Vojvoda (prva s desna), braća Ivan i Vinko, sestre Milka, Anastazija i Anđela, svak Juraj Rebok i nećaci Rebok u Glini 1941.

taknuti u Katoličkoj akciji. Katarina je vodila formativne tečajeve za studentice, a u jednoj je grupi zapazila izvrsnu studenticu Benediktu Zelić te se o njoj brinula i malo više negoli je to, svim žarom, činila za sve ostale djevojke.

Inače, Katarina je u samoj bolnici tijekom tjedna teško radila. Banovina je bila nerazvijeni kraj, s puno siromašnih seljaka. Tifus i tuberkoloza bili su veoma rašireni. Bolnica je bila slabo opremljena, neprestalno bez finansijskih sredstava, s veoma ograničenim mogućnostima prijema bolesnika.

Glina!

Mnogima i danas zastane dah kad je se sjete! Sama sam nedavno prvi put bila onđe te sam, stižući, osjetila vrstu laganog straha - premda se u grad sada ulazi Ulicom kralja Tomislava. Razmjeri ljudskih patnji o kojima smo slušali ne ostavljaju ni danas prostora za distancu.

Evo detalja: draga prijateljica i kolegica sa studija Ivka Mladenović-Tominović, koja je odrasla u selu Maji, dvanaest kilometara od Gline, više mi je puta kazivala dijelove biografije članova svoje obitelji: O progonima Majana u prvoj jugoslavenskoj državi; o tome kako su partizani u proljeće 1942. iz kuće izveli njezina tada dvadeset godišnjeg ujaka **Milana Brkašića**, svezali ga za konjski rep te ga pred majčinim očima vukli cestom dok, strahovito osakaćen, nije izdahnuo; o tome kako su se još i šezdesetih godina, u njezinu djedinjstvu, Majani zatvarali u kuće, dok

bi Srbi srijedom po povratku s glinskog sajma, prolazili selom i pucali iz revolvera, vičući: *Gdje ste ustaše, da vas pobijemo*; ili o tome kako su 1991. na više komada razrezali njezina strica **Matića Mladenovića**, prije negoli su iz njegova dvorišta pokupili poljoprivredne strojeve.

Godine 1941. Gлина je bila osobito strašnim mjestom. Hrvatsko je pučanstvo nakon godina velikosrpskog nasilja bilo odlučno u želji da sačuva stečenu samostalnost. Među njima stoga gotovo i nije bilo partizana. Cijeli je HSS kotara Gлина pristupio ustaškom pokretu. Gлина je već krajem tridesetih godina bila jako ustaško središte, s istaknutim ličnostima: **dr. Mirkom Pukom**, **dr. Mirkom Jerecom**, **dr. Šimom Cvitanovićem**, **dr. Jurjem Rebokom**, **dr. Jurjem Devčićem**, **Matom, Stipanom i Nikicom Vidakovićem** te drugima. Ipak, ni željezna volja ni privrženost nisu bile dovoljne za održavanje reda i kontrole. Banovina i Kordun bile su premrežene velikosrpskim snagama, koje su jednako intenzivno težile rušenju Hrvatske kao što je hrvatsko stanovništvo težilo njezinu očuvanju.

Neredi su počeli već u svibnju 1941. godine. Srbi su se spremali na otpor, a hrvatske su vojne vlasti oduzimale skriveno oružje te izdvajale istaknute komuniste i četnike. Prvi uhićeni Srbi bili su **Miladin Šurbat**, sekretar Kotarskog komiteta KP Gлина te nekoliko njegovih suradnika. Otpremljeni su u logor „Danica“ i kasnije strijeljani. U tom su razdoblju

uhićenja još bila pojedinačna i ciljana. Daljnji su sukobi, međutim, poprimali velike razmjere, sve do teških događanja u kolovozu, o kojima smo desetljećima slušali kao o monstruoznom ustaškom: *Ustaše su 3. kolovoza 1941. u glinsku pravoslavnu crkvu zaključali tisuće srpskih seljaka i potom crkvu zapalile tako da su svi živi izgorjeli; Više od tisuću Srba zaklali su u crkvi, a pet tisuća strijeljali su u šumama; „Šest ustaša noževima je klalo u zaključanoj i zamraćenoj crkvi... Potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske **Slobodan Uzelac** govorio je u Glini 3. kolovoza 2010.: "Ustaše su u crkvi poklale 1564 ljudi. Treba obnoviti partizanske spomenike, glinskim javnim zgradama i prostorima vratiti nazine koje su ranije nosile, a 3. kolovoza 2011., o 70. godišnjici pokolja, održati veliku narodnu komemoraciju ..."*

Pokušamo li prolistati jugoslavensku i srpsku komunističku historiografiju – četnika je već 1941. bilo veoma malo jer su partizani na Banovini veoma ciljevito nastojali integrirati svakog Srbina bez obzira na raniju političku pripadnost - suočit ćemo se s nepreglednom količinom nekoherenentnih tekstova. Broj žrtava svakako najprije zapinje za oko. Brojevi variraju iz publikacije u publikaciju, no za svako su srpsko selo redovito krajnje dramatični. U hrvatskim selima – u Kihalcu, Prekopi, Jukincu, Dvorištu, Viduševcu, Solni, Joshevici, Prijeki, Dolnjacima, Bučici, Svračici, i Maji – gotovo i nema žrtava (iako se u istim publikacijama imenom, prezimenom i kućnim brojem nabrajaju svi koji su bili hrvatski vojnici!). Retorika je uvijek maksimalne jačine, s nedvosmislenim okrivljivanjem i prijetnjama: neka ni jednom Hrvatu više nikada ni u snu ne padne na pamet misao o kakvoj budućoj hrvatskoj samostalnosti!

Srpsko zastrašivanje Glinom (u kojem su, nažalost na ovaj ili onaj način ponekad sudjelovali i Hrvati, pa tako u *istraživanju* iz 1988. „Gлина, partizanska prijestolnica Hrvatske“ **Nada Kisić-Kolanović** piše o „Novoj pravnoj misli izloženoj na Kongresu pravnika antifašista Hrvatske u Glini 1944. godine“) imalo je velike razmjere i bilo veoma učinkovito. Sjetimo se kako smo se i sami često tješili da su u kolovuzu 1941. partizani bili preobućeni u ustaške odore! Učinci su vidljivi čak i u pisanim sjećanjima prof. Benedikte Zelić-Bučan! Pa čak i u sjećanjima dr. Jurja Reboka i ing. Vinka Vojvode koji su živjeli u iseljeništvu – Rebok u Argentini, a

Vojvoda u Engleskoj! Benedikta Zelić-Bučan tako piše da je pokolj izvršila četa od 16 ljudi odjevenih u ustaške odore, koja da je nakon zločina nestala kao da je propala u zemlju, a Juraj Rebok da je on bio šokiran strašnim događajima te da je hitao u Zagreb intervenirati kod ministra Puka, koji da je sljedeći dan u Glinu poslao ustašku postrojbu na čelu s ustašom-povratnikom **Ivicom Šarićem**, te da je ta postrojba iste večeri pohvatala sve pravoslavce u Glini, ujutro ih izvela na obalu rijeke Gline i tamo ih pobila. Vinko Vojvoda izvješće pak o trećem čovjeku koji da mu je posvjedočio da je siguran da su ubijanja počinili partizani preobučeni u ustaške odore.

Preuzetno bi bilo tvrditi da je na ovom mjestu moguće točnije rekonstruirati što se zapravo tijekom ljeta 1941., i kasnije, događalo u Glini, no okolnosti ipak nisu tako nerazjašnjive: jednostavno, između Srba i Hrvata na glinskom se području vodio rat na život i smrt. Srpske komunističke vođe odmah su nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske počele organizirati manje diverzije, ispočetka u strahu hoće li uspjeti, osobito zato jer nisu imali dovoljno oružja, no kasnije sve energičnije. Žurili su se mobilizirati srpsko stanovništvo u zbjeg i šumu, a što i nije išlo lako. Seljaci su se radije izvrgavali ponizavajućim vjerskim prijelazima negoli da napuste svoje kuće i gospodarstva. Prve su akcije bile ograničene, no tijekom sljedećih godina uslijedile su velike vojne operacije – glinski su Srbi svoje ljudstvo već od sredine 1942. u velikom broju upućivali i u druge krajeve, osobito u Bosnu. Sama ustaška odmazda iz 1941., povezana s glinskom pravoslavnom crkvom, uslijedila je nakon što je grupa pod vodstvom srpskoga komunističkog vođe **Vasilija Gaćeše** u noći od 22. na 23. srpnja napala na željezničku postaju u selu Grabovac kod Gline, ubila četvoricu ustaških vojnika, zaplijenila oružje koje je bilo u zgradici, te razrušila zgradu i dio pruge. Hrvatsko vojno zapovjedništvo je s relativno velikim snagama 25. srpnja započelo velikim i planiranim uhićanjima na širokom glinskom prostoru, pa i na prostoru dijela Korduna. Tijekom više dana u Glinu je vlakom i kamionima

prevezeno više stotina Srba te zatvoreno u kotarski zatvor. Kada je zatvor bio pretrpan, uhićenici su zatvarani i u crkvu. Provođena su ispitivanja, uvijek s pitanjem: *Gdje se skrivaju glavni četnici*. Potom su u prvim danima kolovoza uslijedila strijeljanja u okolini grada. U samoj je crkvi ubijeno nekoliko osoba koje su se bile sakrile u zvonik. Crkva nije spaljena tom prilikom, već je srušena kasnije. Dio uhićenika bio je pušten nakon intervencije nadbiskupa **Stepinca**. Žene nisu uhićivane.

Katarina Vojvoda sigurno nije znala pojedinosti o strašnim događanjima, niti je mogla imati pregled nad ukupnom situacijom, no poznato je da je bila veoma potresena tragičnim tijekom događaja. Tužne okolnosti prijelaza srpskog pučanstva na rimokatoličku vjeru krajnje su je zabrinjavale. Bila je ozbiljna vjernica, osjetljiva na ljudsku patnju. Osobno je poznavala puno ljudi u gradu i okolici i duboko je suočjala kada su žene zatvorenih Srba već u svibnju počele dolaziti k njoi i moliti je da im pomogne. Očito je da su u nju imale povjerenja. Ona je doista i pokušavala umanjiti nesreću i stradanja. Pojedine je ljudi skrivala u bolnici, a također je odla-

zila u Petrinju i u Zagreb te obilazila vojne i civilne urede. U nekoliko je navrata bila kod nadbiskupa Stepinca.

Krajem 1941. godine dr. Katarina Vojvoda, a i dr. Juraj Rebok napustili su posao u glinskoj bolnici te su prešli u novosagrađenu bolnicu na Rebru u Zagrebu. Iz tog je razdoblja malo podataka, znamo samo da je dr. Katarina Vojvoda stanova u garsoniji za osoblje, u bolničkom kruugu. Intenzivnije je ponovno susrećemo u tragičnom hrvatskom svibnju, 1945. godine. Iz Zagreba je otišla skupa s Benediktom, u koloni domobranskih kadeta pod zapovjedništvom **Zlatka Tibolda**. Iza austrijske granice našle su se u velikoj skupini koja je vraćena u Maribor. Jedno su se vrijeme na tom području kretale relativno slobodno, no naišle su na veliku skupinu ranjenika iz zagrebačke Krajiške ulice, kojoj se Katarina odmah željela priključiti, smatrajući da joj je kao liječnici uz njih mjesto. S njom je cijelo vrijeme bila Benedikta, a kasnije također i njihove prijateljice, domagojke, Marija Maršić i **Nada Miškulin**.

Sljedećih su dana bile svjedokinje masovnog odvođenja i ubijanja ranjenika, vojnih liječnika, ali i mnogih drugih. Uključene su u kolonu u kojoj je bilo nekoliko tisuća domobrana, u strašnom maršu kroz Podravinu, do Osijeka. U Zagreb su se uspjele žive vratiti početkom lipnja. U Katarininoj garsoniji na Rebru tada je već stanovao netko iz nove vlasti, pa su svake večeri morale odlaziti spavati na drugo mjesto – prijateljima ili znancima. Danju su lutale gradom jer nisu imale gdje boraviti. Nigdje nisu mogle ostati dvije noći za redom, jer nisu željele domaćine dovoditi u opasnost. Početkom srpnja Benedikta Zelić je, kao prognana pred Talijanima, uspjela dobiti propusnicu Crvenog križa za putovanje kući u Mravince kod Splita. Predzadnju noć prije Benediktina putovanja prespavale su kod znanice **Štefice Rožanković**. Tom prilikom se Katarina telefonom javila u Ministarstvo zdravstva **dr. Rasuhinu**, s molbom da bi se vratila na posao. Poznavala ga je, jer ga je tijekom rata zdravog držala u bolnici dok se skriva u čekao odlazak u partizane. Doista, dr. Rasuhin je u izmijenjenim okolnostima pokazao razumijevanje, obećao joj radno

Katarina Vojvoda (prva s desna), Glini, 1934. god.

Ispred rodne kuće K. Vojvoda: sestre Anastazija i Rozalija, nećakinja Katarina i nećak Zdravko Rebok (Kotoriba, 1974.)

mjesto te ju je naručio da sutradan dođe u njegov ured.. Ujutro se Katarina spremala za razgovor, a Benedikta je prije puta nastojala posjetiti još nekoliko ljudi. Sljedeće su večeri trebale prenoći kod majke svoje kolegice **Azemine Đulbegović**, na Savskoj cesti. Nikada se više nisu vidjele.

Katarina je uhićena na ulici. Prepoznao ju je netko iz Gline koji je lovio "bandu".

Zadnjih Katarininih sati u Zagrebu dobro se sjeća **prof. dr. Ivo Soljačić**, iako je tada bio dječak. Katarina je naime u ranim jutarnjim satima pozvonila na vrata njihova obiteljskog stana - u pratnji jednog partizana. Pokazalo se da je partizan Katarinu sprovodio u Glinu, no kako je vlak išao tek puno kasnije, Katarina je partizana nagonjila da svrate njezinim znancima u Draškovićevu ulicu, u blizini Glavnog kolodvora. Partizan je pristao jer je bio umoran, gladan i veoma mlad. Gospođa Soljačić im je uistinu ponudila jelo, a partizan je legao i čak zaspao. Gospodi Soljačić i Katarini bilo je potpuno jasno što Katarinu čeka u Glini. Ona joj nije mogla pomoći, no kada je vidjela da je partizan zaspao, potakla ju je da napusti stan i pokuša otići isusovcima u Palmotićevu na ispovjed i pričest. Katarina se uistinu uspjela

potiho iskrasti te se uputiti u crkvu i tamo naći dobrog i dragog oca **Ivana Kozelja**. Partizan se malo kasnije probudio, ljutit i prestravljen, jer je bio uvjeren da je Katarina pobegla i da će on za to odgovarati. Gospođa Soljačić ga je umirivala i uvjerala da će se Katarina ubrzo vratiti. To se i dogodilo. Katarina je pristigla, ohrabrena i utješena.

Domagojske seniorke **dr. Marija Ljubić** i **prof. Antica Juras**, koje su se u nacionalnom političkom smislu tijekom rata držale pretežito distancirano, pokušale su Katarini pomoći tako da su se uputile u Glinu i među pučanstvom skupljale potpisne kojima su ljudi svjedočili da je dr. Katarina Vojvoda pomagala i štitila svakog slabog i bolesnog. Prikupile su priličan broj potpisa, no bez učinka na tijek Katarinine sudbine.

U zatvoru u Petrinji, u koji je vjerojatno bila dovedena iz glinskog zatvora, početkom srpnja 1945. vidjela ju je Štefica Rožanković, koja se igrom sudbine kao uhićenica tih dana također ondje našla. Katarina je bila isprebjana, počupane kose, jedva živa. Štefica Rožanković svjedočila je da su Katarinu srpski vojnici hvatali za glavu te glavom udarali o zid.

Uvjerenja je da je Katarina u tom zatvoru tada umlaćena. Drugi glasovi šaputali su da je Katarina još jednom odvodena u Glinu te da je ondje u dalnjim strašnim mučenjima doživjela kraj i smrt...

Izabrana literatura:

Dr. Juraj Kolarčić: *Povijest Kotoribe*, Zagreb 1992.

Zlatko Matijević: «Hrvatski katolički seniorat i politika», *Croatica Christiana Periodica*, Zagreb 2000.

Glina – Glina (čir.), zbornik radova, Skupština općine Glina, Zagreb – Glina 1988.

Juraj Rebok: «Sjećanje na neke ljudi i događaje iz NDH», *Marulić* br. 3., Zagreb 2000.

Benedikta Zelić-Bučan, «Sjećanja na vrijeme uspostave i propasti Nezavisne Države Hrvatske», *Marulić*, br. 6, Zagreb 1991.

Ivo Soljačić: «Katarina Vojvoda, Hrvatski Maksimilijan Kolbe», *Danica*, Zagreb 2002. •

SJEDIM NA KAMENOJ STIJENI

*Sjedim na kamenoj stijeni,
A more me ljubi ko mati,
Priča mi, more drago,
Tu žive stari Hrvati.*

*Grije me more toplinom,
Ostavlja cjelov na licu,
Taj cjelov me topi milinom,
Ljubav šalje mom biću.*

*A more je starac neki,
Što Hrvatsku drži u krilu,
Prostro je ležaj meki,
Za našu domaju milu.*

*Za riječ hrvatsku svetu,
I uveli cvijet na grobu,
Za sve pobijene naše,
Ja se žrtvovat mogu.*

Bruno ZORIĆ

OPROŠTAJ OD HRVATSKOG VITEZA DRAGE SUDARA

U zagrebačkoj bolnici Sestara milosrdnica u 81. godini, u subotu 30. travnja umro je dugogodišnji politički uznik, politički emigrant i povratnik **Drago Sudar**. Pokopan je u rodnim Brušanima u utorak 3. svibnja 2011. Uz rodbinu, na vječni počinak ispratili su ga njegovi suseljani, politički uznici, brojni prijatelji i poštovatelji. Misu s nadahnutom propovijedi i sprovod predvodio je **vlč. Nikola Turkalj**, biskupijski ekonom i brušanski župnik. U propovijedi je prenio pozdrave i zahvalnost preuzvišenog biskupa **dr. Mile Bogovića** za Dragino djelo na službi Bogu, Domu i Narodu. Biskup dr. Mile Bogović nije mogao predvoditi misu i sprovod, jer je ranije dogovorio služenje svete mise u Vukovaru.

Oproštajna beseda Ivana Vukića

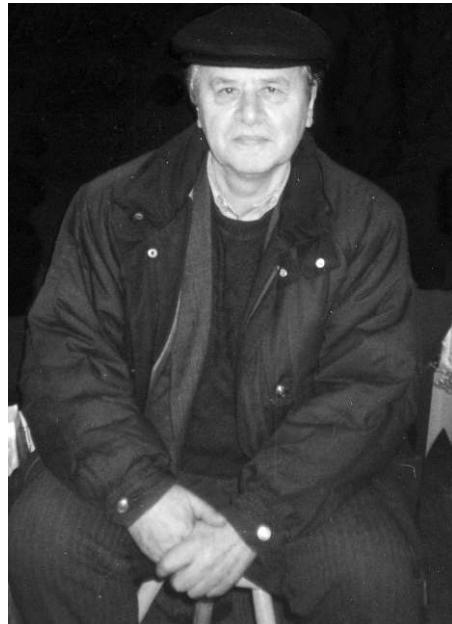
Od pokojnog se u ime Hrvatskog društva političkih zatvorenika oprostio Ivan Vukić, predsjednik Podružnice Gospic te politički uznik i Dragin prijatelj iz emigracije gospodin **Marijan Buconjić**.

Piše:

Ivan VUKIĆ

„Okupili smo se ispratiti brata Dragu na vječni počinak i reći mu posljednji zborom. Drago je bio malen rastom, ali velik duhom, velik u svojoj skromnosti i samozatajnosti, čvrst, snažan i postojan kao Velebit u čijem okrilju je odrastao.

Rodio se u Brušanima 11. listopada 1930. Nadahnut ozračjem domoljublja svojih rodnih ustaničkih Brušana, vrlo mlađ s nepunih petnaest godina suprotstavio se krvavomu srbotkomunističkom nasilju. U svibnju 1945. osnovao je osloboditeljsku organizaciju „Hrvatski narodni otpor“, koju je uspješno vodio do uhićenja 8. studenog 1948. Optužen 6. svibnja 1949. po čl 3. toč. 8. jugoslavenskog Zakona o krivičnom djelu protiv naroda i države, osuđen je na 13 godina lišenja slobode s prisilnim radom i 2 godine gubitka biračkih prava. Kaznu je odrobijao u zloglasnoj robijašnici u Staroj Gradiški.

Drago Sudar u posljednjim godinama života

Svi mi, koji smo robijali u toj kaznioničici, živjeli smo u neljudskih uvjetima, a u vrijeme kada je on robijao, tamo je vladao

U SPOMEN NA DRAGU SUDARA

Piše:

Dr. Augustin FRANIĆ

Dana 30. travnja 2011. oko 18.00 sati u zagrebačkoj bolnici Sestara Milosrdnica u Vinogradskoj ulici, nakon strpljivo podnesene bolesti, okrijepljen svetim otajstvima, pozvan je Kralju Vjekova Kojemu Sve Živi naš uzorni i istaknuti supatnik **Drago Sudar**. Pogreb pokojnika održan je 3. svibnja 2011. u okružju tugujuće rodbine, uz vojničke počasti (jer je pokojni bio branitelj) i prisustvo mještana Brušana, Gospića i ostale Like, te znatnog broja supatnika iz šire Domovine. Uz pismenu sućut biskupa **Bogovića**, oproštaj sudrugova, uz vijence s trobojnicom i odrješenje župnika, položen je u obiteljski grob u Brušanima.

Drago je rođen 11. listopada 1930. u Brušanima, kotar Gospic, od oca Pave i majke Matije r. Šikić. Osuđen je od Okružnog suda u Gospiću presudom br. K. 2/49 od 6. svibnja 1949. zajedno s **Jukom Sudarom, Vidom Šarićem, Ivom Pavelićem i Nikolom Sankovićem** na 13 godina lišenja slobode s prisilnim radom, jer su u svibnju 1945. uspostavili

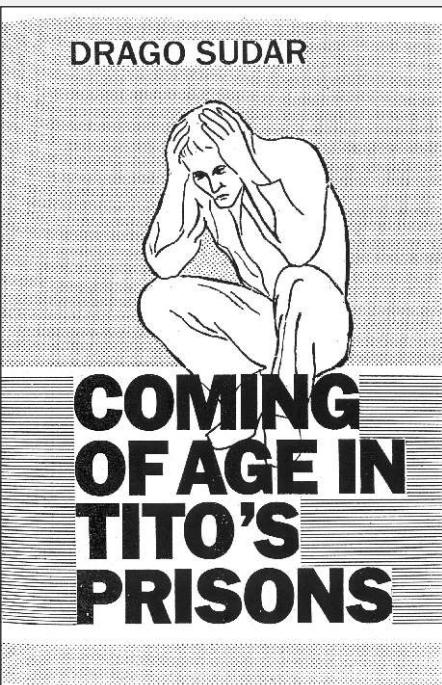
vezu s «ustaškim odmetnicima» (križarima). Tu vezu da je Drago održavao sa svojom skupinom koju su nazivali „Hrvatski narodni otpor“, kroz 1946. i 1947. godinu. Uhićen je 8. studenoga 1948., a odveden je u KPD Staru Gradišku 30. srpnja 1949. godine.

Kroz cijelo vrijeme izdržavanja kazne prate ga najcrnije karakteristike, koje su o njemu pisali razni referenti i udbaši.

Godine 1950. s jednom skupinom nepočudnih osuđenika otpremljen je u raške radnike u okno „Strmac“, u „Upravu osuđeničke radne snage Strmac“. Ni tamo ne napušta tzv. „bojno polje“. Ovdje je vrijedno spomenuti jedan Dragin hrabri pothvat.

Kako smo tamo bili s ciljem da uz ropski rad i šikaniranje budemo skršeni, dodali su nam nekoliko teških kriminalaca i špijuna, koji će se pobrinuti da izvrše tu

zadaću (Augustin Franić, *KPD Lepoglava-mučilište hrvatskih političkih osuđenika*, Dubrovnik, 2010., 25.-27.) Na to smo pružili otpor, i to je bio prvi poz-

Englesko izdanje Sudarove knjige

pravi pakao. Nitko nije bio siguran kad omrkne, hoće li i osvanuti.

Nakon izlaska iz zatvora odlučio je pobjeći iz Hrvatske, jer je znao, da bi ostankom u Jugoslaviji ponovo radi svoga neslomljivog domoljublja dospio opet u zatvor. Uspio se prebaciti u Kanadu i zaposliti kao civil u vojnoj bazi. U Jugoslaviji je bio obilježen kao neprijatelj prve razine i UDB-a je budno pazila na njega. Namjestila mu je klopku. Lažno ga je optužila kanadskom pravosuđu da izrađuje upaljače za mine namijenjene izvršenju terorističkih akcija. Uhićen je i nakon provedenog suđenja oslobođen krivnje. U njegovu korist svjedočio je zapovjednik baze koji je rekao da u 20 godina kako radi u njoj nije imao tako dobrega i savjesnog radnika.

No, UDB-a nije mirovala. Ponovno ga je optužila kanadskom pravosuđu i pravosuđu SAD-a podmećući lažne dokaze. Ponovno je uhićen. Iz kanadskog zatvora otela ga je američka tajna služba CIA. Ilegalno ga je prebacila u SAD, u New York, koristeći lažnu putovnicu za Dragu na ime *Charlie Brown*. Osuđen je na 10 godina zatvora bez prava na pomilovanje. Kaznu je do zadnjeg dana izdržao u naj-

Drago Sudar s Ivanom i Nikolom Milkovićem u Torontu 2003.

zloglasnjem zatvoru u Alabami. Nakon izdržane kazne htjeli su ga ponovno osuditi na 6 mjeseci zatvora radi desetgodишnjeg ilegalnog boravka u SAD. Ovaj put uspio se od američkog pravosudnog nasilja braniti, dokazavši da je otet i na silu doveden u SAD. Najplodnije godine

svoga života proveo je u američkom zatvoru.

No, ni u zatvoru Drago nije tratio vrijeme. Iskoristio je mogućnost studiranja i diplomirao je političke znanosti. Po izlasku iz zatvora nastanio se ponovo u Kanadi, gdje se uključio u rad hrvatske

nati štrajk osuđenika za koji se brzo pročulo. Trebalo je razotkriti cinkere – obavještajce. Prema dogovoru, Drago se je u tu svrhu uvečer nakon *povečerja* ubacio u zgradu tzv. „ambulante“, gdje je bio provizorni liječnik **D. Pavlović** – suradnik UDB-e, s kojim je te noći bio **S. Kordovan**. Drago je legao pod krevet, gdje su spomenuti razgovarali i na betonskom podu cijelu noć jedva disao, slušajući razgovor i planove ovih bijednika. Sutradan je pok. **M. Vrgoč** obavio razgovor s Kordova nom, pa je tako bilo raskopano to špijunsko leglo. Nakon toga, Kordovan je hinio rezanje žila na ruci, pa je враћen u Staru Gradišku, gdje je poslužio šefu domske UDB-e **Nikoli Čimeši**, tukuci osuđenike koje je spomenuti Čimeš želio prisiliti na tzv. „revidiranje stava“ (Drago Sudar: „Menticid u K.P.D. Stara Gradiška“, *Politički zatvorenik*, br. 190.-195./2008.). Da bi izveo taj pothvat, Drago je pokazao izuzetnu hrabrost i inteligenciju.

Iz Raše se 1952. vratio u Staru Gradišku, gdje je Kordovan provodio *revidiranje* po uputama Čimeše. Unatoč Ci-

mešinu traženje, odbio je „revidiranje stava“, a njegov brat koji se tamo nalazio kao milicioner, pao je u nemilost. Stoga je na zahtjev upravitelja **Kosaka** 5. pro-

Lijes D. Sudara

sincea 1952. odveden u KPD Lepoglava.

Dana 20. srpnja 1954. i ja sam uhićen ponovno i potom osuđen na 4 godine, pa sam doveden u KPD Lepoglava 8. srpnja 1955.. Tamo sam se opet našao s Dragom. To je bio jedini čovjek kojem sam se mogao povjeriti i dobiti prave informacije o stanju u Lepoglavi, gdje su se događala slična zbivanja kao i u Staroj Gradiški. Drago je pošao kući nakon iz-

držanih 8 godina (8. 11. 1956.), a nakon toga je u srpnju 1957. utekao u emigraciju. Prvo je prešao u Austriju, a otamo u Kanadu. UDB-a ga nije ni tamo puštala s oka, pa je optužen i osuđen od američkoga suda na 20 godina, potpuno nevin s još pet Hrvata: **Milanom Bagarićem**, **Milom Markićem**, **Antom Ljubasom**, **Vinkom Logarušićem** i **Rantom Primorcem**. Tamo je izdržao 12 godina zatvora.

Nakon stvaranja Republike Hrvatske vratio se u Domovinu 12. svibnja 1992. godine. U Domovinskom ratu radio je u sigurnosnim službama, opet kao osoba neizmjernog povjerenja, i radio na mnogim posebnim zadacima. Nije imao vremena za normalan život, pa se nije oženio, već je cijeli život posvetio Domovini. Sudar se može po žrtvi, patnjama, ljubavi, te pomoći i brizi za stradalnike-borce za Domovinu, ubrajati u plejadu mučenika i velikih boraca za Slobodnu Domovinu.

Pored svega spomenutoga, bio je do kraja života vrijedan i na Peru, pa je napisao i ostavio broje rade (članke i knjige), u kojima je zabilježio mnoge do-

emigracije. Naročito je bilo zapaženo njegovo djelovanje u *Društvu Hrvata Like - Toronto*. S predsjednikom društva **Nikolom Milkovićem** i ostalim domoljubima pokretač je prikupljanja novčanih darovnica za mnoga humanitarna djela. Posebno je bio zapažen njihov rad na promicanju u iseljeništvu ideje o izgradnji Crkve hrvatskih mučenika na Udbini i prikupljanje pozamašnoga novčanog doprinosa za njenu izgradnju.

Kad je otpočeo oslobođiteljski Domovinski rat, vratio se u Hrvatsku. Stavio se na raspolaganje na djelu za Dom i Narod. Svoje bogato znanje i veliko iskustvo prenio je na članove obavještajne zajednice.

O svom robijanju napisao je knjigu na engleskom jeziku u kojoj je razgolito svu bestijalnost Titova srjakomunističkog sustava. Knjiga je ovih dana prevedena na hrvatski. Nažalost, pretekla ga je smrt i nije dočekao njeno hrvatsko izdanje.

Dragi brate Drago, cijeli svoj život ostao si vjeran trima svojim ljubavima, ljubavi prema Bogu, ljubavi prema Hrvatskoj i ljubavi prema hrvatskom narodu. Uspravan, neslomljiv kročio si kroz život. Živio si za Hrvatsku, a ne od Hrvatske. Svojom ljubavlju i odanosti pokazao si kako se voli i služi Bogu, Domovini i hrvatskom narodu, a svojom žrtvom i viteštvom obvezao si nas da Te slijedimo.

Zapala me čast, da se nad Tvojim grobom, po Tvojoj želji, u ime Hrvatskog društva političkih zatvorenika kratkom besjedom oprostim od Tebe. Tvoji i naši prijatelji iz Kanade posebice Društvo Hrvata Like – Toronto, preko mene oprštaju se od Tebe i izručuju izraz duboke sućuti Tvojoj rodbini i štovateljima.

Dragi brate Drago, počivaj u sjeni Velebita i neka Vila Velebita bdije nad Tvojim grobom i čuva ga.

Laka Ti tvrda hrvatska, lička, brušanska gruda, za koju si živio i koju si neizmјerno volio. Počivaj u miru Božjem. Amen!“•

gađaje i činjenice iz naše novije političke povijesti. Drago je došao na robiju kao mlad, hrabar i bistar seljački sin star 18 godina. Pokazivao je neobičnu inteligenciju, što su neki profesori i intelektualci, osobito Ličani, uočili. Potrudili su se da ga u mnogo toga poduče iz osnovnih znanja (povijesti, zemljopisa, književnosti i drugo), a on je to primao i upijao kao spužva. Njegov odlazak dodao je na sve to još i znanje stranih jezika, a posebno engleskog i njemačkog. Razvio se u izvrsnog pisca raznih tekstova. Tome u prilog išao je veliki fond slobodnog vremena kroz dugogodišnje robijanje koje je on iskoristio, posebno u SAD-u.

Na kraju moram reći: Drago, bili smo vršnjaci na istom putu, svaki na svoj način i i posebnim životnim uvjetima. Naš susret u raškim rudnicima (Strmac i Podlabin) 1950., susret u KPD Lepoglava 1955., susret poslije Tvoj povratka iz emigracije, a posebno po završetku Domovinskog rata, opet se dogodio na istom putu do zadnjih dana Tvoj života, pa makar putem telefona, kada si nas napuštao i pisao posljednje tekstove pritisnut teškom bolešću, tekstove koje si želio predati za vječnu uspomenu živim i nadolazećim generacijama.

**PRIJATELJU DRAGO, LAKA TI BILA ZEMLJA
GAŽENE, ALI NEIZGAŽENE HRVATSKE LIKE I
LEGENDARNIH BRUŠANA!**

U SPOMEN

DRAGUTIN BRUS

rođen 22. listopada 1920. – umro 15. travnja 2011.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Rijeka

U SPOMEN

IVAN JUG

1944. - 2011.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Sisak

U SPOMEN

NIKOLA TKALČEVIĆ

1927. - 2011.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Bjelovar

U SPOMEN

EVA IVANKOVIĆ

robijala 1946. u Srijemskoj Mitrovici,
1991. prognana.

Umrla 3. ožujka 2011. u 88. godini života

Laka joj bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

The harsh, legally, politically and emotionally unacceptable, first-instance judgment of the International Criminal Court for the Former Yugoslavia against Croatian generals **Gotovina** and **Markač**, is also echoed in our paper. On this occasion, **Josip Ljubomir Brdar** writes an open letter to Dutch judge **Alphons Orie**, in which he says that he himself, Brdar, as a high-school student, was a member of the “joint criminal enterprise”, when he joined a group of friends with the aim of overthrowing the communist order and creating an independent Croatian state. From the perspective of the then order, that was a crime and Brdar was sentenced for that – like dozens of thousands other Croats. However, that does not mean that the judgement passed the test of history. Quite contrary, Yugoslavia and communism in whose name Croat political prisoners were tried no longer exist, but the aims they fought for still exist. In Brdar’s opinion, Orie’s judgment will suffer the same destiny: whatever the International Criminal Court for the Former Yugoslavia says about the generals Gotovina and Markač, the people of Croatia will always celebrate them as heroes, and glorify their operations as victories.

Blaž Piljuh comments the judgment in a similar tone. He is proud of having been a member of the Croatian Army and a participant in the liberation operation *Storm*. If Croatian Army is a “joint criminal enterprise”, as well as the liberation of Croatia and the operation *Storm*, Piljuh gladly accepts the full responsibility stemming from that.

*

On the occasion of the tragedy of the Croat people in May 1945, when the western Allies extradited to Yugoslav communists several hundred thousand Croat soldiers and civilians, we are publishing an interesting and rather unknown document. It is a memo sent in

late May 1945 from the exile in Austria to the Allies by journalists **Tias Mortigija** and **Milivoj Magdić**, and a prominent agricultural expert **Dr. Jure Petričević**. In that memo, they explain the reasons for which Croats had a national and ethical obligation to rise against the pre-war Yugoslavia. Exposed to terror and without any understanding and support from the western democracies, the only option left was to seek allies where it was possible, and that was only among the revisionist forces, with their totalitarian regimes at the time. Therefore, it was not the free will and choice of the Croat people; it was a matter of necessity. The situation was similar at the end of the World War II, when western democratic states factually restored Yugoslavia and installed in it the communist order, which in its nature was anti-democratic and anti-western.

Unfortunately, the memo was unnoticed: Mortigija and Magdić were extradited to Yugoslavia and killed among hundreds of Croat journalists, who were liquidated in summary procedure or prohibited from writing. Petričević managed to escape and spent most of the rest of his life in Switzerland as a renowned eco-

nomic and agricultural expert. He lived to see the restoration of the Croatian state, and has donated most of its significant property to *Matica Hrvatska*, Croatian central cultural institution.

*

Srećko Božičević, Ph. Sc. analyses the spiritual state of people in modern Croatia through the example of the treatment of Vukovar, a town in eastern Croatia completely destroyed in the Greater Serbian aggression in 1991. In this issue we also publish several articles and documents about the sufferings in the Yugoslav communist regime. **Prof. Maja Runje** writes about the horrible torture suffered by **Katarina Vojvoda**, while **Goran Ante Blažeković** describes the fate of his own family, in which most of adults were either killed or sentenced to long imprisonment. Recalling some events from the prison days, **Ivan Vukić** and **Dr. Augustin Franić** bid farewell to late **Drago Sudar**, who was for many years and several times a Croat political prisoner, and whose picture is on the cover page of this issue..

Hvar

IN DIESER AUSGABE

Schwieriges, rechtlich, politisch und emotional nicht akzeptables erinstanzliche Urteil des Internationalen Strafgerichtshofes für das ehemalige Jugoslawien gegen kroatische Generäle **Gotovina** und **Markač**, findet auch in unserer Zeitschrift Widerhall. Bei dieser Gelegenheit schreibt **Josip Ljubomir Brdar** einen offenen Brief an niederländischen Richter **Alphons Orie** betonend, dass er selbst, Brdar, schon als Mittelschüler, als er, gemeinsam mit einer Gruppe seinen Freunden, sich für den Sturz des kommunistischen Regimes und Schaffung eines unabhängigen kroatischen Staates zusammen geschlossen hat, Mitglied des "gemeinsamen kriminellen Unternehmung" war. Aus der Perspektive der damaligen Rechtsordnung, war das ein Verbrechen und Brdar - wie Zehntausende andere Kroaten - dafür verurteilt. Allerdings bedeutet dies nicht, dass der Urteilsspruch das Urteil der Geschichte ausgehalten hat. Im Gegenteil, es gibt weder Jugoslawien noch Kommunismus, in dessen Name die kroatischen politischen Häftlinge verurteilt wurden während die Ziele, für die sie gekämpft haben, existieren. Das gleiche Schicksal, nach Brdar's Beurteilung, wird Orie's Urteil erwischen: Egal, was über sie der Internationale Strafgerichtshof für das ehemalige Jugoslawien sagt, das kroatische Volk wird Generäle Gotovina und Markač als ihre Helden würdigen und die Einsätze die sie geleitet hatten als Siege feiern.

In einem ähnlichen Ton kommentiert das Urteil auch **Blaž Piljuh**. Er betont, dass er stolz darauf sei ein Angehöriger der kroatischen Armee und auch Teilnehmer der Befreiungsoperation "Sturm" gewesen zu sein. Wenn die kroatische Armee das "gemeinsame kriminelle Unternehmen" sei, wenn dies die Befreiung Kroatiens und Operation Sturm seien, Piljuh betont, dass er die ganze Verantwortung die daraus hervorgeht gerne akzeptiert.

*

Anlässlich des Jahrestages der Mai-Tragödie des kroatischen Volkes aus dem 1945, als die westlichen Alliierten an jugoslawischen Kommunisten Hunderttausende von kroatischen Soldaten und Zivilisten ausgeliefert haben, veröffentlichten wir einen interessanten und weniger bekannten Dokument. Es handelt sich um eine Promemoria die Ende Mai 1945 aus dem österreichischen Exil Journalisten **Tias Mortigija** und **Milivoj Magdić** und bekannter landwirtschaftliche Sachverständige **Dr. Jure Petričević** an die Alliierten gesandt haben. In der Promemoria erläutern sie die Gründe, warum die Kroaten eine nationale und ethische Verpflichtung hatten, sich gegen die Vorkriegs-Jugoslawien zu erheben. Einem Terror ausgesetzt und ohne kleinsten Verständnis und Unterstützung aus den demokratischen Westen, übrig blieb die Verbündete dort zu suchen wo es möglich war, und es war nur unter der revisionistischen Kräf-

ten möglich, in deren sich damals totalitären Regime an der Macht fanden. Es handelte sich also nicht um freie Wille und Wahl des kroatischen Volkes, sondern um Notzustand. Eine ähnliche Situation wird am Ende des Zweiten Weltkrieges, als westliche Demokratien praktisch das Jugoslawien erneuern und es das kommunistischen Regime installieren das von seiner Natur anti-demokatisch und anti-westlich ist, wiederholt.

Die Promemoria blieb leider ohne Echo: Mortigija und Magdić wurde inzwischen an Jugoslawien ausgeliefert und getötet wie Hunderte kroatischen Journalisten die nach kurzem Prozess hingerichtet wurden oder bekamen einen Schreibverbot. Petričević hat es geschafft, diesem Schicksal zu entkommen und als ein angesehener wirtschaftlicher und landwirtschaftlicher Experte, verbrachte er den Rest seines Lebens meistens in der Schweiz. Die Wiederherstellung des kroatischen Staates hat er erlebt und die meisten seines beträchtlichen Reichtums vermochte er Matica Hrvatska, einer zentralen kroatischen Kulturinstitution.

*

Dr. sc. Srećko Božičević analysiert den geistigen Zustand des modernen Kroatien am Beispiel des Verhaltens zur Stadt Vukovar, einer ostkroatischer Stadt die während der Großserbischen Aggression im Jahre 1991 dem Erdboden gleichgemacht wurde. Auch in dieser Ausgabe veröffentlichen wir einige Artikel und Dokumente über das Leiden unter dem jugoslawischen kommunistischen Regime. **Prof. Maja Runje** schreibt über die schreckliche Misshandlung von **Katarina Vojvoda**, während **Goran Ante Blažeković** das Schicksal seiner Familie beschreibt, deren die meisten erwachsenen Mitglieder getötet oder zu hohen Haftstrafen verurteilt wurden. Vom verstorbenen **Drago Sudar**, langjährigen und merfachen kroatischen politischen Häftling, deren Bild auf der Titelseite ist, verabschieden sich, zurückrufend einige Ereignisse aus dem Gefängnis, **Ivan Vukić** und **Dr. Augustin Franić**.

Wasserfall Gubavica (Fluss Cetina)

1986

ODBOR ZA POMOĆ Povratnika

ZAGREB

ZRINJSKI TRG 1. I. KAT — BRZOGLAS 78-68

P. n.

Jurisić dr. Blaž

Tg6.

Ovih dana stižu u Zagreb prve veće grupe naših obitelji iz talijanskih logora. Naša je sveta dužnost, da našoj braći, koja se vraćaju u domovinu izkažemo svoje osjećaje, da bi pri svojem povratku osjetila svu toplinu naše ljubavi.

Mi ćemo izkazati tu našu ljubav i ujedno manifestirati hrvatsku narodnu svest najbolje time, ako našoj braći pružimo prvu i izdašnu pomoć, i to:

1. Tko je u mogućnosti da dade svoj doprinos u novcu i položi ga čim prije na blagajnu ovoga odbora Zrinjevac 1, prvi kat desno;
2. Staviti uredu ovoga odbora na razpolaganje svoj rad kroz cieli ili barem pola dana;
3. Prijaviti se ovom odboru kao sakupljač novčanih sredstava i odjevnih predmeta;
4. Biti prisutan pri dočeku i djelatan pri organizaciji nastanbe i prehrane.

U ovom poslu mogu naročito poslužiti gospodje i gospojice, pa se na iste naročito polaže nada. Budući su potrebna velika sredstva, molimo imućnije rodoljube, da učine svoju nacionalnu dužnost čim prije, jer hitna pomoć je dvostruka pomoć. U svrhu sabiranja biti će upućene ovlaštene gospodje i gospoda, koja će izdavati potvrde ovoga odbora.

Danas su prvi položili na blagajnu ovog odbora:

Hrvatski Crveni Križ Kn 200.000.-

Odbor za pomoć Hrvata stradalnika iz južnih

krajeva Hrvatske Kn 200.000.-

Uvjereni smo da neće izostati ni jedno plememito hrvatsko srdce, koje ne bi izkazalo osjećaj ljubavi prema svojoj braći.

Za odbor pomoći povratnika:

MARIJAN ŠIMIĆ, državni vjećnik

Zagreb, dne 23. kolovoza 1943.

**HRVATSKO DRUŠTVO LOGORAŠA
SRPSKIH KONCENTRACIJSKIH LOGORA**
CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE RATNIH ZLOČINA
VUKOVAR, NIKOLE PERLIĆA 2. TEL./FAX. 032/424-600 / 424-601
www.hdskl.hr Email: centar@hdskl.hr Žiro račun: 2360000-1400382261

Ur.broj: 29/2011.
Vukovar, 15.04.2011. g.
OIB: 36620565652
MB: 1123793

**IZJAVA ZA MEDIJE LOGORAŠICA SRPSKIH KONCENTRACIJSKIH LOGORA
POVODOM IZRICANJA PRESUDE HRVATSKIM GENERALIMA**

Mi žene zatočenice srpskih koncentracijskih logora u kojima nije na mnogima izvršen ratni zločin silovanje u Projektu udruženog zločinačkog pothvata, u cilju stvaranja Velike Srbije izražavamo zgražanje nad pranom provedbom i presudom, koja je iskazana preko Hrvatskih generala i cijeloj Hrvatskoj.

Taj plan koji je sadržavao genocid stanovništva uništavanje materijalnih dobara, okupacije Hrvatskih prostora, zatvaranje, odvođenje na teritorij Srbije letničko čišćenje na okupiranim prostorima.

Cijela ova fašistoidna ideja nije procesuirana i iskazana je kazna onima koji su se toj agresiji suprotstavili.

Mi žene na kojima je izvršen ratni zločin silovanje, mučenje, torture, zatvaranje, odvajanje od obitelji, očekivali smo od demokratskog svijeta da se kazni počinitelji i začetnici agresije. Izrečena presude za nas ne predstavljaju pravdu, to potvrđuje i činjenica da zločin koji je izvršen nad nama međunarodno pravo prešućuje.

Dakle pozivamo sve stradalnike i žrtve srpske agresije da odmah pokrenu pravne procese i zatraže obeštećenje za svoje žrtve, imovinu, istjerivanje iz domova, i dane u progonstvu.

Zahtijevamo od Hrvatske Vlade da Državno odvjetništvo pokrene odmah pravne procese protiv počinitelja na temelju naših iskaza koje leže već godinama u ladicama Državnog odvjetništva.

Kontakt telefoni 099/2144-546 i 091/ 1114-848

S poštovanjem!

Za logorašice
Snježana Maljak

Snježana Maljak